

A HVG ZRT. KIADVÁNYA

MŰÉRTŐ

2014. SZEPTEMBER

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

ÁRA: 890 FORINT

Israel Múzeum

A dadától Bada Dadáig

kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában

Man Ray: Main Ray, 1935

7. oldal

A másik oldal – másképp

tükrök és tükröződések a bécsi Belvedere-ben

Erwin Wurm: Stresszdudorok, 2008

21. oldal

Akik a sajátjukat

becsülik a legtöbbre

fejlődő művészeti színtér Hongkongban

12-13. oldal

A szép nem olvasószalonja

művelődéstörténeti kiállítás a Petőfi Irodalmi Múzeumban

Ismeretlen erdélyi festő: Toldalagi Mária portréja, 1705

8. oldal

Magyar Nemzeti Galéria

Kecskeméti Képtár

A háborúban sem hallgatnak a Múzsák

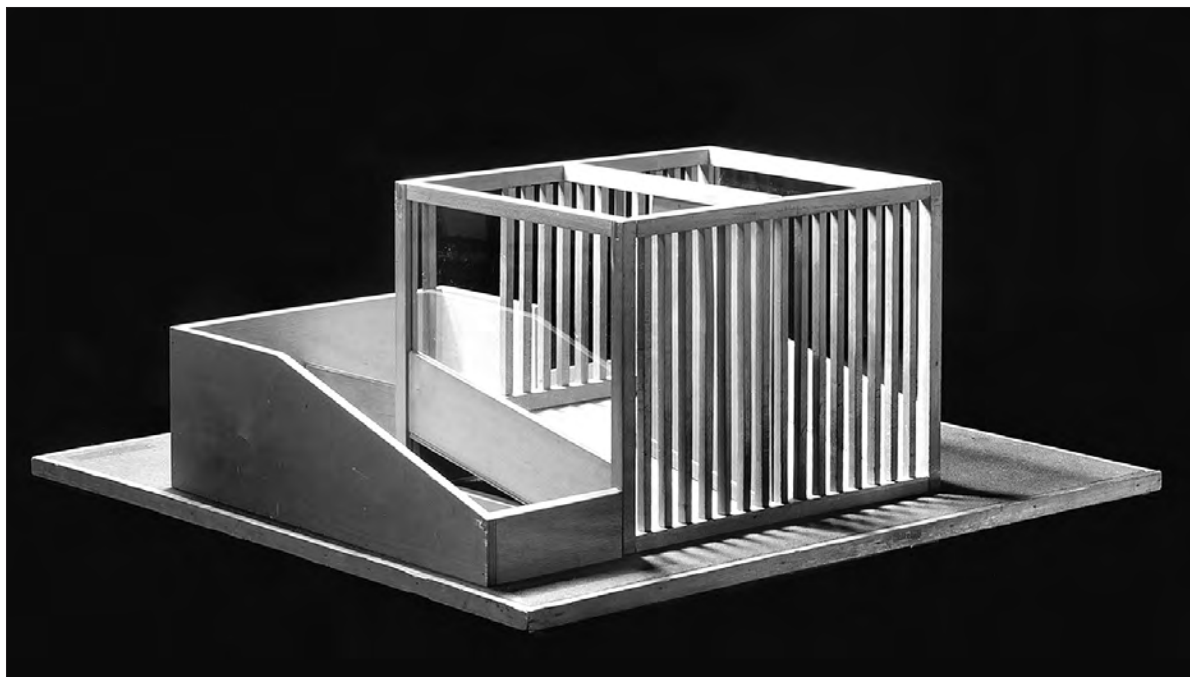
„Inter arma silent Musae!” – a harcok idején a szállóige szerint a Múzsák csendesen elhúzódnak, és a csatatereken nem jönnek létre művészeti alkotások. Ám az I. világháború frontjain haditudósítók serege mellett beosztott hadifestők dolgoztak (ez hivatalnoki státust jelentett), műveiket pedig a hadikiállításokon főleg jótékony célra értékesítették. A Monarchiában a Hadtörténeti Múzeum (Heeresmuseum) és a Hadilevéltár (Kriegsarchiv) gyakran vásárolt a kiállításokon, és mindkettő megbízásokat is adott. A műveket tekintélyes szakmai bizottság zsűrizte, ezekben gyakran szerepeltek magyar hadifestők (többek közt Mednyánszky László és Vaszary János). A Sajtóhadiszállás kötelékében működő Kunstgruppe művésztagejai mellé számítottak a hadkötelesek egy részét, akiket átminősítettek hadifestővé, és művészkolóniákban dolgoztak a hadsereg támogatásával, mint például az a Varga Nándor Lajos vezette csoport, amelynek Nagy István, Zsögödi Nagy Imre és egy Fekete nevezetű festő tartozott a tagjai közé.

Az „Így! Most már lőhetnek... Köszönöm!” Mednyánszky László, Farkas István és Nagy István az I. világháborúban című kiállítás (kurátor: ifj. Gyergyádesz László) a nagy történeti összefoglaló tárlat (Hazatértek 1914–2014) egytermes képzőművészeti szekciója. A cím az alkotók háborús részvételének monografikus bemutatását előlegezi. Nincs így, működik a kényelmi automatizmus: saját anyagukból elővették az idevágó műveket, és párat kölcsönöztek közeli múzeumokból. A Farkas István–Glücks Ferenc-gyűjtemény (nem hagyatékl!) jó alapot szolgáltat ehhez, mert benne mindhárom festő fontos, a háborúhoz kapcsolódó munkákkal is képviselve van.

(folytatás a 6. oldalon)

Ludwig Múzeum, Budapest

Kihez beszélünk?

Fotó: © Albert Ádám

Albert Ádám: Munkapróba/BLK 1., 2014

Tíz éve volt az utolsó nagyobb, hasonló témájú kiállítás (Elhallgatott Holokauszt, Múcsarnok, 2004) izgalmas recepcióval. A szcena, úgymond, levetette mosolygó álarcát, és például az exindex.hu egykor feltett körkérdéseire mértéktartóan és szabatosan válaszoltak a szakma „teoretikus orientációjú képviselői”. (Akik jórészt most is ugyanazok. Tíz év telt el.)

Az, hogy ezek a meglátások ma is, a mostani, Csend című kiállításra is igazak, bizonyára mindannyiunk közös problémája és hibája, mégis szomorú ezzel szembesülni, még akkor is, ha ma már lehetetlen palástolni, hogy egy ilyen kiállítás problémás mivolta nem a magyar kortárs művészet helyzetéből fakad.

A szándék megvan a kurátorban: bevezető írásában beszél a holokauszt episztemológiára gyakorolt hatásáról, az 1945 utáni történettudomány átfarmálásáról, a „posztmodern” (imádom ezt a szót) történések narratívával kapcsolatos elméletéről, és arra is utal, hogy ez a gondolati átalakulás sokkal szélesebb mederben zajló folyamat volt.

De már itt beleütközünk a kiállítás és kontextusának problémájába: kihez beszélünk mi itt 2014 Budapestjén egy ilyen szöveggel? Hiszen a Timár Katalin által kijelölt mérőkövek többségünk számára ismertek, viszont akik számára maga a holokauszt ténye sem tűnik ka-

tasztrofálisnak, nota bene a tény sem tény, esetleg: „nem is a mi ügyünk”, azoknak a holokauszt-paradigma pusztán – jobb esetben – modoroskodás. Megtehetjük – ahogy eddig is tettük –, hogy úgy csinálunk, mintha ez a tény nem lenne tény. Az eredmény ismert.

A kurátor tehát a lehető legszélesebbre nyitja a teória ollóját: a téma legtágabb, kvázi egzisztenciális értelmezését tekinti kiállítása alapjának. Ez az én megközelítesemben egyrésztől tulajdonképp egy metaforából áll – melyben az egyén sorstalansága, intenciói és a világgal való viszonyrendszere ábrázolódik –, másrésztől pedig ennek a metaforának a reprezentációs kérdéseit öleli föl. A tárlat mindezt explicit kortárs viszonyrendszerben szeretné bemutatni; a műveknek ebben a tág térben kellene működniük.

E szándékot a fent említett kontextusprobléma szúrja hátra; a másik dőfést pedig a realizálástól kapja. A kabát kicsit bő a kiállított, nem egyszer meglepően nagyszerű munkáknak. Segítségükre a térhasználat sem siet: sajnos nekem nem tűnt föl, hogy bármilyen markáns irány segítené a látogatót abban, hogy tájékozódjon a hazai és nemzetközi, személyes és társadalmi, tényleges vagy metaforikus dimenzióiban. A művekhez írt komment-

tárok a közérthetőség igyekezetétől inkább a trivialitásba csúsznak, és a háttér-információkon túl nem segítenek az értelmezésben.

Az architektúra miatt sok esetben hiányzik a személyes élmény lehetősége: El-Hassan Róza gondolkodó, fátylas figurája (R. a túlnépesedésről gondolkodik), majd a gondolatok vázlatok formájában való felrakása a falra, az „I’m overpopulated” nyomású póló és a koncepcióról szóló e-mail-

diskurzus sokat veszít a hatásából, például azért, mert a vázlatok világítása rossz, és úgy vannak elhelyezve, hogy a látogató nem tudja rendesen megnézni őket. A vitrinben látható, európai kortárs holokauszt-emlékműveket bemutató kisméretű papírok pedig installálásukat tekintve igen szerencsétlenek, bár ez így biztosan nem lehetett túl költséges.

Szervetlen egymás mellettiségük ellenére a művek imponáló mennyiségű értelmezési lehetőséget kínálnak. Az előbbi személyes, az „énre” vonatkozó interpretáció számos formában jelentkezik: Stefan Constantinescu videójában a néző a mindennapi agresszió tehetetlen szemlélőjévé válik, de egy teremmel odébb Mécs Miklós filmjében az egyéni, vállalt kiszolgáltatottsághoz asszisztálhatunk egy zseniális performansz kíséretében. Köztük Bodó Sándor két, velük kevés kapcsolatot ápoló műve áll. Az egyik (Biztonsági sáv) metaforikus megközelítése a rend és a tömeg kapcsolatának, a másik pedig egy sokkal inkább hatalmi-indusztériális konnotációkat keltő, a neoavantgárd legjobb hagyományait folytató objekt. A személyesség/identitás vonatkozásában (a tér átellenes végében, egy másik helyiségben) Albert Ádám Munkapróba című installációja is gazdag konceptuális tartalmat hordoz. A munkaalkalmasságot felmérő Bogen–Lipmann-kalitka egyik kifejlesztője, a pszichológus Otto Lipmann öngyilkosságba menekült a nácizmus elől. A látogató itt maga is kipróbálhatja alkalmasságát.

(folytatás a 3. oldalon)

9 771419 056018 1 4009

Művészet az utcán

A köztereken sokszor észrevétlenül megyünk el művészeti alkotások mellett. Pedig közjük tartoznak már az illegálisan készült graffitik is, míg a főváros több pontján megjelent graffitifalak a köztéri művészet (public art) engedélyek szintjén támogatott reprezentánsai. A legismertebb és legrégebbi műfajt a financiálisan is támogatott, pályázati úton létrehozott köztéri alkotások képezik, nálunk ezek túlnyomórészt emlékművek és hangulatszobrok. Közös jellemzőjük, hogy elsődlegesen az érzelmekre hatnak. A hangulatszobrokról senki sem ír, mi sem szeretnénk, az emlékművekről meg szinte mindenki, mi viszont most beérnénk egy kis külföldi kitekintéssel.

Az emlékmű problematikus műfaj: ha figuratív, akkor az a veszélye, hogy a közönség – valamiféle ősi ösztönnek engedelmeskedve – közvetlenül az ábrázolt személyekkel azonosítja a szobrokat, még ha nem is „használnak”. Ha viszont az emlékmű szimbolikus, akkor túlságosan sokféle az értelmezés lehetősége, még egy adott kulturális konszenzuson belül is – pláne ha nonfiguratív műről van szó.

Vannak olyan országok, ahol mementóként fennmaradtak az eredeti helyükön olyan emlékművek, amelyekhez hasonlókat százával romboltak le szerte Kelet-Európában. Szófiában viszont az eredeti helyén magasodik a szovjet hadsereg monumentuma, egy 37 méteres piederstál tetején álló szoborcsoport. Ennek lábazati domborműve 2011 egyik nyári éjszakáján kezdte önálló életét, amikor egy ismeretlen festő a szovjet katonákat kiszínezve amerikai kultfigurává változtatta mind a kilencet, Supermantól a piros orrú Ronald McDondalton át Captain Americáig, és odaírta alájuk: „lépéstartás az idővel”. (Az az ikonográfiai csavar, hogy a Mikulás is ott van a sorban, pár év múlva akár szakdolgozati téma is lehet.)

A dombormű azóta időről időre aktuálpolitikai színeket kap: az 1968-as prágai forradalom lerohanásának 45. évfordulóján a katonák rózsaszínben pompáztak, a felirat pedig azt tudatta, hogy Bulgária bocsánatot kér. Idén februárban ukrán nemzeti színekre festették a kompozíció központi alakját, és odaírták: „Dicsőség Ukrajnának”. Talán ez a példa is ösztönözhetette azokat a festőgerillákat, akiknek a jóvoltából augusztus 20-ra ukrán nemzeti színeket kapott Moszkvában az arany ótágú csillag a 176 méteres Kotyelnycseszkaja rakparti sztálini toronyház csúcsán, fölé pedig odakerült az ukrán lobogó.

Mi békére vágyunk, amikor a parkok fáit és padjait elboríthatják tarkabarkaságaikkal a női street artot művelő gerillakötők és -horgolók – fejet hajtva Szenes Zsuzsa emléke előtt, aki már a hetvenes években színes gyapjúfonalakkal burkolta be a katonai gázálcot és az őrbódét.

CSÓK: ISTVÁN

TAT Galéria, Budapest

„Ronda” vagy?

„Mivel kívülről kerültünk a szépen és a rúton, és képtelenek vagyunk rá, hogy ezeket megítéljük [...] közönyre vagyunk kárhoztatva” – mondja Baudrillard. László-Kiss Dezső életfelfogása és művészeti elköteleződése a kivonulás, az oppozíció. Helyzetét nem reménytelennek, alkotásait nem alkalmatlannak, csupán mindkettőt leginkább a „kibillent valóság”-hoz mérhetőnek látja.

A Barakk független képzőművészeti csoport tagjaként, saját munkáit elemezve érezte először a művészet önfelszámolásának lehetőségeit. A nemesztétikus felfogás hívéül szegődött. Ideológiájának magja a „ronda” létrehozása. Olyan alkotásoké, melyek a „nemtetszés” élményét idézik elő – azaz érzelmileg távol tartják nézőjüket a műtől, és szakmailag is ellehetetlenítik magukat. László-Kiss azonban, saját bevallása szerint, első kísérleteivel öngólt lőtt, mert az általa „rondának” tartott munkák sokszor nagy tetszést arattak. A nemesztétikus is lehet érzelmeket kiváltó, lehet megragadó – egy más befogadói síkon akár „esztétikus” is.

Ennek a paradoxonnak a végére járva állítja ki most kisméretű, sokféle anyagra olajfestékkel felvitt műveit. Fa- és vászonalapú képeinek köz-

ponti motívuma egy elliptoid folt. A szétterülő, szétfolyó, geometrikusból organikussá alakuló massa színvilága azonban a nézőben – az alkotó szándékai ellenére – drámákat, erős színkontrasztokat és sejtelmes felületeket idéz fel. A monomániás tojásdad forma távolról Birkás Ákos Fej-sorozatára emlékeztet, de an-

László-Kiss Dezső: Kigyótojás, 2014
relief, vegyes technika, 20x25x5 cm

László-Kiss Dezső: A nagy fehér..., 2014
relief, vegyes technika, 20x25x5 cm

nak transzavangárd energiái nélkül: László-Kiss magát a foltot elemzi. A foltot, amely vásznon lecsöppenő kávényomként, fán odakenődött pallettavakarékként, kasírozott papíron szétlapított dobozfedélként hat.

László-Kiss sorozatai, reliefjei és plasztikái egy sehonnai valami felé

esztétika-tanulmánya végén megjegyzi: „Föl kell ezen háborodni? Nincs ebben semmi erkölcsstelen. Minthogy a mai művészet túl van a szépen és rúton, a piac is túl van a jón és rosszon.” (Megtekinthető szeptember 27-ig.)

SINKÓ ISTVÁN

Supermarket Gallery, Budapest

Csapat helyett események

A kortárs magyar műtárgypiac stabilizálódása hosszú folyamat volt. Az 1990-es években az úttörő galériaalapítók teremtették meg a bázisfeltételeket, amelyekre építkezni lehetett, s a 2000-es években, zömmel 2006 és 2009 között jöttek létre azok a ma már befolyásos galériák, melyek a piac jelenlegi volumenét kialakították. A további fejlődést és növekedést sokféle szempont befolyásolja, például az, hogy keletkeznek-e új, életképes kortárs kereskedelmi galériák, amelyek fiatal, kísérletező művészeket ismertetnek meg fiatal, a kísérletezést kedvelő gyűjtőkkel. A nyár elején megnyitott Supermarket Gallery talán egyike lehet ezeknek.

A Supermarket alapítója, Lendvai Linda ugyanis szakértelemmel, kapcsolatokkal, lelkesedéssel, némi külföldi tapasztalattal és tőkével is rendelkezik, így a Bródy Sándor utcai galéria a nyári holt szezonban is azonnal a város izgalmas helyévé vált. A fiatal galerista elméleti képzettségre Budapesten az esztétika szakon, gyakorlati jártasságra Londonban a Sotheby's Art and Business kurzusán, majd másfél éves gyakornoki, asszisztensi munkája során londoni galériákban, art PR-ügynökségben és egy művészeti alapítványban tett szert. Vegyes tapasztalatok birtokában döntött úgy, hogy visszajön Budapestre, és saját galériát alapít. A hazai közeg nehéz terepnek bizonyul, de a lehetőségeket és a buktatókat megismerve Lendvai Linda rugalmasan korrigálja eredeti elképzeléseit. „A klasszikus működés helyett az első évben a nyitottságot választottam. Egyelőre nem csapatot épí-

Ál Tamás: #Hashtag Party, 2014
akril, vászon, 70x100 cm

tek, hanem kísérletezem, izgalmas együttműködésekben veszek részt, pop up eseményeket fogad be a galéria, így sokkal több dolgot kipróbálhatok. A budapesti közönséget eseményekkel lehet megmozgatni, bevonzani, ezért is jó, ha sok a megnyitó. Ráadásul több kiállításon több művészt tudunk bemutatni, illetve akár egy-egy művész tevékenységének sokféleségét is” – mondja Lendvai Linda. A kiállítások eseményjellegét fokozza, hogy a galerista olykor a kiállítótér egészét hajlandó egy adott témához rendelve átalakítani, Szombat Éva Boldogság című tárlata idején például színes neonfényekkel, girlandokkal, virágfüzerekkel, virág alakú zenélő lámpával.

A Supermarket kiállításain a harminc év alatti-körüli fiatal generáció értő szemmel válogatott

alkotásai láthatók, amelyek a műkereskedelem szempontjából is értelmezhető méretű, műfajú műtárgyak. Az árakat a galerista – a hazai piaci viszonyokat számfításba véve – a hasonló korú és hasonló paraméterekkel rendelkező külföldi művészek árainál valamivel lejjebb, a fiatal vevők pénztárcájához szabja, a művek így megfizethetők, nem elérhetetlenek. Extra bevételek keletkezhetnek vállalkozó, a művészeket népszerűsítő marketingötletekből. A galéria augusztusi kiadványa volt például a közönség által azonnal megkedvelt Boldogság-szett, amelyet Lendvai Linda és Szombat Éva közösen állított össze. A Supermarketben szeptember 12-től Sári Borbála Luca és Soós Károly egyhetes porcelánkiállítása látható.

S. K.

Antik & Kortárs

műtárgy.com
műtárgykeresés szakértelemmel

A hazai
műkereskedelem vezető
műtárgyhirdetési
weboldala

www.mutargy.com

MŰÉRTŐ

MŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő: ANDRÁSI GÁBOR
Főszerkesztő-helyettes: PRÉKOPA ÁGNES
Tervezőszerkesztő: CSÉVE GÁBOR
Olvasószervező: FENYVES KATALIN
Korrektor: KISS MARIANNE
Munkatársak: AKNAI KATALIN, GRÉCZI EMÓKE, EMŐD PÉTER, KOZMA ZSOLT, NAGY GERGELY, SPENGLER KATALIN

Külföldi tudósítók:
BERECZ ÁGNES – New York
CALBUCURA LAURA – Bécs
DARÁNYI GYÖRGY – Bazel
HUNYADI SZILVIA – Eindhoven
HUSHEGYI GÁBOR – Pozsony
KERÉNYI ÉVA – Madrid
KRASZNAHORKAI KATA – Berlin
MOLNÁR DÓRA – Párizs
MOLNÁR EDIT – Berlin
UHL GABRIELLA – Tripoli
STEIERHOFFER ESZTER – London

Szerkesztőség:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2270, fax: 436-2275
E-mail: muerto@hvg.hu
KIADJA A HVG KIADÓ ZRT.

Felelős kiadó: Szauer Péter
ügyvezető igazgató
Kiadóhivatal:
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2000
Hirdetés: Tasnádi Rózsa
Telefon: 436-2027
E-mail: hirdet@hvg.hu
Előfizethető:
HVG Zrt. terjesztési osztály
1037 Budapest, Montevideo u. 14.
Telefon: 436-2045, fax: 436-2012
E-mail: terjeszt@hvg.hu
Előfizetési díj egész évre 15% kedvezménnyel: 8575 forint, HVG klubkártyás előfizetői ár egész évre: 8070 forint.
Nyomdai előkészítés: HVG Press Kft.
Tóth Péter vezető
Nyomtatás: mondAt Kft.,
Felelős vezető: Nagy László ügyvezető igazgató
ISSN: 1419-0567

A Műértő folyóirat kiadója, a HVG Kiadó Zrt. a lap bármely részének másolásával, terjesztésével, a benne megjelent adatok elektronikus tárolásával és feldolgozásával kapcsolatos minden jogot fenntart.
A Műértőben megjelent minden szerzői mű cikk, foto, táblázat, grafika) csak a kiadó előzetes írásbeli vagy elektronikus dokumentumba foglalt engedélyével tehető hozzáférhetővé, illetve másolható a nyilvánosság számára a sajtóban. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1990. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint ültő nyilatkozatnak minősül.
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

Ludwig Múzeum, Budapest

Kihez beszélünk?

(folytatás az 1. oldalról)

A rendezés erényeit leginkább a szembeállításokban lehetne fellelni, de számomra ezek inkább bizonytalanságot keltenek. A Fradi B-közép rajongóinak rasszizmusát boncoló, Szirmai Norbert és Révész János által készített brutális, meg-rázó film dokumentációs szándékát ellenpontosznák esetleg Ekaterina Shapiro-Obermair mindennapi tárgyakat geometrikus viszonyrendszerbe ágyazó installációi és képei – ezek a munkák valószínűleg a leg-távolabbi pontot jelölik ki a holokausz-elidegenedés tengelyén. Itt helyezkedik el Uriel Orlownak a ná-cik által uszodává alakított poznani

Érdemi kontextualizálás hiányá-ban a Kis Varsó Fogyóeszköze – a neonobjekt fénye ótágú csillagról hatágúvá vált (és vissza) – a nagy-közönség számára csak enigmati-kus munka marad, pedig kétségtel-len, hogy itt is (és az egykori állandó kiállításon is) a legfontosabb helyre pályázhat. Talán ez az egyetlen mű (Zbigniew Libera Legóból készült koncentrációs táborának fotósoroza-tán kívül) a Ludwig állandó anyagá-ból, amelyiknek a jelenléte elenged-hetetlen ezen a tárlaton.

Akárcsak a Fogyóeszköznél, ho-mályban marad az értelmezési keret Kaszás Tamás fametszeteinél is, melyek mintegy „népmesei-illusztráci-

© Stefan Constantinescu

Stefan Constantinescu: Troleibuzul 92, képkocka a videóból, 2009

zsinagógát bemutató, a térélményt szinte mágikussá fokozó, kontem-platív videoműve is.

Aktualitás tekintetében nem vi-lágos, hogy kerül Camilo Yaneznek az üres santiagói Estadio Nacionalt bemutató videostillje (illetve annak csak egy részlete) a tér fő helyére. A munka egy ilyen súlyos gondolati közegben csak nehezen keltheti föl érdeklődésünket.

ós” formában mutatják be a 2009-es cigánygyilkosságokat. A fametszet gazdag történeti konnotációja (a Bib-lia Pauperumoktól Masereelig) csak lappanghat ebben a közegben.

„A kiállítás tanulsága éppen az, hogy a rettenetet nem lehet egyszer s mindenkorra feldolgozni. Nem le-het félretolni azzal, hogy most már okosabbak vagyunk, és ez soha töb-bé nem ismétlődhet meg. A rette-

Foto: evn collection, Maria Enersdorf, Austria, © Jens Preusse

El-Hassan Róza: R. a túlnépesedésről gondolkodik, 1999–2003

net, a holokausz ugyanis itt él kö-zöttünk, nem a múlté. Előítéletek, rasszizmus, erőszak, szenvedés, tet-tesek és áldozatok, pusztítás, szabad-sághiány – mindez köztünk van, él” – írja Cséka György egy blogon. Hát, őszintén irigylem. Ez a tárlat egy-részt bemutat néhány megközelítést a holokausz kapcsán – szabadon és helyenként szellemesen válogatva –, illetve néhány olyan gondolati párhuzammal él, melyek a konkrét vonat-kozást (és nem a műveket!) tekintve már-már a semmitmondás felé húz-nak. Aktualitást hirdet, és szót sem ejt a gyalázatosan ostoba és hazug Szabadság téri emlékműről; helyette a chilei stadiont tematizálja.

A probléma persze általánosabb, és nem ennek a tárlatnak a hibája. Az említett 2004-es exindexes kör-kérdésekre adott válaszok jó része elismételhető: például a társadalom-ban kialakulatlan holokausztkép, a kollektíven ki nem beszélt frusztrációk és mindaz, „amit mi azon-ban... jól tudunk” – a kurátor be-vezető szavaival élve. Akik ismerik a paradigmát, megkaphatják saját gondolataik visszaigazolását, az em-lített problémákkal körítve. És akik nem ismerik? Meddig hagyjuk őket figyelmen kívül? (Megtekinthető szeptember 28-ig.)

JEROVETZ GYÖRGY

Olvasói levél

Tisztelt Szerkesztőség!

Örültem a nyári számban Götz Esz-ter szép Czóbel-cikkének, amely méltóképpen hívta fel a figyelmet jeles mesterünk rangos kiállításá-ra. Az írás egy pontján azonban fennakadtam. „Vasfüggöny ide vagy oda, Párizsban rendszeresen állít-ják ki műveit... Hogy honnan kap-ta ezt a teljesen elképzelhetetlen jogot a szabadságra, amikor Ma-gyarországról nyugatra utazni nem-igen lehetett, azt csak Czóbel euró-pai hatása magyarázza, az a pozíció, amely őt a nyugati kultúra távoli, de aktív magyar nagykövétévé s ezzel egyfajta eleven kapcsolcsá avatta. E-ben a szürkébb korban talán ő volt az egyik bizonyítéka annak, hogy Magyarország Európához tartozik.”

Hát nem egészen. „Czóbel euró-pai hatása” kevés lett volna a sza-badság e „teljesen elképzelhetetlen jogának” és elnyerésére. A sorrend egyébként is fordított: annak lesz európai hatása, akit gyakran lát-nak, akinek a műveit sűrűn bemu-tatják. Kassák lehetne az ellenpélda, akinek Czóbelével legalábbis egyen-rangú hatása lehetett volna, ha ki-engedik Nyugatra. Kassáknak nem lehetett „európai hatása”, mert mű-vészete nem volt napirenden, rend-szeresen nem láthatták sem őt, sem a műveit.

Czóbel 1948-ban Kossuth-díjas lett, de az „olvadásig” nincs ideha-za kiállítása. Igaz, oldott látvány-festészete nem „a rothadó kapi-talizmus tükröződése”, de azért kívül esik a merev szocreál kere-tein. Csak 1954-ben kerül sor a há-ború utáni első tárlatára Szentendrén. Vagyis Rákosi rendszerében nem része a magyar művészeti életnek. Hogyan lehet mégis, hogy ezalatt már 1948-ban, aztán 1950-ben, 1952-ben és 1954-ben is kü-lönböző párizsi magángalériákban állít ki? Rendszeresen oda-visz-sza utazik, a nyarakat általában Szentendrén tölti. Ezzel jár, hogy képeket visz-hoz – aszerint, hogy hol készültek, s hogy mi a szándé-ka velük. A kor ismeretében az út-levél és a vízum gondján kívül ez súlyos valuta- és vámproblémákat is fölvetett. Ezeket a nehézségeket akkoriban csak „pártvonalon” le-hetett leküzdeni.

A tekintélyes közbenjáró: Czó-bel Ernő (1886–1953), a festő öccse, aki középiskolás kora óta szocialis-ta mozgalmár volt, 1919-ben külön-böző népbiztosságokon dolgozott, és harcolt a Vörös Hadseregben. 1922-ben fogolycsere révén a Szov-jetunióba került, ahol – amíg sza-badlábban volt – marxista-leninista szövegek szerkesztésén dolgozott.

1937 és 1945 között a Gulag foglya; 1947-ben tért haza. 1953-ban bekö-vetkezett haláláig a Szikra kiadónál gondozta a marxizmus klasszikusai-nak szövegeit. A munkásmozgalom e megbecsült alakjának (és bizonyá-ra Révai József jó ismerősének) a te-kintélye kisugárzott az ártalmat-lanul festegető bátyra, és garancia volt arra, hogy a művész külföldön nem fog ártani a „szocialista Ma-gyarországnak”. Az öcs halála után özvegye, Lányi Sarolta költő (1891–1975), maga is Czóbel-képek tulajdo-nosa, tartotta életben a családi kap-csolatot.

1956 után Czóbel Béla festésze-te itthon hivatalosan is teljesen el-fogadottá vált (nagy kiállítások, kitüntetések, kismonográfia). Ez-zel párhuzamosan egymást köve-tő nyugati szerepléseire már mint országimázs-erősítő tényezőkre is tekinthetett a rendszer (részvétel a Velencei Biennálén); a támogatás már nem csak „pártvonalon” futott. De mindenképpen kivételezett hely-zet volt ez akkoriban, amit közpon-ti párthatározat szentesített. Czóbel párizsi sikerei egyébként inkább üz-leti, mint művészettörténeti sikerek voltak. „Maga festő, és nem ad el? Nem értem. A festő elad” – mondta nekem 1961-ben.

KOVÁTS ALBERT

Online művészeti lap indult 0m2 néven

A Balázs Anna, Karas Dávid és Pacsika Márton szerkesztésében létrejött orgánium baloldali művészeti lapként határozza meg magát. A művészeti ak-tivizmus/tiltakozás kereteit meghaladva a lap azzal a céllal kíván a kortárs művészeti gyakorlatokról szólni, hogy valódi vitákat és világnézeti közössé-get hozzon létre. (<http://0m2.hu>)

A Capa Központ bérelheti a Tivolit

A Fővárosi Közgyűlés döntése értelmében a Capa Központ veheti bérbe a két éve üresen álló budapesti Tivoli Színház épületét. Az ingatlant az intéz-mény az első emeleten található kiállítóterével fogja egyesíteni.

Horváth Gergő a Pavilion Bucharest új igazgatója

A 100 Magyar Perc című projekt kurátorát szeptember 1-ji hatállyal bízták meg a román fővárosban működő kortárs művészeti intézmény vezetésével. A 21 éves művész és kulturális menedzser feladatai közé tartozik a Buka-resti Biennále rendezéséért felelős szervezet programjának kidolgozása is.

Lengyelországban az Ámos Imre és a XX. század című kiállítás

A magyar holokausz tragikumát feldolgozó, Hol van a te testvéred – Ámos Imre és a XX. század című, jelentős visszhangot kiváltott kortárs összművészeti kiállítást idén Lengyelországban is bemutatják. A tárlatnak nyáron a varsói Emanuel Ringelblum zsidó történeti intézet adott otthont, november 7. és december 26. között pedig a wroclawi zsinagógában lesz látható.

Új botlatókövek Magyarországon

Günter Demnig német szobrász szeptember 20–21-én botlatóköveket tesz le a fővárosban, valamint Celldömölkön, Sopronban és a Pécs melletti Magyar-mecskén, összesen 26 darabot. Ez a szám jóval több, mint amit eddig Magyar-országon valaha megrendeltek a művésztől. Lásd még: www.stolpersteine.eu

Díjak

Vontobel–Amadeus Művészeti Díj néven új elismerést hoz létre az Amadeus Művészeti Alapítvány. Programját a Berlin és Budapest közötti kulturális kapcsolatok ösztönzését szolgáló kuratori pályázattal indítja.

A Deutsche Bank Koki Tanaka Los Angelesben élő japán művésznek ítélte az Artist of the Year 2015 kitüntetést. Az 1975-ben született alkotó tavaly Japánt képviselte a Velencei Biennálén, művei szeptember 7-ig a londoni ICA-ban, október 12-ig az eindhoveni Van Abbemuseumban tekinthetők meg.

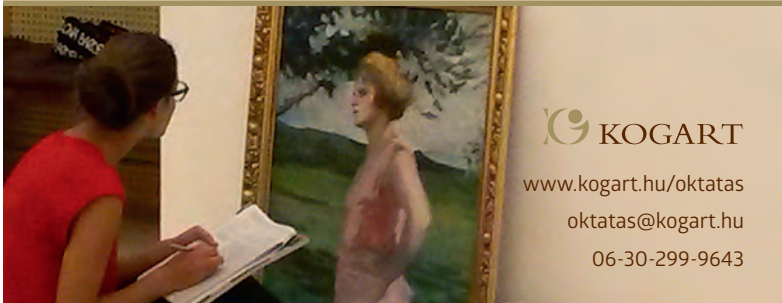
Tsuyoshi Anzai japán kinetikus és videoművész nyerte el a 2014-es Chimera Art Award fődíját. A művész egyéni kiállítása november 6-án nyílik a Klau-zál téri Chimera-Project galériában.

FESTMÉNYBECSÜS-KÉPZÉS

SZEREZZEN HASZNÁLHATÓ TUDÁST A SZAKMA LEGJOBBJAITÓL!

Műtárgypiaci ismeretek / művészettörténet / festészettörténet / érték-becslés a gyakorlatban / műkereskedelmi ismeretek / műtárgyvédalom / restaurálás

A gyakorlati képzéshez a VIRÁG JUDIT GALÉRIA ÉS AUKCIÓSHÁZ biztosítja a szakmai hátteret.

NYITOTT KAPUK KIRÁLY TAMÁS '80s

Király Tamás, az avantgárd divat hazai megtestesítője provokatív ruhaszob-raival tört be a 80-as évekbeli magyar underground művészeti életbe. A Fialat Művészek Klubjától a Petőfi Csarnokig, Budapest alternatív bárjaitól a Váci ut-cáig, szinte mindenütt jelen volt műfai határokat nem ismerő bemutatóival. Berlint, Amszterdamot és New York-ot a rendszerváltás előtt megjárta, punkkal kevert minimalizmusát és geometrikus formavilágát az i-D, a Stern és a Vogue hasábjain méltatták. A 80-as évek hazai és nemzetközi ese-ményeibe a tavaly elhunyt alkotó szer-teágazó kapcsolati hálójának kibontásán keresztül nyújt betekintést a tranzit.hu októberi kiállítása, egy kutatási folya-mat első állomásaként nyitja meg a ka-pukat Király Tamás életműve előtt.

Megnyitó: 2014. 10. 09., 19h
Megtekinthető: 2014. 10. 10. - 11. 28.
Helyszín: tranzit.hu, cím: 1068 Budapest, Király u. 102. 1/1.

Foto: Almási Jonathan Csaba

A Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület (Open Structures Art Society, OSAS) 2006 óta rendez tematikus nemzetközi kiállításokat a Vasarely Múzeumban. A korábbi gyakorlattól eltérően az aktuális tárlat nem egyetlen témát, hanem az újra aktuálissá váló konstruktív-konkrét művészet legfrissebb tendenciáit állította középpontba. A tematika alakulásával kapcsolatban fontos lábjegyzet: azon túl, hogy az OSAS nagy szakmai felkészültséggel szervezi hazai és nemzetközi bemutatóit, névsorát időről időre új és tiszteletbeli tagokkal is bővíti. A jelen kiállítás kurátori teendőiben Maurer Dóra mellett két új tag, Benedek Barna és Wolsky András is közreműködött. Az új tagok kurátori vízióját nagyban meghatározta a 2012-ben Szófiában rendezett nemzetközi szimpózium, az Orthogonal, melyen mindketten részt vettek, és ott szerzett tapasztalataikat a mostani munkájukba is integrálni kívánták. A szimpózium rendezője és alapítója, Georgi Dimitrov Budapesten kiállító művészként van jelen.

A katalógus bevezető soraiból kiderül, hogy a falakra került művek közötti koherencia szándékolatlanul jött létre, amit a rendezők a tárlat címében – Tér mint tér – is igyekeztek megjeleníteni. Ha a művészet-történet évszázadaira gondolunk, ez a kéretlenül alakult közös nevező nem meglepő. A festészet történetét a kezdetek óta meghatározza a tér érzékeltetése és leképezése tett kísérletek sokasága, amelyek közül a reneszánsz perspektíva, a barokk trompe-l'oeil vagy az op-art illúziókeltő felületei is egy-egy állomást jelentenek. A konstruktív-konkrét

Vasarely Múzeum, Budapest

Új konstruktív tendenciák

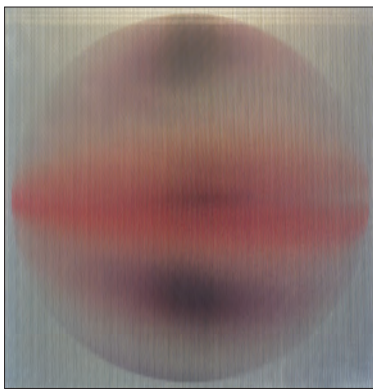
Jovánovics Tamás: Töredezett fekete négyzet, 2014
vegyes technika, egyenként 20x20 cm

irányzat friss szellemében képes a történeti térképzések számos fajtáját átértelmezni, újrahasznosítani és egymáshoz kapcsolni. Ezért törekedtek a kurátorok az irányzat legfrissebb tendenciáinak bemutatására, ami a merőben új, olykor meglepő anyagkapcsolatokban is tetten érhető.

Egle Anita parallelogramma-képtérbe rendezett papírspiráljainak egymástól és a szemlélő helyzetétől is függő viszonya és Marieta Chirulescu nyomatai a felület hosszas, analízáló vizsgálatára készítetik a tekintetet. Doris Fend egymáshoz lyukakkal, szegecseléssel kapcsolódó variábilis rajzobjektjei nemcsak a merített papír és a grafit viszonyának, hanem a papírművek szokásos „wall hangings” bemutatási módjának újraértelmezésére is k

sérletet tesznek. José Heerkens a festett vászon és a loopolt videó eltérő anyagságát kapcsolja össze. Vászna in a horizontális és vertikális vonalak rendszerében a jelentéstől mentes színek formákká alakulnak, és a vásznak fixálódott formái a videón madártávlatból egy brooklyni pályaudvar tovasuhanó mozdonyaiként kelnek életre.

Építészeti motívumokból indulnak ki Esther Hagenmaier sorozatának formázott fotói és Robitz Anikó fekete-fehér fotóinak és színes vászonra készült printjeinek valós épített terekből kiragadott, geometrikus formákká sűrített felületei. Áttételesen kapcsolódnak az építészethez Jovánovics Tamás régi mérnök/építész rajzasztalon szerkesztett Töredezett fekete négyzetei, melyek szimul

Kóródi Zsuzsanna: Cím nélkül 2., 2014
üveg, vegyes technika, 40x41 cm

tán módon keltik a tökéletes rend és rendetlenség benyomását. Szobrászat és festészet demarkációs vonalán mozognak, és harmonikus párbeszédet folytatnak egymással Bálványos Levente, Andrea Maria Krenn és Benedek Barna művei.

A színek antropomorf jellegéről, sajátos karaktereiről mesélnék a holland Ditty Ketting 14 szín kromatikus köre alapján festett tündöklő akrilfelületei. Nagy Barbara monokróm fekete fatábláin az eltérő sűrűségű és mélységű metszéspontok fénycsapdákként működnek. Varga Bertalan Véletlen struktúráján a szürke által meghatározott színes négyzetárcsokból épített kétdimenziós képtér a középponttól kifelé haladva domborzati térképekhez hasonló, háromdimenziós felületté gyűrődik.

Váratlan helyzetek megidézésére tesznek kísérletet Otto Reitsperger trompe-l'oeil olajképei: a festészeti és a geometrikus rendszerek megtévesztési módszereit ötvözve csapják be a szemet. A váratlannal szembesítik a nézőt Wolsky András redukált színtartományban mozgó rétegei is. 2 dimenziós tér triptichonjai a koncentrációtól függően egymástól elválasztott, vagy összefüggő rendszereknek tekinthetők.

A csoportos bemutatóval egy időben az OSAS tiszteletbeli tagja, a konstruktív-konkrét művészet egyik legjelentősebb mai képviselője, Hans Jörg Glattfelder műveiből

Bálványos Levente, Relief 1., 1997
fa, 36x74x33 cm

láthatunk önálló kiállítást. Az anyagválogatás a Párizsban élő mester 2013-ban Zürichben rendezett életműtárlatából, és az 1980-as évek-től napjainkig reprezentálja ismeretelméleti kérdések, formálesztétikai, természettudományos és észlelés-lélektani felismerések által inspirált alkotói periódusait. Glattfelder művészete a néző látásának és koncentrációjának maximumára tart igényt, és szofisztikáltan szellemes. 2012-es Lassú tojások című kinetikus fali kompozíciója humorral ötvözve lassítja és formálja át a látogató figyelmét a pusztán „felismerő látástól” a „látó látásig”. Munkáit a kamaraterem bejáratánál a generatív művészet számos szakmai díját elnyerő Daniel Bisig videoinstallációja kíséri. (Megtekinthető szeptember 28-ig.)

ZSIKLA MÓNKA

NEM ELÉG, HA JÓ VAGY
– A KREATIVITÁS VISSZACSATOLÁS NÉLKÜL MIT SEM ÉR!

hvg könyvek
Az vagy, amit olvasol.

Webshopunkban **kedvezményrel!**
webshop: www.hvgkonyvek.hu

Első Magyar Látványtár, Tapolca–Diszel

Ahol a világháború is otthon van

Június 28-án nyitotta meg Istenért, királyért, hazáért! – Látványtári emlékép a nagy háborúról című új, éves kiállítását az Első Magyar Látványtár. A dátum kiválasztása tervszerű volt, hiszen éppen száz éve ezen a napon történt a Ferenc Ferdinánd trónörökös elleni merénylet. A dátum a XX. század alapélményét adó, megrendülést és csalódást kiváltó eseménysorozat első felvonása és azoknak a folyamatoknak a kezdőpontja, amelyek Magyarország történelmi formációjának gyökeres átalakulásához, területi és identitásbeli megcsonkulásához vezettek, valamint számos európai ország állami autonómiáját megalapozták. Tankönyvi mondatok, közhelyek, frázisok – amelyek mégis fajsúlyos kijelentésekké válnak, amikor eljön az idejük; amikor egy olyan eseményben mutatkoznak meg, amelynek alkalmával a kollektív emlékezet egy fontos momentum a jelenvalóság tudatával esik egybe a közösségek szintjén, és ekkor körbezáródik az idő.

A lineáris idő a vallási ünnepben záródik körbe, válik ciklikussá – alapítja meg Mircea Eliade A szent és a profán című munkájában. Természetesen az I. világháborúról való megemlékezés nem vallási aktus, ennek alkalmával senki számára sem válik jelenvalóvá az egyébként időben hosszan elnyúló és kaotikus időszak valamiféle narratív summázata – mítikus igazsága pedig pláne nem. Eliade szerint a deszakralizálódással kiüresedő ciklikus időélmény „rémületes kilátással kecsegtet: olyan körré válik, amely szakadatlanul önmagába tér vissza, örökösen önmagát ismétli”. A nemzeti ünnepek ilyesféleképp ismétlik önmagukat a jelenben – különösebb jelentés nélkül, a kollektív emlékezet fiókos szekrényébe elpájlzott, ünnepnapokkal kanonizált történelmi csecsebecskékként. Ám az I. világháború nem volt olyan régen, hogy ne őrizne minden család történeteket, veszteségeket, relikviákat az idejéből. Éppen személyes és mégis idegenszerűt, maradványokban való periférikus jelenvalósága miatt lesz a megemlékezés az egzisztencia szintjén jelentőségteljes esemény, amennyiben az embert mint a múltba gyökereket eresztő lényt szólítja meg. A háborúról való megemlékezés akkor válik időben kitüntetetté, akkor válik az időm részeként relevánssá, ha megszólít a létemben, ahogyan Heidegger szerint a műalkotás létmódja is az, hogy olyan igazságot nyilvánít ki, amely megszólítja a befogadót. Ez a kiállítás az időbeli embert szólítja meg azzal, hogy otthonossá, érdeklődővé teszi saját történetisége iránt.

A látogatót a megérkezés pillanatától rabul ejti a Látványtár sajátos aurája, amelyet változatos, komikus, életvidám gesztusokban és nem kevés (ön)íroniával megnyilvánuló finom művészi érzék és tudatosság hoz létre Vörösváry Ákos gondozásában. Ez az élet ünnepe szatírájáték formájában, amely azonban egyetlen pillanatra sem szakad el a művészettől. Feszegeti, hergeli az akadémikus szemléletet, a hagyományos művészettörténeti megközelítést, de a kortárs művészet mainstream vonulatát is. Nem támadó fricskával, kritikával, inkább túlradó életörömmel, alternatívát nyújtva teszi ezt. Az em-

ber kiterjedése a múltba itt nem pusztán nosztalgia és fantázia, hanem jelenvalóvá és élettélivé válik, olyan otthonossá, hogy szívesen elterpeszkednénk valahol, és átadnánk magunkat a nyugalomnak a jelenvalóság eme tágasságában.

A világháborús emlékkép mint téma rendhagyó a Látványtár hagyományaihoz képest, a kiválasztott hangütés, perspektíva és ritmus összhangzatában azonban koherens emlékképként mutatkozik meg itt. Az összképben hamar észrevehető a tételek különböző tematikus halmazokba sűrűsödése, melyek útja során sajátos hangulatukkal, képi világgal ütemezik és hangolják a befogadót. A kiállítás nem zökkenti ki, idegeníti el az embert, hanem vonzásában tartja. Ez talán hiányosságként róható fel, lévén hogy itt világháborúról van szó. Valójában ez a kiállítás egyik nagy erénye: úgy képes az I. világháborúról beszélni, hogy nem dörgöl az ember orra alá valamiféle megrázó förtelmet, ami az egész hiábavalóságát és borzalmát hangsúlyozná. A kiállítás nem törekszik objektív teljességre, hanem a személyes nézőpont kaleidoszkópjátékát hozza létre. Minden részletében az egyén a lépték.

Az épületbe lépve az összkép megnyerő: mindjárt szemben, a tér közepén ravatal művirágokkal, a jobb

Háborús porcelánok

oldali falrészén pedig a korabeli plakáttervezés népszerű, politikai tudatosságot fokozó példányai sorakoznak a tetőzetig. Ezeken végigkövethető a korszak közhangulatának és emberképének változása: a trianoni diktátum előtti gyanakvás és az ország egysége melletti hazafias kiállítás, a pártok választási propagandája, a gazdasági regresszió, valamint az erősödő antikommunista és antiszemita érület felhangjai. A plakátok alatt koszorúként majdnem körbeérő fotográfiák láthatók, Benda Iván képei, amelyekre a fotográfus háborúról szóló verseket szerkesztett. Ezek a kegyesség és a giccs térfelén vannak, de a sorozat nem is akarja becsapni a szemlélőt. „Felvétellel dramatizálta az általa választott háborús verseket” – szól a címke. A tudatosan vállalt pátosz autentikusan működik együtt a háború kapcsán keletkező népi vallási gesztusokkal, amelyek közül jó pár a földszinten kapott helyet. Üveges Máriaoltár, házi készítésű kegytárgyak és hadifogoly munkák fohászok feliratokkal – olyan tárgyak, amelyek sok család emlékei között megtalál-

Hindenburg német tábornagy vitrinrészlet

hatók. Közben az elmaradhatatlan „látványtári lelet” feliratú talált tárgyak kompozíciói – tárgyi kommentárok és a kiállításrendezés művészi illusztrációi.

Az első galériaszint eklektikusabb, itt is fontos szerepet játszanak, de vitrinekbe szorulnak a tárgyak, relikviák. Olyan korabeli kiadványok sorakoznak itt, amelyek címben, témában asszociatív, vagy közvetlen módon kapcsolódnak a háború időszakához, és amelyek felmenőink polcain is ott lehettek. Ezen a szinten igazán a képek, rajzok érvényesülnek. Csoportokba rendeződve Gulácsy, Moholy-Nagy mellett Silvio Sartori- és Medve András-rajzok; és igen erősek a kortárs objektok, installációk, mint Prutkay Péter és Ganczaugh Miklós munkái. Akárcsak a Civil világ című installáció, amely egyszerre autentikus és bizarr hatást keltve visz át a második szintre vezető lépcső körül látható humoros képekhez, közéleti napilapokhoz és kabaréplakátokhoz, amelyek a politikai plakátokkal képeznek folytonosságot. A kiállítás ezektől a finom átmenetektől válik organikussá; közvetlen és szeretetelli gesztusaival hangolja a látogatót. A második galériára vezető lépcsőn sűrűsödnek a harctéri fotók, levelek, képeslapok és személyes iratok. A felső szinten pedig a háború utáni Monarchia-nosztalgia szentélye található: elképesztő mennyiségű népi kerámia, osztatlan Magyarország és császára témájú porcelánára a szolgálati időt és az uralkodó dicsőségét hirdető patetikus és giccses képekkel, kiegészítő tárgyi relikviákkal és korabeli hirdetésekkel közös kompozícióba rendezve.

A Látványtárban az első benyomás: a kiállítás jó a szemnek, otthonos és arányosan adagolt. A háború az egyén léptékében jelenik meg a plakátok, hirdetések, korabeli kiadványok és tárgyi emlékek tükrében, de úgy, hogy nagyszerűen rájátszik a stílusbeli sajátosságokra. Nem csúszik el a giccs vagy az ironia felé; minden tudatosan és finoman szerveződik, és így a kortárs művészeti elemek, az egykorú felvételek, a személyes tárgyak, az érzelmes és naiv hangok is autonóm módon érvényesülnek. A tárlat egésze olyan jól komponált, olyan spontán és életteli a tökéletesen elhelyezett művirágcsokrokkal együtt, hogy dedányám szobájában éreztem magam, az almárium előtt. *(Megtekinthető szeptember 28-ig, utána bejelentkezésre.)*

KOVÁCS ALEX

Tárlatvezető

Itália élménye

Ha nem számítjuk az Afrika Múzeumot, hosszú időn át a Balaton északi partjának egyetlen művészeti látványosságát a badacsonyi Egry József Emlékmúzeum nyújtotta. Mára már megszokhattuk, hogy a régió képzőművészeti igényes kínálatáról a balatonfüredi Vaszary Villa gondoskodik. Nincs ez másképp most sem, a Magyar művészek Itáliában 1810–1860 kiállítás csendes elmélyülésre alkalmas művészeti csemegéket kínál. A több évszázados olasz–magyar művészeti kapcsolatoknak a kiragadott ötven év ugyan csak egy rövid fejezete, ám azt az időszakot öleli fel, amikor csapatostul indultak meg magyar művészek, hogy bejárják Itáliát. Elsőre azt gondolhatnánk, az antikvitás emlékei ejtették őket is bűvkörükbe, mint a Grand Tour angol arisztokrata utazóit. Ám a magyar piktorokat, úgy tűnik, sokkal jobban érdekelte az olasz táj szépsége, a városok látképe, mint a görög-római művészet monumentumai. Eből adódóan a kiállított művek többsége apró tollrajz és akvarell, az első helyszíni benyomásokat rögzítő vázlat. Barabás Miklósról legnagyobb hatást nem az antik művészet tette, hanem William Leitch személyében egy Turner-követő angol akvarellista. Mellette kevésbé ismert alkotók sorának vázlatai láthatók, köztük Kozina Sándor romantikus hangulatú toszkán tájai vagy Libay Károly Lajos aprólékosan kivitelezett vedutái. A kor számos Itália-utazó magyar festője közül idősebb Markó Károlynak egyedül ő mondhatta el magáról, hogy az olaszokra is hatással volt. A tárlat másik hangsúlya a firenzei művészeti akadémia tanáraként nagy tiszteletet élvező Markó köré szerveződik, akinek követői és tanítványai (Molnár József vagy Ligeti Antal) hazatérve meghonosították az akadémikus ideáltípus kifejezőmódját. Itália élménye itthon az ő műveiken keresztül öltött monumentális festészeti formát, kevesebb intim benyomással, ám annál több mítosszal és eszményi szépséggel telítve a látványt. *(Magyar művészek Itáliában 1810–1860. Vaszary Villa, Balatonfüred, november 16-ig.)*

Tárlat-etűd

Tihanyban a levendulák bódulatából némiképp felrázhatta ugyan a látogatót az Art Placc, de a pár napos kortárs esemény mellett nagyon jól tett az üdülőhely kulturális arculatának a Kogart immár egy éve működő kiállítóháza. A rendezők ezúttal sem kockáztattak, amikor nyári tárlatukat a bombabiztos Munkácsy Mihály és a magyar realizmus festészete téma köré építették. Az elmúlt évek összes bombasztikus és revelatív Munkácsy-tárlatát megjáró műértő bizonyára fanyalogva fogadja a hírt. Tény, hogy a magyar realizmusról nem tudhatunk meg semmi újat, de Munkácsy (és köre) van annyira jó, hogy mindig adjon alkalmat a rácsodálkozásra. Ezúttal ráadásul a Munkácsy Alapítvány és magángyűjtemények műveiből láthatunk válogatást, ami szintén garancia a kuriózumokra. Az efféle pár termes tárlat-etűdök egyébként is alkalmasak arra, hogy jobban elidőzzünk egy-egy mű előtt. Ilyen a mester borzongatóan furcsa Eltévedt gyermek kompozíciója, amelyen egy Paál László-féle sötét rengetegben ácsorog egy (szalonzsánerekről elbolyongott) síró kisgyerek. Mesteri megformálása mellett szokatlan témája révén is izgalmas, igazi pszichoanalitikus nyálánkság. Művészettörténeti kuriózumot is kínál a tárlat: most látható első ízben együtt kiállítva Mészöly Géza műve, amelynek egyik darabja (Sétalovaglás) magángyűjteményi, másik táblája (Rőzsészedők) Kovács Gábor kollekciójának része. Molnos Péter kutatásaiból tudható, hogy a Zichy grófok megrendelésére készült mű 1936-ban még egységes volt. Most a nézőknek is alkalmuk nyílik a műtörténeti puzzle összeillesztésére. *(Munkácsy Mihály és a magyar realizmus festészete. Kogart, Tihany, szeptember 21-ig.)*

Madách és a hazai grafika aranykora

A fővárosban lassanként drámaian beszűkül a klasszikus (értsd: nem kortárs) művészet tere. Már csak ezért is követel kivételes figyelmet a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítási kínálata, amely ezúttal rutinosan birkózik meg a Madách-évforduló ünneplésével. Elegáns és trendi gesztussal az író kultuszát állítja középpontba, azon belül is annak a grafikai pályázatnak az anyagát, amit Az ember tragédiája illusztrálására éppen ötven éve, 1964-ben hirdetett meg a múzeum. A majd félszáz elkészült mű magában foglalja a magyar grafika aranykorának krémjét, a 15 felkért művész között ott volt Hincz Gyula, Szántó Piroska, Kondor Béla és Bálint Endre. Kompozícióik a Tragédia egyes színeihez készült interpretációk, ami annál érdekesebb, ha tudjuk, hogy a drámát 1948 után hét éven át nem mutatták be, és 1955-ös színrevitele is politikai vitát váltott ki. Ideológiai szempontból legrázósabb a falanszter-szín volt, amelyben Madách a kapitalizmus utáni közösségi társadalom sivár utópiáját rajzolta meg. A nagyméretű grafikák Zichy Mihály és Buday György után első ízben tettek kísérletet a mű kortárs értelmezésére. Hogy az ezredforduló miként viszonyul egy pesszimista utópiához (és az irodalmi illusztráció kötött műfajához), az rövidesen kiderül a győri Rómer Flóris Múzeum pályázatának végeredményéből. *(Madách Retro. A Tragédia színei 1964/2014. Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2015. december 5-ig.)*

RÉVÉSZ EMESE

ELTE BTK (PhD), 2008 óta a Magyar Képzőművészeti Egyetem tanára
www.revart.eoldal.hu

1953. szeptember

Tárlatvezető – a múltba

Népi kultúra és szocialista kultúra

Alkotmányunk ünnepére az év legnagyobb és legjelentékenyebb tárlatát nyitotta meg a Múcsarnok, mely tudatosan együtt mutatja be a népművészet és az iparművészet fejlődését – bizonyítva ezzel, hogy minden művészet forrása a nép. Felszabadult hazánkban a népi iparművészet leküzdötte a burzsoá formalizmus és a kispolgári ízléstelenség megnyilvánulásait. Iparművészetünk a népi demokrácia gondoskodásával élen jár a nemzeti formák kialakításában, a hagyományokat az egyetemes fejlődés objektív eredményeivel ötvözi és szocialista építést segítő tartalommal fejleszti tovább. A Múcsarnok termeiben láthatjuk a Néprajzi Múzeum ruhagyűjteményének színpompás darabjait, a fazekasság remekeit Mátyás korától napjainkig, a habán kerámia haladó hagyományait. Egyszerre követhetjük nyomon a levert szabadságharcok népművészetben sokáig zengő emlékét és a szocialista díszítőművészet kialakulását. A turai kultúrotthon kicsinyített mása példázza, hogyan tehetjük otthonossá és magyarossá középületeink berendezését.

A kiállítás jelentőségét aláhúzza, hogy megnyitásával egy időben adták át először a minisztertanács által alapított Népművészet Mestere elismeréseket, mellyel tíz kiváló alkotót tüntettek ki, köztük Kálmán István balatonfenyvesi fafaragót, aki itt egyik kürtjét mutatja be, melyen a felszabadulást örökítette meg. A mozgalmas faragványon magyaros díszítéssel körülvéve szovjet katonákat és repülőgépeket láthatunk egy csatajelenet közepette. A karcagi fazekasmester Kántor Sándor, aki ötágú csillaggal díszítette pereckulacsát, ugyancsak Nagy Imre elvtárstól vette át a kitüntetést. Gazdag anyaggal jelentkezik a Kossuth-díjas Kovács Margit is, aki ezúttal az Erdemes Művész címet nyerte el az Elnöki Tanácstól. Életműve a magasrendű művészi tudatosság és a nép ősi formakincsében való elmerülés példája. Kancsói, dísztalai, kályhái mellett most a Próbál a népi tánccsoport című faliképét is bemutatja.

A kiállítás tanúsága szerint Sztálin elvtárs 70. és Rákosi elvtárs 60. születésnapja nagy lendületet adott a népi díszítőművészet fejlődésének. A körültekintően megrendezett tárlat rengeteg látogatót vonz; már az első napokban 11 ezren tekintették meg. Sokan vásárolnak a Háziipari Szövetkezet múcsarnoki részlegénél is, ahol a legkelendőbb áru a nádudvari fekete kerámia. *(Népművészeti és Iparművészeti Kiállítás, Múcsarnok, megtekinthető volt 1953. augusztus 18. – október 15.)*

Than Mór

A mester születésének 125. évfordulója előtt kiállítással tiszteleg a Fővárosi Képtár. Múlt századi művészetünk nagy alakja a monumentális falfestészet területén fejtett ki úttörő munkásságot, számos középület őrzi keze nyomát. A Vigadó freskóinak elkészítése egy csapásra híres és keresett művésszé tette. Korának akadémikus stílusát Than valóságosabbá tudta tenni, alakjai nem kosztümös figurák, hanem hús-vér emberek. Fejlett társadalomszemlélete már korai művein szembetűnő, az első munkásábrázolásokat is neki köszönhetjük: a Nemzeti Múzeum freskóján I. Bélával szemben erős, komor tekintetű kézműves áll. A nacionalista romantika pátoaszával ellentétben Than realista felfogást képvisel, történelmünk új művészi és társadalmi értelmezésével segíti a haladást. Munkásábrázolásai a Bakáts téri templom Lotz Károllyal együtt készített freskóin is viszszaaköszönnek. Egyik képén a prédikáló Kapisztrán előtt ájtatos előkelőségek borulnak le, míg a háttérben egy köpenyes munkás emeli magasba kalapácsát. Than freskóinak jelentősége az egykorú társadalmi jelenségek tükrében mérhető fel. A haladó eszmék életben tartásában élen járó demokratikus értelmiség szűk rétegében a festők is a kizsákmányoló politika ellenében alkottak. Than utolsó nagyszabású műve a Keleti pályaudvar indulási csarnokát díszíti, melynek egyik frízén – antikizáló öltözetben – a munkásság összefogását festette meg. A Károlyi-palotában rendezett kiállításon vázlatait és olajképeit láthatjuk. *(Than Mór-emlékkiállítás, Fővárosi Képtár, Károlyi-palota, megtekinthető volt 1953. szeptember–október.)*

Magyar plakát

Az elmúlt években több kiállítás foglalkozott plakátművészetünkkel, a közönség azonban elsősorban a falragaszokon és a villamosokon találkozik a különböző hétköznapi ügyeket-tennivalókat hirdető plakátokkal. Az Ernst Múzeum tárlatáról azonban hiányoznak az utcákról ismerős, hivalkodó és művészietlen plakátok, így az utóbbi öt év itt bemutatott termése – 140 művész csaknem 1500 műve – nem tűnik aggasztónak. Monumentális, térbe állított figurákkal kiemelkednek Ék Sándor és Konecsni György művei. A bizakodóan jövőbe tekintő alakok hitelesen jelenítik meg az új, szocialista embertípust. Ellenben Pál György „hegyenvölgyön lakodalom” hangulatú, mezőgazdasági munkára és beszolgáltatásra buzdító plakátja aligha kelt bizalmat a jó ízlésű parasztság körében.

Az alkalmazott grafika évtizedeken át azonos volt a kapitalista reklámgrafikával, ma azonban társadalomalakító szerepére kerül a hangsúly, s ez magasabb rendű kifejezési formákat követel. A sok ezres példányszámban terjesztett és az ország minden részére eljuttatott politikai és kultúrpropaganda-plakátok hathatós eszközök a nép neveléséért és a szocialista társadalom felépítéséért vívott harcban, fontos fegyverek népünk és pártunk kezében. Újabb és újabb győzelemre segítik dolgozóinkat a munka frontján, és leleplezik a belső ellenségeket. A tárlat arról győző meg, hogy grafikusaink helyes úton haladnak, és az ehhez szükséges szakmai tudásnak is birtokában vannak. *(Magyar plakát, Ernst Múzeum, megtekinthető volt 1953. szeptember 5. – október 4.)*

CSIZMADIA ALEXA

Kecskeméti Képtár

A háborúban sem hallgatnak a Múzsák

(folytatás az 1. oldalról)

Egészen speciális eset Mednyánszkyé. Az 1914-ben 62 éves festő sógorának köszöni meg a támogatást: „Tiszánál való közbenjárásod lehetővé tette, hogy az a régi álmom, hogy háborút láthassak, végre teljesedjék.” Ő szellemi és fizikai koncentráltságában (bár ezzel bajok támadtak, mert megsebesült, hadikórházba került, és testileg is legyengült) igyekszik ott lenni minden lehetséges alkalommal a fronton, a harcok közvetlen közelében. Háborús naplói és levelezése pontos beszámolók a vele történekekről. A haditárlatok zsűrizéséről ugyanúgy írt („a sok kép látása jó volt nékem”), mint újonnan átért tájélményeiről, a megfestett motívumokról: „Gyönyörű hangulatos

Farkas István: Hasaló katonák, 1915
papír, pasztell, szén, 36x50 cm

képeket láttunk. [...] 45 rajz, a lövészárók-rajzok. [...] Rajzoltam egy érdekes régi, sötét aranyárga templomot egy dombon, egy szép temetővel és falurészlettel. [...] Körülbelül 68 nagy, kicsi és közepes nagyságú dolog indult meg a hadirajzok és vázlatok nyomán. [...] Amit itt tapasztalok, látok és hallok naponként, olyan nagyszerű, rémségesen szép, felséges. [...] Láthattam mindazt, amit a modern háborúban kizitusának neveznek, ami festői és egyáltalában emberi szempontból a legérdekesebb anyagot ilyen körülmények közt volt alkalmam gyűjteni.” Művei tükrében viszont a háború: borzalmas kiszolgáltatottság, halálós veszedelem, a reménytelen emberi kivettség terepe. Beszélgető, várakozó, sorakozó, lövészárókban meghúzódo katonák, vagy vonuló csapattestek, trének, fogolytábor és legfőképpen

az áldozatok lettek témái. Ő az ember háborús részvételének univerzumát tudta rögzíteni a változatos tájak expresszív bemutatásától a katonai tevékenységeken át a halottakig. Az I. világháborút évtizedeken át – a tankönyvek mellett – az ő esszenciálisan megjelenítő műveiből lehetett vizuálisan megismerni.

Farkas István önkéntesként vonult a csapatával, és ha alkalom adódott, vázlatokat készített tájakról, városokról, vagy egy-egy katona karakterét próbálta rögzíteni. A vázlatfüzeteiben fennmaradt rajzok – ahogyan másoknál is – természetesen egyenetlen színvonalúak. Leginkább a készítésükre fordítható idő határozta meg kidolgozottságuk fokát, mert ha továbbvonultak, a munkát meg kellett szakítani, és utóbb általában nem adódott lehetőség a folytatásra vagy befejezésre. A gyakori helyváltoztatásból következően mindig új motívumok kínálkoztak: „Nem kívánhat olyat festő, mit ne tárna eléje [...] a napnak minden szaka, egy-egy ember mozdulata, ahogy ül, áll, ahol ül, áll, guggol, fekszik, lovát itatja. [...] Csak egy hídnál órákat, napokat lehetne tölteni! Török turbános fehér szakállas öreg, milyen színek! [...] Ma délután négy rajzvázlatot csináltam. [...] Ha dolgozom, idegessé csak az tesz, ha fejem fölött repülők lónek. Potyog a sok töltelék golyó.” (Idézetek: Enigma 28. szám) A kiállításon vitrinekben és monitoron párhuzamosan mutatják be Farkas István 1916 tavaszán keletkezett, úgynevezett Fekete vázlatfüzete 69 rajzát – ahogy a többi vázlatfüzetet is. A mozgással az arcok, a közös hadseregben szolgálók, a változatos tájak egy frontnapló adekvátan szuggesztív, nagy dokumentumértékű képeivé válnak. Nagyobb lélegzetű a Hasaló katonák (1915) című, szénnel kombinált pasztellkép: a rálátásos csatamezőn Farkas kék uniformisban várakozó, konstruktívan formált férfiak együttesét adja.

Nagy István háborús munkálkodásáról a legnagyobb műszámot (350!) bemutató, az erdélyi menekültek javára ajánlott kiállítása (Könyves Kálmán Szalon, 1916) számolt

Mednyánszky László: Lövészárókban
olaj, farost, 53x70 cm, 1914–1918

be. Ő a harcokba kényszerítettek, a végtelenségig kiszolgáltatottak között nem tett különbséget: tót népfőlkelő, lengyel paraszt, rutén asszony, német, háromszéki és székely katona egyaránt szerepelt művein. Tájé városrésztetek, romok és temetők. Utóbbiaknak mint jelentésgazdag ikonográfiai együtteseknek új tartalmat adott az I. világháború. Portréi premier plánban hozzák a feszültséggel teli arcokat, a szenvedés emberemlékműveit. „Viharvert ábrázatok, arcok, amelyekre a küzdelmek hieroglifjeit véste az élet vésője. Karakterek, amelyeket, ha egyszer látunk,

Nagy István: Népfőlkelő, 1917
papír, pasztell, 47x31 cm

nem felejtünk el.” (Lyka Károly) „Arcképei marcona és megviselt katonábrázatoknak mélyen megindító sorozata.” (Elek Artúr) Előfordult, hogy Nagy István a tűzvonalban, a lövészárók tetején, háttal az ellenségnek rajzolt, és bő tiszti gallérjára tüzet nyitottak, több helyen át is lőtték. Ő a harcolókhoz fizikai valójukban és lelki tartományaikban is nagyon közel került. A kilátástalanságban megkapaszkodni nem tudó, megtört tekintetüket, fizikai megsemmisítésük előtti kirablottságukat nagy erővel látatja arcképein, amelyek a háború kísértő tanúi.

A történeti tárlat centrumában a kecskeméti áldozatok állnak. Ezzel szinkronban lehetett volna bemutatni a Kecskemétről mozgósított képzőművészeket (Szabó Antal, Matyók Sándor, Herman Lipót, Erős Andor – ő az első hősi halott); földedzni Kaszák Lajos önéletrajzából 1916 nyarárt, vagy Hajnal József harctéri lapját (Cibo Viccek, rajzolója: Aba-Novák Vilmos).

A három festő tárlata – hiányai ellenére is – képes megmutatni a Nagy Háború hitelesen festett képét: a vizuális rettenetet. *(Megtekinthető december 31-ig.)*

SÜMEGI GYÖRGY

„Mi is volt hát tulajdonképpen ez a mozgalom?” – teszi fel a kérdést a dadához érve Kassák Lajos Az izmusok története című könyvében. Valami hasonlót kérdeznek egymástól tanácstalanul a Magyar Nemzeti Galéria előtt sorban álló nagycsalád tagjai is a Dada és szürrealizmus kiállítást hirdető plakátot vizsgálva. Valamelyiküknek rémlik, hogy Dada egy festő volt; a nagymama majd utánanéző otthon a lexikonban, néhány perc múlva az okostelefonját vizsgáló apuka arcára mosoly ül ki: „A dadaizmus egy hecc volt.”

A szakkönyvekben található, sokak számára száraznak tűnő művészettörténeti ismeretek felfrissítésére (vagy akár megszerzésére) kitűnően alkalmas ez a nyári kiállítás, melyen a dadaizmus ikonikus alkotásaiból és a szürrealizmus kavalkádjából láthatunk válogatást. A XX. század e két meghatározó, a művészeti nyelvet radikálisan új alapokra helyező irányzatát a jeruzsálemi Izrael Múzeum anyaga mutatja be a két izmus közös témái felől megközelítve (kurátor: Adina Kamien-Kazhdan). És ahol véget ér a külföldi rész, ott kezdődik a parallel magyar tárlat: Átrendezett valóság címen négy kurátor tekintete át a hazai párhuzamokat.

A külföldi kiállításrész az Izrael Múzeum Vera és Arturo Schwarz Dada és Szürrealista Művészeti Gyűjteményéből származik. A kollekciónévadója, a ma kilencvenéves Arturo Schwarz már kamaszkorában levelezett André Bretonnal, s később a met-szeteket, majd festményeket is kiállító milánói könyvesboltja hamar galériává alakult. Az 1960-as években találkozóhelyül is szolgáló Galleria Arturo Schwarz elsősorban dada és szürrealista művészeknek adott bemutatkozó lehetőséget, így Schwarz rengeteg alkotóval került személyes kapcsolatba. Nevéhez számos művészettörténeti alapmunka is fűződik, sőt ő bírta rá Marcel Duchamp-t és Man Rayt a hatvanas évek közepén, hogy a galériával együttműködésben maguk alkossák újra korai, akkorra már elpusztult, elveszett objektjeiket. Az Izrael Múzeummal már évtizedek óta szakmai kapcsolatban áll. Amikor 1972-ben Duchamp rendezett ott kiállítást, 13 replikát ajándékozott a gyűjtemény számára, majd 1991-ben illusztrált dada és szürrealista kiadványokat és folyóiratokat tartalmazó, ezer tételt meghaladó könyvtárát adományozta az intézménynek. Végül 1998-ban, Izrael állam megalapításának 50. évfordulójára időzítve a múzeumnak ajándékozta több mint 700 darabos egyedülálló kollekciónak, melyből Budapesten most 120 mű tekinthető meg.

A száz évvel ezelőtt útjára indult művészeti irányzatok genezise szorosan összefügg az I. világháború kitörésének következményeivel. A dada fészke a zürichi Cabaret Voltaire lett; 1916-tól itt gyűltek össze a háború elől a semleges Svájcba menekülő művészek. A kávéházban tartott háborúellenes előadások, felolvasások azonnal teret adtak a művészetet az étellel azonosnak tekintő mozgalomnak. A kiállítás első termében a Meglepő társítások: kollázs, asszablázs, objekt című szekcióban jól nyomon követhető a folyamat, melyben a hagyományos műfajok helyett hódító útjukra indultak a kész alapanyagokból, csak minimális művészeti beavatkozással készülő dada alkotások. Az egyik nyitókép a román származású Marcel Jancótól származik – aki szintén

Erwin Blumenfeld: Dada, 1920
tinta, papír, 26,1x20 cm

a Cabaret Voltaire-ben kötött ki a világháború kitörésének hírére –, művéhez a bécsi MA folyóirat címlapját is felhasználta, melyen így olvasható Kassák Lajos neve, akinek egyik év nélküli Képarcitektúrája a kollázs közelében látható. A teremben a Duchamp-replikák installálása idézi meg az archív fényképen is bemutatott kiállítási módot: a kalaptartó és a palackszártó a levegőből lóg, a Forrás pedig ferdén van a falon – hűen ahhoz a korabeli elképzeléshez, miszerint ezeket a tárgyakat nem szabad szobor módjára bemutatni.

A ready made-ek dömpingje után a második szekcióban a szürrealizmus kap nagyobb szerepet. A dada alapjain létrejövő irányzat fő inspirációját Sigmund Freud elméletei adták. A tudatalatti elérésére irányuló tanulmányai alapján dolgoztak ki a művészek különféle automatikus alkotói módszereket: André Masson korai automatikus rajzai, Max Ernst frottázsai és grittázsai, Man Ray fotogramjai, illetve Óscar Domínguez dekalkomániája ezek jeles példái. Az organikus, biomorf formák a szürrealisták közül legfőképpen Yves Tanguy-t és Hans Arpot

Salvador Dalí: Szürrealista esszé, 1934
olaj, vászon, 110x80 cm

ihlették meg, művészetük egyik kiindulópontja az anatómia és a növényvilág makró nagyításai lettek.

Az Illúzió és álomtáj szekcióban a művészek a tájak valóságához való viszonyának elfeledésére tesznek kísérletet Freud Álomfejtés című opusát továbbgondolva. E törekvés emblematis és jól ismert példája René Magritte festménye, a Kastély a Pi-reneusokban. A művet Magritte

Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

A dadától Bada Dadáig

ügyvédjével közösen hozta létre; ugyanis annak New York-i irodájába készült, aki – beleszólva a festmény alakulásába – alternatív kilátást teremtett vele a maga számára. A tremben mások mellett megjelenik az olasz metafizikus festészet alapítója, Giorgio de Chirico, illetve Salvador Dalí is.

Az utolsó tematikus blokk azt a pszichológiai folyamatot vizsgálja, melyben a vágy természetének feltárása kerül előtérbe. Központi szerephez jut a vágy tárgya, aki hol idealizálva, hol a félelem megtestesítőjeként van jelen. Az e kettősségben rejlő frusztrációt kifejező kollázsok feldarabolják, eltorzítják a női testeket. Míg Meret Oppenheim objektje finom szexuális utalásokat tartalmaz, addig Hans Bellmer művében a vágy sötét oldalát vizsgálja.

Az Izrael Múzeum anyagának végére érve egy festett határvonal és

szítt dadaista kollázsait nagyrészt a MA reprodukcióiból és archív felvételekből ismerjük, de eredetiben is megtekinthető 1923-as Állatkollázs. Itt kaptak helyet azok a tárlók is, melyekben végigkövethetjük a két izmussal összefüggésbe hozható hazai dokumentumokat, az Európai Iskola alapító iratától kezdve egészen Bada Dada nyolcvanas évekbeli kollázsáig.

A szürrealizmus legelemibb módon az 1940-es években jelenik meg a magyar művészek alkotásain, ezért az Európai Iskolát és annak előzményeit idézi meg a Mélyvilágok című, Kumin Mónika által összeállított szekció, mely szorosan egybetartozik A fal előtt? A fal után? című blokkal. Ez utóbbi részben Kolozsváry Marianna az ötvenes-hatvanas évek releváns magyar vonatkozásait vizsgálja, amikor az avantgárd művészek nagy része belső emigrációba vonulva elhallgatott, vagy külföldre távozott.

Lakner László: Politechnikai oktatószekrény, 1962–1964
olaj, vászon, 99,5x131,5 cm

Galántai György Duchamp, Arman és Tinguely művészetét egyszerre megidéző alkotása (Tisztelet a mestereknek) jelzi a magyar térfelre való átlépést. A társkiállítás jó alkalmat adott arra, hogy a két művészeti irányzat felől nézve tekintse át a magyar avantgárd és neoavantgárd történetét. Volt miből meríteni, hiszen a dada hatásával már több kiállítás is foglalkozott (A Dada Magyarországon, Bölcsész Galéria, 1982; 101 tárgy – objektművészet Magyarországon, Óbuda Galéria, 1985; A dadaizmus a kortárs magyar képzőművészetben, ELTE Esztétika Tanszék, 1988). A magyar kurátorok munkáját a fogalmi párbeszéd inspirálta, a köz- és magángyűjteményekből érkezett művek hol szorosabban, hol lazábban reflektálnak a nemzetközi válogatásra.

A dadával az I. világháború miatt emigrációba kényszerült magyar avantgárd művészek az 1920-as évek elején találkoztak. Gergely Mariann válogatása a Kassák-kör bécsi emigrációs tevékenységére fókuszál, melyben átkötésként ritka korabeli nemzetközi kiadványok is láthatók a Schwarz-könyvtár gyűjteményéből. Mivel ebben az időben a folyóiratok váltak az egyik legfontosabb vizuális kifejezési formává, leginkább a Bécsben újraindított MA címlapjain és hasábjai között láthatunk dadaista ihletű kompozíciókat. Kassák emigrációja első éveiben ké-

Míg az itthon maradtak közül néhányan (Ország Lili, Román György) félelmek megjelenítésére használják a szürrealizmus eszköztárát, addig a Franciaországba emigrált művészek (Reigl Judit, Hantai Simon) annak speciális változatát fejlesztik ki.

A magyar szekcióban a legizgalmasabb a Tudatfelszabadító hadműveletek című utolsó blokk, melyben az elmúlt negyven év alkotói közül szabadon válogatott Százados László. A Hejtes Szomlyazók művészcsoport betiltott kiállításának címről elnevezett egységben – a neodadát alapul véve – aktuális kísérlet rajzolódi ki a magyar objektművészet újraértékelésével. A szürrealizmus

Joseph Cornell: Apollinaris, 1954 körül
vegyes technika, 40x24,7x11 cm

Uglár Csaba: Cím nélkül, 1996
fa, gumi; 28x8x5 cm

legérdekesebb helyi átirata a tárlaton kétségkívül a Csernus Tibor és Lakner László műveivel képviselt szürnaturalizmus, melyhez Altorjai Sándor „gyagyaista” festményei is szorosan kapcsolódnak. A kortársaknál egy blokk – a Duchamp-hagyaték kapcsán – a szerzőiségre kérdez rá, egy másik a regionális abszurd pulzusának kitapintására tesz kísérletet, és gyűjtőelvvé vált a készen talált tárgyak kisajátításának és művészeti diskurzusba emelésének taktikája is. A kiállítás adekvát módon a közel-múlt Duchamp-parafrázisaival zárul.

A harmadik emeleten, külön belépővel – bár deklaráltnan társkiállításaként – nyílt meg Orosz Márton válogatásában az Életre kelt (film) kísérletek című tárlat, mely a két világháború között kibontakozó avantgárd filmes kísérleteket járja körül. Tanúsága szerint Man Ray, Léger, Buñuel, Dalí és Duchamp dadaista és szürrealista mozgóképeinek hatása sok esetben tetten érhető a korabeli magyar filmekben is. A műfaj egyik legkorábbi példája a nemrég előke-rült Mr. Pipe rettenetes éjszakája című animációs film, Bortnyik Sándor 1930-as évek elején készült alkotása. A több befejezetlen történetet egymásba kapcsoló, szürrealis montázsra emlékeztető film Bortnyik Halász Jánossal (a később Angliában világhírűvé vált John Halasszal) közös munkája. Izgalmas kísérlet egy elveszett és teljességében sosem létezett mű életben tartására a Gerő György Béla című forgatókönyve alapján 2010-ben rekonstruált film, melynek szövegkönyvét az 1924-ben megjelent IS című dadaista röpirat első száma közölte. A harmadik premier Gyarmathy Tihamér 1950-es években keletkezett négyperces kísérleti filmje, mely növényi és állati preparátumok fotogramjainak felhasználásával készült.

A „két és fél” kiállításon az avantgárd irányzatok hagyomány elleni lázadását, majd az ebből kialakuló, hatásukat ma is éreztető láncreakciókat tekinthetjük át. A világháború pusztítása által életre hívott izmusok radikális paradigmaváltást idéztek elő: alkotóik az antiművészet kategóriájában gondolkodtak és múzeumellenes műveket hoztak létre, ám a destruktív jelleg ellenére konstruktív művek születtek, melyek mára értékes múzeumi darabokká váltak. A sikert bizonyítja, hogy a Nemzeti Galéria előtt egy júliusi hétköznapon Savoyai Jenő lovas szobraig ér a belépésre várók sora. (Megtekinthető október 5-ig.)

ZOMBORI MÓNIKA

Erdély, Hencze, Jovánovics

Szűkített spektrumok

A hatvanas–hetvenes években elvtve jutottak állami beruházási megbízás-hoz a hivatalos kultúrpolitika által nem preferált alkotók. Ritkaságszámba megy az is, hogy egy ilyen megvalósult munka máig szinte háborítatlanul fennmaradjon. Egy ilyen elfeledett műegyüttesre – Erdély Miklós, Hencze Tamás és Jovánovics György alkotására – bukkanhatunk Budapesten, a XI. kerület egy eldugott kis utcájában, a Daróci út 3. számú épületben, a néhai Híradótechnikai Vállalat egykori központjában, amely ma is irodaházként üzemel.

Erdély Miklós 1966-ban dolgozta ki és az 1967-es Budapesti Nemzetközi Vásáron mutatta be a nagy falfelületek gyors beburkolására alkalmas, a raszteres képfelbontáson alapuló fotómozaik-technikát, amelyet „Fényképfelvétel vagy más ábrázolások áttétele az eredetivel azonos megjelenésű mozaikburkolatokra” címmel az Országos Találmányi Hivatalhoz is benyújtott. Az eljárást nem sikerült szabadalmaztatnia, újítási javaslatként azonban munkahelye, a Budapesti Építőanyagipari Ktsz. (BÉPA) 1967-ben elfogadta és bevezette a technikát.

Az Erdély-féle fotómozaik „fénykorában”, a hetvenes évek elején számos közületi megrendelés érkezett az újszerű és dekoratív technikára, többek közt kereskedelmi és vendéglátó-ipari vállalatoktól. E munkák többsége ma már nem látható, a későbbi átépítések és funkcióváltások következtében a legtöbb helyen eltűntették. Mutatóban azonban még fellelhető egy-egy jól sikerült példány Miskolcon, Nyíregyházán és Budapesten. (Erdély Miklós fotómozaikjairól bővebben lásd az Artmagazin 2014/6. számát.)

Erdély a fotómozaik-tervezésbe egy-egy megbízás erejéig igyekezett művészbarátait – többek közt Altorjai Sándort, Lakner Lászlót, Pauer Gyulát és

Hencze Tamást – is bevonni. A munka kevésbé művészi részét, a mozaik-kirakást fiatal művészek végezték. Így módon az alternatív szcena több szereplője is keresethez jutott.

Más fotómozaikokhoz hasonlóan a Daróci úti mozaik esetében is kész képek, újságfotók képezték a kiindulási alapot. Hencze egy külföldi műszaki katalógusból vette a kompozícióban használt, a híradástechnikával és a hullámterjedéssel kapcsolatos motívumokat. A mű a Szűkített spektrumok címet kapta. „Egyre nagyobb méretekben szeretnék dolgozni. Minden ismétlés ornamenshez vezet, aminek dekoratív funkciója lehet. A képen látható ismétlődő színformák – elvileg a végtelenből jönnek, és oda mennek – létrehozhatnak egy rezonáns teret, melynek intenzi-

Fotó: Boros Géza

A művek mai állapota a Daróci úti irodaépületben

tása a mérettel egyenes arányban növekszik. Így az ember belekerül abba a térbe, és nem kívülállóként szemléli azt” – fogalmazott a művész a mozaikterv kapcsán egy interjúban (Heitler László: Műteremlátogatás Hencze Tamásnál, Életünk, 1971/6).

A művet Hencze és Erdély szerzőtársaként jegyzik, a tiszteletdíj megosztása is 50–50 százalékban történt. Az egykori Képző- és Iparművészeti Lektorátusnak a Szépművészeti Múzeum–Magyar Nemzeti Galéria Adattárába beolvadt irattárában található dokumentumok szerint a megrendelő a művészi munkára (tervezés, fotónagyítás, mozaikkirakás és számozott táblákba ragasztás) a lektorátuson keresztül a művészekkel, az ipari részre (anyagbeszerzés és burkolás) a BÉPA-val szerződött.

Az előcsarnok lépcsőfeljárója falára – a korabeli zsúri jegyzőkönyvének szóhasználatával – a „gyűrt műmárvány plasztikát” Jovánovics György tervezte. A művész erre a munkára ma így emlékezik vissza: „Mi akkor mindegyütt csináltunk Erdéllyel, mindennap együtt voltunk a Budaörsi úti lakásban, avantgárd fészekben, melyet ő szerzett nekem. Én már bevontam őt talán két munkámba, mint építész, ő ebbe az egybe vont be engem. Emlékszem, a lakás, ahol valószínűleg öntöttem az elemeket, pár száz méterre volt a Daróci úttól, így könnyű volt átszállítani az elemeket. Teljesen elfelejtettem ezt a művet, ami abszolút illeszkedik az akkori korszakomba, nagy lehetőségeim lehettek volna például ezzel is, ha kaphattam volna munkát, ha menő építészek felfedezik, de még csak arra sem volt mód, hogy fotót készítsünk ott. A belügy nem engedte, mert a cég főleg nekik dolgozott.”

A mára márványszerűen éretté vált fehér relief és a kék–szürke–zöld színű mozaik jól kiegészíti egymást. A több falfelületet borító mozaik jó állapotú, a relief azonban itt-ott sérült, s egy zavaró térkivágás is megbontja az eredeti kompozíciót, de még így is érzékelhető, hogy annak idején mennyire izgalmas és friss szellemű lehetett ez az enteriőr.

A mozaik és a relief kivitelezése nem volt zökkenőmentes, a vállalat illetékesei kezdetben ugyan „lelkesedtek” a tervért, hogy a székház előcsarnoka „modern és elegáns” legyen. A munka előrehaladtával azonban a lelkesedés alábbhagyott, de végül – némi huzavona után – a kész műveket átvették és kifizették.

A műegyüttes a hetvenes évekből neoavantgárd három kiemelkedő alkotójának ritka közületi beruházási munkájaként védettségre javasolható. Védelemre szorul, hiszen az absztrakt mozaikfal és a relief bármikor áldozatul eshet egy ingatlanfejlesztési tervnek vagy egy belsőépítészeti felújításnak, ahogy megsemmisült a legtöbb Erdély-féle fotómozaik is, mert az épületek későbbi tulajdonosai és használoi idejétmúlt és efemer dekorációnak tekintették őket, s fogalmuk sem volt arról, hogy kinek az alkotását verik szét.

BOROS GÉZA

Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

A szép nem olvasószalonja

Az egykori Károlyi-palota termeiben több párhuzamosan nyitva tartó, izgalmas koncepcióval és kreatív installációs megoldásokban gazdag kiállítást tekinthetünk meg. A Madách Imre halálának 150. évfordulója alkalmából rendezett Madách Retro tárlaton Az ember tragédiája színeinek egy-egy, félszázada készült illusztrációját láthatjuk az 1960-as évek hazai kortárs művészeinek adaptálásában. A Weöres Sándor születése centenáriumban, 2013-ban nyílt tárlat, A megmozdult szótár – videoinstallációs megoldásaival – a múzeum leginteraktívabb bemutatója.

A zsoldártól a rózsaszín regényig című kiállítás a XVI–XIX. századig tartó időszak magyar női művelődéstörténetével foglalkozik. Itt nincsenek érintőképernyős monitorok vagy videoinstallációk; ízléses női szalon budoárhangulatot keltő terébe érkezünk, ahol a választott témát hat szekcióban dolgozták fel. A nemesasszonyokat ábrázoló olajportrék mellett a XVIII–XIX. századi nyomtatványokat, könyveket, almanachokat és más, speciálisan nőknek szóló, vagy nők által írt kiadványokat olyan kreatív tárlókban helyezték el, amelyek nagyméretű „dobozkönyvekre” emlékeztetnek, és a térben tárva-nyitva elhelyezve mutatják meg a női szoba titkait, ildomos, vagy tiltott olvasmányait a vallásostól a világi témákig.

A tárlat hiánypótló – tematikai és interdiszciplináris sokszínűségét tekintve is. A XX. századi feminista filozófia és a gender studies korszerű irányzatai mellett keskeny mezsgyén egyensúlyoz az a kiállításon is érvényre jutó, objektivitásra és dokumentálásra törekvő kutatói attitűd, amely elfogultság nélkül próbál

a korábbi évszázadokban is szükség volt a leány- és a fiúgyermekek oktatását elkülönítve tárgyaló kötetekre. A legkorábbi hazai vonatkozású könyvecske az Aragóniai Beatrix számára 1476-ban Diomede Carafa által összeállított mű, amely életvezetési és az asszonyi élethez útmutatást nyújtó tanácsokat tartalmaz. A nők számára ajánlott vallásos és világi, hasznos olvasmányok mellett olyan kiadvá-

© Iparművészeti Múzeum

Kandallóóra

Peter Rau, Bécs, XIX. század eleje

nyok is napvilágot láttak, amelyek jeles asszonyok életét és cselekedeteit tárták az olvasók elé – példaadás céljából. Ilyen olvasmány Peretsenyi Nagy László Heroineis az az a' nevezetes fejér népnek szép neméből magokat tetteikkel külömböztető szép nemnek, élet-tárjak című munkája. Az almanachok és kalendáriumok gyakran közölték illusztrációként a magyar történelem jeles nőalakjainak ábrázolásait, ezzel nemcsak a női erényességhez utat mutatva, hanem arra is emlékeztetve, hogy melyek a jó honleány kötelességei. Az Aurora almanach egy 1822-es kiadásában Kisfaludy Károly Dobozi Mihály és hitvese című festményének reprodukciója a török idők méltóságos, becsületében nem sérült nemesasszonyának történetére emlékeztet.

Nem lehet kategorikusan kijelenteni, hogy a nők megítélése a középkorban negatív, míg a reneszánsz idején pozitív irányba fordult. A tárlaton látható könyvek témájából és címéből is kitérünk, hogy a nő műveltségének mértéke egy adott korban társadalmi, illetve vallási hovatartozás kérdése is volt. A XVI. századból találunk példát nőkről lesújtóan nyilatkozó szerzőre – ilyen volt Ambrust Kristóf, akinek műve, a Gonosz asszonyembereknek erkelchekroel vallo aenek... címmel 1550–1551-ben jelent meg –, de akadtak a nők dicséretét zengő írók is, mint a XVII. században Kolo-si Török István, aki Az asszonyi-nemnek nemessegeröl, meltosagarol és ditsiretiröl valo rythmusok címmel publikálta elmélkedő verseit.

A témában való elmélyülés és hosszú időn át folyó gyűjtés eredménye az a gazdag irodalom, amelyre a tárlat épült. Az elmúlt évekre visszatekintve felelevenedhet bennünk több olyan hazai képzőművészeti kiállítás is, amely valamely szempontból a nőt állította középpontba. 2001-ben a Magyar Képzőművészeti Egyetem történetét feldolgozó tárlat és kiadvány külön is megemlékezett a női képzőművészek oktatásának történetéről; 2004-ben a Magyar Nemzeti Galériában, A modell című kiállítás a XIX. századi női aktábrázolá-

sokat vonultatták fel. Ezúttal pedig a képeken kezükben könyvet tartó nők is megjelentek, de nemcsak a XIX. század képzőművészeti anyagából válogatva.

A XV. században készült Madon-na Bártfáról korai példája Szűz Mária műveltségének – azaz könyvvel történő ábrázolásának. A Szent Szűz a leg-regebbi keresztény nőideál, aki egész életével az erényes keresztény nő példaképe, tehát az ideális nő – akit történetesen már 1470 körül olvasni tudó asszonyként ábrázoltak. A szakrális olvasmányok és zsoldárkönyvek a XVI–XIX. századi női portrék gyakori kellékei voltak – erről tanúskodik Johann Millitz Előkelő hölgy ferences ruhában című portréja –, előzménye az oltárképek könyvet tartó Szűz Máriaja is lehetett.

A keresztényi erkölcsök és tanítások szerint élő nemes- és polgárszszonyok ábrázolásai mellett a portrék egy másik csoportjáról olyan hölgyek távolba révedő tekintetét is elkaphatjuk, akik magányos elmélkedést igénylő, önálló gondolkodásra készítő olvasmányok ismeretét sejtetik. Károlyi Györgynek, a főtí kastély urának, a Magyar Tudományos Akadémia patrónusának édesanyja, Waldstein-Wartenberg Erzsébet Georg Weikert által festett képmásán olyan benyomást kelt, hogy kerti sétáját a festő kérésére megszakította ugyan, de a portré elkészültével folytatja majd érdekesítő olvasmányát. Az olvasás – mint a nő számára kapcsolódás és kedvelt magányos tevékenység – jelenik meg a Pulszky Ferencné nappaliját ábrázoló akvarellen is, amely illusztrált folyóiratok színes mellékleteinek társaságába került. Ezek elegáns hölgyek meghitt hangulatú szalonokban, kis társaságban vagy magányosan olvasgatnak. A polgári és nemesi személyek olvasással kapcsolatos megőrkítése evidensnek mondható, de Franz Jaschke és Kohlmann Károly színezett rézmetszetein egyszerű vidéki emberek ábrázolásakor is felfedezhetjük a fiatal lányok kezében a könyvet.

A kiállításon felvonultatott kvalitásos női olajportrék mindegyike önállóan is megérdemelné a hosszabb tárgyalást és bemutatást. Gondos válogatásra utal, hogy a megjelölt időkeretből szinte minden időszakból találunk festményeket, és a modellek közt akad íróeszközökkel, festőkészlettel vagy hangszereken játszó ábrázolt, nyitott kottát olvasó hölgy is.

Az írott források és a képek mellett a rendezők korhű, illetve historizáló bútorokkal, hangszerekkel és iparművészeti alkotásokkal is fokozták a női szalon báját. A kandallópárkányra helyezett, olvasgató hölgyet formázó empire asztali óra vagy az üveges vitrin női használati tárgyai teszik még korhűbbé a tereket, teljesebbé a koncepciót.

A bemutatott műtárgyak és könyvek időhatára a XIX. század első fele, a nemzeti ébredés, a biedermeier időszak. Reméljük, hogy a kiállítás koncepciója a női sors és identitás kérdésében kiélezettebb korszakok – a XIX. század második felétől a századfordulóig, vagy egészen napjainkig – feldolgozására is kiterjed majd egy hasonlóan igényes tárlaton. *(Megtekinthető november 25-ig.)*

BONCZ HAJNALKA

A falakon kívül III.

Ezeknek a mondatoknak el kell tűnniük

A kortárs művészeti GDP egyre nagyobb része nem a hagyományos kiállítási terekben, az art-ipar keretein belül jön létre. Nem ott jelenik meg, nem is oda szánják. Egyre több az olyan mű, projekt és csoport, amely a társadalmi kontextussal foglalkozik, hozzászól, bele is avatkozik, alakítani próbálja. Az eszközök és eredmények sokfélék, de megkockáztatjuk, ez a folyamat ma izgalmasabb, mint ami a „white cube”-okban zajlik. Sorozatunkban ilyen hazai csoportokat, kezdeményezéseket mutatunk be.

Nem szokványos, hogy a Magyar Képzőművészeti Egyetem (MKE) hallgatói olyan kutatásokban vegyenek részt, amelyek csak közvetve függenek össze szakterületükkel. Persze a kérdés az, ki mit tekint saját, illetve a művészet illetékességi területének. A Monitor – kritikai platform és nyitott műhely tagjai, akik az MKE képzőművészet-elmélet szakos hallgatói, például annak tekintik a kisebbségi reprezentációt a többség tankönyveiben.

Balázs Annától, a csoport egyik tagjától nem is kérdezhettünk mást, mint hogy: miért? „Az elmúlt tíz évben sokat emlegetik a társadalmilag elkötelezett művészet fogalmát és gyakorlatait. Sokat beszélnek arról, hogy mi is ez tulajdonképpen. Ne-

künk elég határozott elképzelésünk van erről, és azt próbáljuk meg, hogy ide tartozó és külföldön jól működő gyakorlatokat, módszereket hogyan lehet áthozni és itt alkalmazni. Ilyen például az együttműködés gyakorlata. Együttműködés – de nemcsak a mi területünk képviselőivel, azaz művészekkel, hanem egy-egy téma kapcsán azokkal, akiket érint, illetve különböző, más területekről érkező szakemberekkel, civil vagy intézményi szereplőkkel. Saját szerepünket úgy értelmezzük, hogy amikor bizonyos embereket összekapcsolunk, tulajdonképpen mediációt végzünk.”

A Monitor nyáron publikálta azt a kutatását, amelynek során általános iskolai és gimnáziumi tankönyveket vizsgált abból a szempontból, hogy miként jelenik meg bennük a magyarországi roma közösség. Milyen terjedelemben, retorikával és kontextusban tárgyalják a hazai cigány kisebbséget mint közösséget, annak történetét és kultúráját. Állampolgári ismeretek, történelem, emberismeret és etikakönyvek kerültek terítékre, de soron következhet még az irodalom és az ének-zene is. Maga a kutatás egy tíz évvel ezelőtti megismétlése volt, elsősorban azért, hogy látni lehessen, milyen elmozdulások történtek ez idő alatt. A mostani kutatás koordinátorai Balázs Anna, Horváth Balázs, Menesi Luca és Varga Krisztina, az MKE képzőművészet-elmélet szakos hallgatói,

a konzulens pedig Kékesi Zoltán művészettörténész, az MKE oktatója.

A kutatás eredményeit háromnapos workshopon prezentálta a Monitor júniusban a Kesztyűgyár Közösségi Házban, a budapesti Mátyás téren, a záró tanulmányt pedig közzétették a weben, a monitorlive.wordpress.com címen. Tanulásaiból tízpontos javaslatot fogalmaztak meg az oktatásért felelős miniszternek, illetve a tankönyvek előkészítéséért és akkreditálásáért felelős szervezetnek. A szöveg ajánlásokat tartalmaz a készülő új tankönyvekhez, illetve követeli: a jelenlegi könyvek hibáit javítsák ki. „Első körben nem az volt a fontos, hogy intézményeket szólítsunk meg. Inkább az, hogy az ügyben érintettekkel, a cigányság szervezeteivel, cigány értelmiségiekkel kapcsolatba kerüljünk, és a művészeti közeghez vigyük közelebb a kutatás témáit – fejti ki Balázs Anna. – Aztán azt éreztük, hogy a tankönyvek terén igenis változásokat lehetne elérni. A tankönyvekben javarészt előítéletes a cigányság megjelenítése, és nem csoda, ha ezeket az előítéleteket halljuk vissza az utcán is. Általános, hogy a könyvek velük kapcsolatban »deviáns viselkedésről«, munkanélküliségről és ennek következményeiről beszélnek, de egy szó sincs a munkanélküliségük, a társadalmi helyzetük okairól. Az OFI (Oktatás-kutató és Fejlesztő Intézet) felvette velünk a kapcsolatot, úgy tűnik, a kí-

sérleti tankönyvek készítésénél még van esély az egyeztetésre. A használatban levő, vagyis a kötelezően választható tankönyvek szövegét pedig leginkább egy perben lehetne megátadni az emberi méltóság, az emberi jogok talaján. El szeretnénk érni, hogy a hibás mondatokat töröljék, ezeknek a mondatoknak el kellene tűnniük. Ebben az ügyben olyan jogászokkal egyeztetünk, akik az oktatás terén már sikerrel folytattak le stratégiai pereket.”

A kutatás gondolatát az adta, hogy a Monitor tagjai készítenek egy időrendi táblát, amely a hazai roma emancipációs mozgalom történetét foglalja össze 1954-től kezdve (egy hazai roma értelmiségi, László Mária ekkor artikulálta először hivatalos formában a cigányság problémáit, méghozzá a budapesti pártbizottságnak küldött levélben). „A munka során sokszor futottunk bele abba a frázisba, hogy a cigányságnak nincs történelme, csak történetei vannak. Érdekelni kezdett minket az a kérdés, hogy felépíthető-e történetekből a történelem, de még inkább az, hogy vannak-e közös történeteink, így közös történelmünk. Itt merült fel az, hogy megvizsgáljuk a hivatalos narratíva alakulását.”

A Monitor tevékenysége felfogható úgy is, hogy háttérkutatásokat végeznek a szcena számára, hiszen azok a témák, amelyekkel foglalkoznak – kisebbségi reprezentáció, sze-

mélyes történetek kontra hivatalos narratívák, társadalmi kérdések ábrázolása – a művészeti diskurzusban is jelen vannak. Legfeljebb az a szokatlan, hogy a Monitor a társadalomtudományok eszközeivel vizsgálódik. Ami azt illeti, a csoport tagjai némi- leg elszigeteltnek is érzik magukat az MKE-n belül. Fontos hozzátenni, hogy a tagok külön-külön is a képzőművészettel foglalkozók azon köréhez tartoznak, akik részt vesznek a művészeti társadalom más szerveződéseiben is (például tranzit.hu akciónapok, Om2 baloldali művészeti website, a Szabadság téri Eleven Emlékmű projekt), adott esetben aktivista mozgalmakban is (Ludwig Lépcső, Szabad Művészek).

Balázs Anna az elszigeteltséget valódi problémának érzi, de hozzáteszi: több művészhallgató is keresne kapcsolódásokat azokhoz a társadalmi kérdésekhez, amelyekkel a csoport tagjai foglalkoznak. Ráadásul a civil színtéren szükség volna azokra a tudásokra, amelyekkel a képzőművészek rendelkeznek: egy-egy probléma, téma, úgy vizuális feldolgozására, megjelenítésére akár a videó, akár az infografika eszközeivel. Azt pedig már az MKE sajátosságának tartja, hogy a képzésben – az intermédia szakot leszámítva – tulajdonképpen nem jelenik meg a társadalom aktuális kérdéseivel való foglalkozás.

NAGY GERGELY

„Ha a graffiti bármit megváltoztatna, illegális lenne.”

Vandalizmussal vádolják.

Törvényenkívülként ünneplik.

Művei rekordösszegekért kelnek el.

Bécsi beszélgetés Alex Katz-cal

Otthon vagyok Európában is

Alex Katz (87) az amerikai kortárs képzőművészet egyik legismertebb képviselője. Oroszországból bevándorolt zsidó család gyermekeként született Brooklynban. Művészeti tanulmányait elitiskolákban végezte, de – mint visszaemlékezéseiben írja – hosszú ideig nem hitte, hogy egyszer meg tud majd élni a festészetből. A hírnév valóban viszonylag lassan kapta szárnyra, a nemzeti áttörést az 1980-as évek hozták meg. A ma is aktív művész hosszú, több mint hat évtizedes pályafutása során nem csatlakozott egyetlen irányzathoz sem, bár a XX. századi avantgárd több fontos tendenciája hatott rá – ahogy az ő munkássága is komoly befolyással volt több irányzat, mindenekelőtt a pop art fiatalabb képviselőire. Mindvégig hű maradt a figurativitáshoz; zömében portrékat és tájképeket fest, melyek mindig egy-egy múlt pillanatot örökítenek meg, és nem történeteket mesélnek el. Festményei hűvösek, érzelemmentesek, figurái szándékosan légüres térben mozognak. A távolságtartó hangula-

újabb egyéni tárlata, hogy idén 60 festményét, illetve rajzát ajándékozta a gyűjteménynek. Interjünk a művésszel közvetlenül a megnyitó előtt készült.

– *Művei világszerte rendszeresen szerepelnek kiállításokon. Érzékel-e különbséget abban, ahogyan a különböző régiókban fogadják az alkotásait?*

– Feltétlenül – miközben úgy érzem, hogy ma általában mindent kedvelik őket. Egyébként ez nem volt mindig így. A hetvenes években időnként még azt is megkérdőjelezték, hogy művészet-e egyáltalán, amit csinállok. Amerikai festő létemre a legnagyobb fogadókészséget munkáim iránt ma Európában tapasztalom; nálunk, otthon még mindig inkább az absztrakt festészet a „trendi”. Azt pedig egyáltalán nem bánom, sőt örülök neki, hogy képeimet sokféleképpen látják, hiszen mindig arra törekedtem, hogy műveim ne egy egyirányú utcába tereljék a befogadókat, hanem többféle értelmezési lehetőséget kínáljanak.

a festmények éppúgy változnak, mint a divat

tekinthetők. De a színtiszta absztrakt festészettel sohasem kísérleteztem; azt vallom, a művész akkor lehet sikeres, ha ismeri azokat a korlátokat, amiket egyénisége, személyisége szab, és igyekszik azok között mozogni, tudomásul véve a határokat. Ez a felfogás pedig az én helyemet a figuratív művészek közt jelöli ki. Sokáig tartott, amíg rátaláltam arra az útra, amin most már évtizedek óta járok; ennek az útnak az elején több száz képet semmisítettem meg. Mindig az munkált bennem, hogy valami olyasmit csináljak, amit más még nem csinált meg.

– *Munkáit sokan a pop arttal rokonítják.*

– Így igaz, de más skatulyákba is próbálnak belegyömöszölni. Azt hiszem, ez reménytelen vállalkozás. Guy Tosatto, a grenoble-i múzeum igazgatója egyszer azt mondta – és úgy gondolom, igaza volt –, hogy én olyan művész vagyok, akit csak azon irányzatok listájával lehet körülírni, amelyekhez nem tartozom. A popart-asszociációk persze azért nem teljesen a véletlen művei, miközben a különbségek alapvetőek: a pop art jelekkel dolgozik, én szimbólumokkal. A pop art cinikus és ironikus, az én munkáim nem ilyenek. A pop art modern, inkább grafikus jellegű, felszínen mozgó, az én alkotásaim tradicionálisak.

– *A „pop art-os” asszociációkat erősíti, hogy Andy Warholhoz hasonlóan ön is megteremtette a művészet és a divat világa közötti átjárhatóságot.*

– Ez igaz. Több portrém hősei a divatvilág nagyjai – például Christy Turlington vagy Kate Moss. A divatban engem annak mulékony-sága izgat; itt kiélhetem azt a vágyamat, hogy ne hosszú történeteket

meséljek el, hanem a pillanatot ragadjam meg. A festmények egyébként éppúgy változnak, mint a divat, és ez nemcsak az új művekre vonatkozik, hanem a régebbiekre is, hiszen jelentésük nem egyszer és mindenkorra adott. Egy festmény nem nyújthat örök időkre élvezetet, vagy legalábbis nem nyújthatja mindig ugyanazt az élvezetet. A mi hozzáállásunk is változik, és lehet, hogy egy képet ma egészen másként értékelünk, mint évekkel, vagy évtizedekkel korábban.

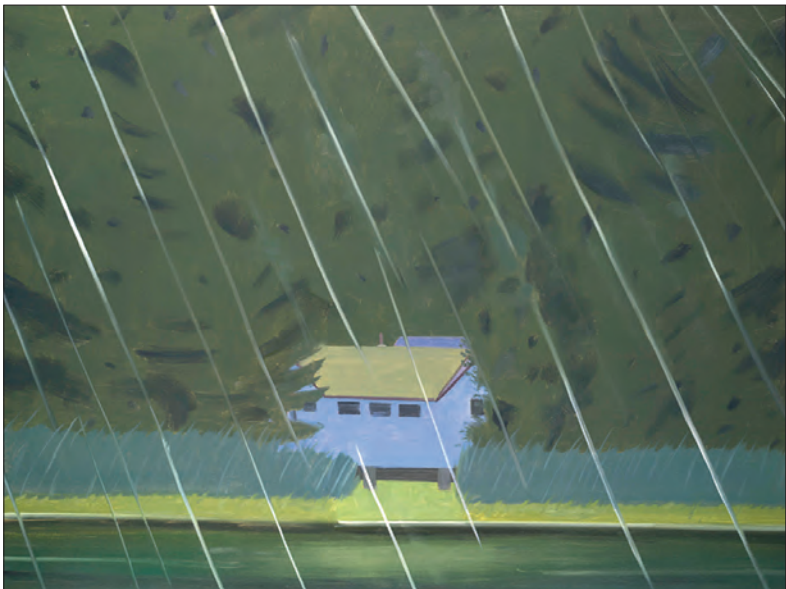
– *Sokan elsősorban a portréiról ismerik önt. Hogyan lett „portréfestő”?*

– Van erre egy nagyon pragmatikus válasz, ami persze csak egyik része az igazságnak. Nevezetesen hogy a jó portré az amerikai piacon hiánycikknek számított, volt tehát egy úr, amit be lehetett tölteni. Ugyanakkor kezdettől nagy affinitást éreztem a műfaj iránt, és komolyan izgatott a kérdés, mitől lesz egy portré valóban kortárs alkotás. Sokat foglalkoztatott a portré és a háttér viszonya is; aki figyelmesen nézi arcképeimet, könnyen felfedezi, hogy azokban a figuratív festészet kombinálódik az absztrakttal, hiszen a hátterek a végletekig leegyszerűsítettek, a főszerep a színeknek jut. És persze ne felejtjük el, hogy volt és van egy tökéletes modellem: Ada, a feleségem, akivel 56 éve élünk együtt, és aki

munkámon. Ugyanakkor ma már sokat festem Vivient, Vincent fiam feleségét is, aki brazil, és hallatlan dinamizmus lakozik benne.

– *Az idő, úgy tűnik, nem fog önön. Nem változtak a munkamódszerei sem?*

– Lényegében nem. Alapszabály, hogy a hét minden napján festek. Csak akkor tudok dolgozni, ha elég tér van körülöttem. Téli műtermem jó 250 négyzetméteres és 4 méter magas; a nyári, a maine-i birtokomon, egy kis tó partján, valamivel kisebb ugyan, de még magasabb. Az ablakokon annyi fény árad be, hogy úgy érzem, mintha a szabad ég alatt dolgoznék. Szeretem a rendet magam körül, a színeket előre kikeverem, és előkészítem az ecseteket is. Amikor elkezdek dolgozni, minden a kezem ügyében van, amire szükségem lehet. Ha portrét festek, a modellről először vázlatot készítek, majd ennek alapján egy teljesen kidolgozott rajzot. Utána ismét találkozom a modellel, és ha kell, elvégzem a szükséges változtatásokat. Ezt követően kartonra felnagyítom a rajzot, és ezt a méretet viszem át a vászonra. Ha mindez megtörtént, egy átlagos méretű portréfestmény már néhány óra alatt elkészül. Technikáját tekintve az ember folyamatosan fejlődik, ilyen értelemben ma biztosan többet tudok, mint néhány évtizeddel ezelőtt. A dilemmákra rendszerint a fény a válasz. Ha valami nem stimmel egy képen, akkor általában a megvilágításban van a hiba, és azt kell megváltoztatni, hogy a dolgok a helyükre kerüljenek. Ma egyébként sokszor más

Alex Katz: Eső, 1989

olaj, vászon, Albertina, tartós letét a Batliner Gyűjteményből

tot a változatos és meleg színvilág sem tudja oldani. A festmények és az azokhoz alapul szolgáló rajzok mellett Katz jellegzetes alkotásai az úgynevezett „cutout”-ok: fából vagy alumíniumból kivágott panelekre festett, a térben elhelyezett, de lényegében kétdimenziós figurák. Az utóbbi harminc évben az úgynevezett „Cool Painting” egyik legfőbb protagonistájának számít, szinte kultikus figura, akit elsősorban a ma harmincas-negyvenes éveiben járó festőnemzedék tekint egyik legfontosabb mesterének. A szerialitás elvének alkalmazásával megelőzte Warholt és a pop art többi ismert képviselőjét, kisebb-fajta forradalmat robbantva ki a kortárs művészetben. Munkássága gyökerei ugyanakkor visszanyúlnak az amerikai festészetnek addig a hagyományokban gazdag vonulatáig, amit Georgia O’Keeffe, Fairfield Porter, Ralston Crawford és Edward Hopper neve fémjelez.

Művei megtalálhatók a világ szinte valamennyi jelentős kortárs közgyűjteményében; különösen gazdag kollektíót őriz a bécsi Albertina, ahol szeptember 28-ig abból az alkalomból tekinthető meg Katz leg-

– *Ön mindvégig kitartott a figuratív festészet mellett – miközben, mint említette, Amerikában igen erősek az absztrakt művészet pozíciói.*

– Igen, de ebben nincs sem dac, sem valamiféle ellenszenv az absztrakt festészettel szemben. Semmi gondom az absztraktok „szókincsével”; ami nem az én világom, az a „retorikájuk”. Még csak azt sem mondhatjuk, hogy nem hatottak rám; az én figuratív munkáim – ha már mindenképpen be kell őket sorolni valahova – poszt-absztraktnak

Alex Katz: Tanulmány Mary Tyler Moore portréjához, 2000

akvarell, papír, Albertina

Alex Katz: Nessia, 2013

ceruza, papír, Albertina, Batliner Gyűjtemény

Alex Katz: Fekete kalap #2, 2010

Albertina, Batliner Gyűjtemény

egy európai-amerikai szépség; ha néhány centivel magasabb lenne, biztosan szépségkirálynő lett volna! Fiatalkorában imádott moziba járni, és sok gesztust vett át a filmekből, amik mindig tökéletesen passzoltak hozzá. Számtalan „szerepben” örökítettem meg, eddig összesen mintegy 250

megvilágítási technikákkal dolgozom, mint korábban.

– *Önre nem az átlagos méretű festmények jellemzőek. Mi a háttere, a magyarázata a nagy méretekhez való vonzalmának?*

– A válasz egy része hasonló ahhoz, amit a portrékkal kapcsolatban mondtam. Miközben az absztrakt expresszionisták már korábban felfedezték a nagy méretben rejlő lehetőségeket, a figuratív festőkre ez nem volt jellemző. Itt is volt tehát egy úr a piacon. De természetesen ez most is csak az érem egyik oldala. A portréknál többek között a szélesvásznú filmek megjelenésének hatására kezdtem gondolkodni azon, milyen plusz lehetőségeket tartogat a nagyobb méret, a tájképek pedig azért kezdtek el „nőni”, hogy szinte körülvegyék a szemlélőt, és azt az érzést keltsék benne, hogy ő maga is a táj része.

EMÓD PÉTER

Hazai műgyűjtők – bemutatjuk Tóth Csabát

Duchamp szellemében

Tóth Csaba médiajogász a Chello Central Europe jogi igazgatója, de nemcsak a televíziózás révén áll kapcsolatban a vizuális kultúrával. Szenvedélyes filmrajongó, a filmes szcéna aktív szereplője is, nagyobb játékfilmek előkészítésében, forgatókönyvek kidolgozásában vesz részt. Mostanában Till Attila új játékfilmjében dolgozik, konzultánsi, dramaturgi feladatokat végez, de más filmek is megkérdezik a véleményét forgatókönyveikről.

Hat-hét évvel ezelőtt még a vásárlás szándéka nélkül kezdte izgatni a kérdés, hogy a rendszerváltás és az 1990-es évek hazai műpiaci robanása óta mi történik a képzőművészetben. Elsősorban az érdekelte, hogyan alakult át a művészet a kitágult spektrumban a sokféle médium, az új stílusok, új szempontrendszerek hatása alatt. Úgy véli, hogy az 1980-as évek kissé unalmas, porosabb időszaka után a kortárs művészet izgalmas korszakba lépett az elmúlt két évtizedben, és érdemes odafigyelni rá. Az elmúlt években a kortárs magyar művészet aktív gyűjtőjévé vált, aki rendre fölbukkan galériákban, művészeti eseményeken itthon és külföldön.

„A magyar és a nemzetközi neoavantgárd és a konceptualizmus hagyományaiból építkező művészet áll közel hozzám” – mondja a gyűjtő. „A kísérletezés, a játékoság, a meglepetésre való törekvés érdekel, ami a konceptuális alkotásokat jellemzi. Külföldön a festészet eleven és szabad, a magyar festészet azonban nem vonz, néhány kivételtől eltekintve nem látok izgalmas műveket itthon.” A művészettörténetben a legfontosabb alkotó számára Marcel Duchamp; munkásságát jól ismeri és rajongásig szereti. Azonosulni tud azzal, amit Duchamp képviselt, szellemi örökségét viszonyítási pontnak tekinti, nem kérdés számára, hogy a gondolat az első, a tárgy csak a második helyen van a művészetben.

Évekkel ezelőtt komoly beszélgetéssorozatba kezdett a kortárs művészetről egy régi barátjával, Somogyi Hajnalka kurátorral, akivel a gimnázium óta ismerik egymást. Egy idő után úgy döntöttek, hogy formalizálják az eszmecseréket, így Somogyi a szakmai tanácsadója lett. Együttműködésük alapja egy közösen kialakított agenda, amelyben összefoglalták, milyen koncepció mentén gyűjtenek. Tóth Csaba ragaszkodik hozzá, hogy a saját ízlése határozza meg a kollekciót, és önállóan is aktív a művészeti közegben. Megállapodásukban vállalta, hogy meghallgatja a szakmai tanácsokat, random módon nem vásárol akkor sem, ha olykor ezt nehéz is betartani. Nem bánta meg, mert Somogyi Hajnalka számos kitűnő művészre hívta föl a figyelmét, és közreműködött a gyűjtő számára fontos személyes kapcsolatok kialakításában is.

Stratégiájuk szerint okos, eredeti, izgalmas, játékos és precíz műveket keresnek, melyek reflektálnak arra, hogy mi van körülöttünk a világban, ugyanakkor poétikusak is. Hideg, tiszta, nyers alkotások, amelyek a meditatív gondolkodás tárgyaivá válhatnak. A koncepcióba jól illeszkednek például Csörgő Attila,

Esterházy Marcell: The circle is not round, fotó dibondon, 140x140cm, 2002–2012

Esterházy Marcell, Gerhes Gábor, a Kis Varsó, Kokesch Ádám, Magyar Ádám, a Société Réaliste és Várnai Gyula művei. Őket a gyűjtő számára ugyancsak fontos eredeti megközelítés, eszköz- és médiumhasználat is jellemzi ugyanúgy, mint a fiatal nemzedékből például Asztalos Zsolt, Tranker Kata vagy Felsmann István munkáit, utóbbtól a közel-múltban egy legóból készült alkotás került hozzá. A neoavantgárd generációból Bak Imre, Keserü Ilona és Maurer Dóra gondolatiaságot, absztrakciót és líraiságot ötvöző művei gazdagítják a gyűjteményt. Bár Tóth Csaba a fotó mellett az objektok iránt érdeklődik leginkább, két festőművész, Gerber Pál és Galambos Áron képeiből is vásárolt.

„Szerencsés vagyok, mert a gyűjteményem egyelőre még nem óriási, de minden darabja olyan alkotás, amiért tudok rajongani. Sajnos jellemző rám, hogy hamar lelkesedem dolgokért, aztán hamar meg is unom őket, de a képzőművészettel ez egyáltalán nem így van. Minél jobban elmélyülök benne, minél többet tudok róla, annál jobban érdekel” – állítja Tóth Csaba. A rajongás mellett azonban bizonyos dilemmák is megfogalmazódnak. Az egyik nagy kérdés számára, hogy a kortárs művészet mennyire tud érdekes és releváns maradni a digitális világban. Az internetes „népművészet” érája

Felsmann István: Die Zeitung, 2010
lego, papír

ban művészi ambíciókkal nem rendelkező, tehetséges fiatalok ugyanis gyakran izgalmasabb gondolatokat fogalmaznak meg vizuális eszközökkel, pontosabb, tartalmasabb képeket hoznak létre, mint egyes képzőművészek. A képek tombolásának korában rendre felbukkannak ilyen digitális alkotások, melyek persze

nem kerülnek a piacra, de jelen vannak és helyet követelnek maguknak. Tud-e a magyar képzőművészet pénzben is kifejezhető érték maradni ebben a közegben?

Sokan értetlenül fogadják, hogy valaki százazreket, milliókat költ olyan hazai kortárs művekre, amelyek értéke minimum bizonytalan. Tóth Csaba ugyanis egyelőre bizonytalannak gondolja a magyar képzőművészeti piac árképzését. A mai magyar művészet anyagi értéke a nemzetközi műtárgypiacon kevéssé, itthon egyáltalán nem nyert visszaigazolást. Ennek kapcsán az a dilemma merül föl, hogy hiteles-e az árak, melyeket a magyar galeristák megszabnak. „Ez a kétely arra késztet, hogy elsősorban olyan művészeket kutassak föl, olyan életművekben merüljek el, akik sikeresek külföldön is, vagy akikben látom ennek a lehetőségét, mert fiatalok és eredetiek. Ilyen alkotókból jelenleg nincs túl sok Magyarországon. A neoavantgárdra visszanézve is bizonytalanságot

Várnai Gyula: Téli rege, 2010
lightbox, 80x120cm

jelent, hogy a korszak és egyes életművek nagyrészt még mindig feldolgozatlanok, ezért nemzetközi ismertségük, elfogadottságuk esetleges” – véli Tóth Csaba.

A biztos, megalapozott választásokra törekvés és az évente látogatott külföldi vásárokon szerzett élmények motiválják a gyűjtőt, hogy kilépjen a nemzetközi műtárgypiacra, ám egyelőre komoly nehézség számára az óriási túlkínálat. „A hazai közeg stagnálása és beszűkültsége miatt is el kell kezdenem a nemzetközi művek gyűjtését, de nehezen tájékozodom. Rengeteg mű tetszik, lenyűgöz, persze nem is mindent engedhetek meg magamnak, mert egy értékhatáron belül szeretnék maradni a vásárlásaimmal. Több kérdés merül fel, például hogy milyen régiók, földrajzi területek felé induljak el: Kelet-Európa, Nyugat-Európa, Amerika vagy a Távol-Kelet? Kik azok a feltörekvő művészek, akik most még éppen beleférnek a költségvetésembbe, és érdemes is vásárolni tőlük? Az óriási kínálatban sok gyenge művet is látok. Ami az Art Baselen van kiállítva sok pénzért, még nem automatikusan jó. A legfrissebb tendenciák követése persze Budapestről sem lehetetlen, de rengeteget kellene dolgozni ezzel, és utazni, amire a munkám mellett nem jut idő” – meséli a gyűjtő, aki az idei Art Baselen tett látogatása következményeként azt tervezi, hogy kollekcióját a közeljövőben a középkelet-európai régió világszínvonalú művészei felé nyitja meg. Azonban továbbra is szívügyének tartja a magyar kortárs művészeti közeg megerősödését, ezért folytatja a hazai művek vásárlását is.

SPENGLER KATALIN

CIRCUS CLASSICUS

A FŐVÁROSI NAGYCIRKUSZBAN!

JEGYVÁSÁRLÁS: WWW.FNC.HU

Like

FACEBOOK.COM/NAGYCIRKUSZ

Különleges adottságok és feltételek a fejlődésre

Akik a „sajátjukat” becsülik a legtöbbre

Ázsia évezredébe értünk – jelentik a gazdasági megfigyelők. Nagy valószínűséggel az Amerikai Egyesült Államokat is megelőzve Kína veszi át a vezető szerepet a piacon. A nemzetközi műkereskedelem Hongkongban is ennek tudatában és az újabb terjeszkedés reményében keresi a helyét. A piac lassan épül, de hosszú távon nagy lehetőségekkel kecsegtet.

Hongkong a Kelet és a Nyugat találkozási pontja Ázsia szívében; város-állam, amelynek történetére a brit gyarmati korszak erősen rányomta bélyegét. A gyorsan feltörekvő ázsiai közegben, Kína kapujában különös adottságokkal rendelkezik, ami nemcsak a nemzetközi üzleti szférára, hanem a műkereskedelmi piac felfutásának is kedvez. Ezek közé sorolható a kínai és a nyugati világ fúziója, az üzletbarát politika, a nulla vámkötelezettség, az alacsony jövedelem- és nyereségadó, a nulla forgalmi, import- és tőkehozamadó. A külföldi befektetőket csábítja a neoliberais szellem, a szólás és a művészi kifejezés szabadsága, és közrejátszik még a fejlesztéseket segítő, szabad folyású gazdaság, amely nem gördít akadályokat a műkereskedelem fejlődése elé, és a műtárgyak forgalmazására sem gyakorol nyomást (ellentétben a kínai vagy az európai uniós szabályokkal).

Hongkong üzleti város, és még nem sorolható a több évtized alatt kiépült nemzetközi kortárs művészeti központok közé, egyebek mellett a speciális tudás és az infrastruktúra hiánya miatt. (Polgárai csakúgy, mint előljárói művészettörténeti ismeretek nélkül nőttek fel.) A városállammal kapcsolatban inkább halunk a műkereskedelem extrém mutatóiról, az elképesztő aukciós leütési árakról (New York és London után a világon a harmadik legmagasabbak), a neves külföldi galériák megtelepedési kísérleteiről, mint a helyi művészetről, a művészeti szinterről, a jelentős kiállításokról, a különleges architektúrájú múzeumokról, a nemzetközi közönség tömegei által látogatott biennálékról és galéria-hévtévéről.

A hiányosságokat felismerve a városállam a shopping és a gasztronómia területén megszerzett hírnevét szeretné kulturális területen is kamatoztatni, Hongkongot ezen a téren is vonzóvá tenni. Mindebből az állam elkötelezett partnereként veszi ki részét, és támogatást nyújt a kultúra, a művészetek és a kreatív ipar számára. Újabbban a középiskolákban bevezették a művészeti oktatást (135 óraban!). Megalakult az Arts Development Council (Hongkong Művészetét Fejlesztő Tanács) is, amely művészeti projekteket, művészetpolitikai kutatásokat is támogat. A nagy kereskedelmi és pénzügyi központok a történelem során előbb-utóbb a nemzetközi művészvilág fókuszába kerültek. A művészet a pénzt követi, és várhatóan ez emeli majd fel Hongkongot is, ami a következő évtizedben újabb kihívást jelent az európai és az amerikai központok dominanciájával szemben.

Hong Kong (kantoni nyelven: il-latos kikötő) – teljes nevén Hong-

kong Különleges Igazgatású Terület – a Kínai Népköztársaság egyik kivételes státust élvező része (a másik ilyen Makaó). A városállam 263 szigetből áll, a Gyöngy-folyó deltájában helyezkedik el, területe 1100 négyzetkilométer. Népessége több mint hétmillió, így a világ egyik legsűrűbben lakott és legfüggőlegesebben épült települése. A lakosság 93,6 százaléka kínai nemzetiségű (jelentős része a szomszédos Kuangtung tartományból származik), továbbá filippínó, indonéz, thai, japán, indiai és nem ázsiai (alig 1 százalék). Hongkong az első ópiumháborút (1839–1842) követően került a Brit Birodalom fennhatósága alá. A II. világháborúban a japánok megszállták, majd ismét a Brit Birodalom részét képezte 1997-ig, amikor visszacsatolták Kínához. A kínaiak az 1970-es évektől 2006-ig a „pozitív be nem avatkozás” politikáját követték Hongkongban.

A városállamnak ma saját, a kínaitól különböző jogrendszere van – Alaptörvénynek (Basic Law) nevezett alkotmánnyal, saját pénzzemmel és bevándorlási törvénnyel, közúti forgalmi szabályokkal (bal oldalon vezetnek), de a honvédelmi és külügyekben szorosan kötődik Kínához. Hongkong a világ egyik nagy kereskedelmi-gazdasági centruma, London és New York után a harmadik legfontosabb pénzügyi központ. Az egy főre jutó jövedelem tekinte-

Hongkong

és a kiapadhatatlannak tűnő anyagi háttér biztosítja ezt a végtelen hitet, önbizalmat, a saját kultúra felvállalását. Tudatosan gyűjtenek, klubokba tömörülnek, nyugati kollégáikhoz hasonlóan művészeti túrákat szerveznek. A potenciális vásárlóerő ellenére egyelőre nem sokat költenek régión kívüli művészetre, abból is csak a legismertebbek alkotókat értékelik.

A kínai kortárs művészet boomja még az 1990-es évek második felére és a 2000-es évek elejére vezethető vissza, amikor a hazaiak mellett a nyugati gyűjtők is érdeklődni kezdtek a kínai „politikai pop” és „cinikus realista” művészet iránt, majd intenzív befektetésbe, spe-

művészeket már nem a provokáció, hanem a befelé fordulás jellemzi. Politikai témák helyett az általános társadalomkritika, az agresszívan terjeszkedő fogyasztói társadalom, a helyi kultúrák felbomlása és mindennek az egyénre gyakorolt negatív hatása kerül előtérbe. Szívesen merítenek saját, több ezer éves kultúrájukból, amelyet közös globális nyelvezet alakotva az újmédia eszközeivel kombinálnak.

Galériák – irodaépületekben

Hongkongban még mindig aránylag kevesen érdeklődnek a helyi gyűjtők és kiállításlátogatók közül a kortárs és különösen a nemzetközi művészet iránt. Ők pedig – más ázsiai gyűjtőkhöz hasonlóan – a nyugati metropoliszok galériáiból és aukcióiról vásárolnak; számukra még a helyben meghonosodott külföldi galériák leányvállalatai sem elég vonzóak. Az évközi gyér érdeklődés csak az aukciók és a művészeti vásárok, fesztiválok alkalmával élénkül meg, de ez is inkább a nemzetközi közönséget jelenti. Ide a külföldiek műtárgyat vásárolni járnak, nem a művészet élvezetért.

A kívülről érkező galériák körülföntően, az aktuális művészeti színtér tempójának megfelelően kezelik a piacot. Sokallják a nagyobb terek bérleti díját is, nem találják kifizetődők a befektetést. A külföldi műkereskedők egyelőre nem ismerik kellően a szokásokat, nem a helyi üzleti módszer szerint járnak el, ezért sok kezdeményezés kudarcba fullad. A hangulat mégis bizakodó: remélik, hogy nyugati mintára idővel errefelé is a kortárs művészet nyújtotta társasági élet, presztízs kerül majd előtérbe.

Minden nehézség ellenére az elmúlt években megsaporodott a kereskedelmi galériák száma. Az első Hong Kong szigetén, a központi városrészben és környékén alakultak. Az ingatlanárak azonban 2008 után jelentősen megugrottak, ezért több galéria kénytelen volt feladni központi helyszínét, így nem alakulhatott ki eleven művészeti színtér, galérianegyed.

A Central kerület galériás felvirágoztatása új keletű jelenség, és főleg a neves nemzetközi galériák bevándorlásához kötődik. A környéket a metropoliszok üzleti negyedének nyüzsgése jellemzi. Az új, elegáns irodaépületek, luxushotelek, éttermek, bárók, éjszakai klubok,

butikok, világmárkák üzletei közé ékelődött az egymáshoz közel eső, galériákat befogadó két irodaház. Ide a „nagyhalak” érkeztek, közöttük a nemzetközi műkereskedelem meghatározó szereplői. A Pedder Street 12. alatt több galéria is tanyát ütött. A Pedder-épület lakói közül a 9 városban 15 kiállítóteret fenntartó Gagosian itt is az élvonalak közé tartozik. Olyan sztárokat képvisel, mint Andreas Gursky, Richard Prince, Roy Lichtenstein, Cy Twombly, Zeng Fanzhi. Itt telepedett meg a helyi, de Sanghajban és Szingapúrban is galériát működtető ingatlanmágnás aszszony, Pearl Lam is, aki kínai származású alkotókat és néhány külföldi absztrakt (kínai festészethez közeli) művészt forgalmaz; valamint a New York-i Lehmann Maupin, a Londonban is meghonosodott Simon Lee és a Ben Brown Fine Arts galéria. Nemrég költözött a nagyágyúk közé Hongkong egyik legrégebbi kiállítóhelye, a Hanart TZ (1980). A kínai művészetet képviselő galéria programját kísérletező szellem jellemzi, és a politikailag provokatív művektől sem riad vissza.

A közeli Connaught Road 50. szám alatt csak két, ám annál reprezentatívabb galéria kapott helyet. A londoni – 3 városban 4 kiállítóteret működtető – White Cube megalomániás projektje két szinten ad otthont kiállítótereknek és privát bemutatótermeknek. A párizsi, de másik két városban is képviseletet tartó Perrotin galéria hasonló adottságokkal, szemet gyönyörködtető kilátással az egész 17. emeletet birtokába vette.

Az őket követők, az idei Art Basel Hong Kong (Műértő, 2014. július–augusztus) alkalmával nyitó külföldi galériák már óvatosabbnak bizonyultak, és jóval kisebb alapterületet béreltek. Például a New York-i Pace nagyobb pekingi galériájával alkot majd egységet, élvezve a hongkongi kedvezményeket. Tervei közt első sorban a kínai és más ázsiai kortársak helyi piacon történő képviselete szerepel. Szerényebb irodában, kisebb kiállítóterben gondolkodik, és nem kockáztatott, amikor a Central környéki Queen's Road 30. szám alá költözött. Európai szomszédja, az antwerpeni Boris Vervoordt sem a négyzetméterekre kívánja költeni a pénzét, inkább kisebb tárlatoknak, egy-egy projektnek, néhány kisebb dimenziójú műnek biztosít majd teret. A hangsúlyt mindkét galéria

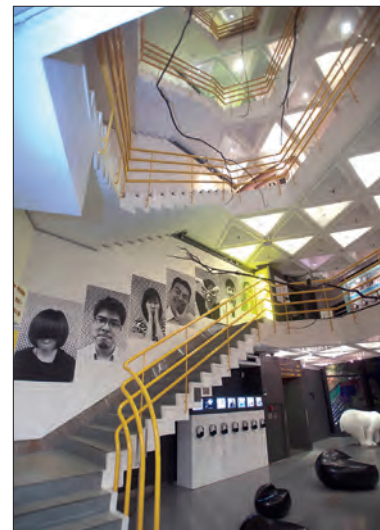
Hongkong, Művészeti Múzeum

tében a világ élvonalába tartozik, de a javak elosztásának egyenlőtlensége alapján is első helyet foglal el.

A hongkongi kultúrpolitikát és a helyi kortárs művészetet lehetetlen az ázsiai, különösen a kínai kortárs művészet és műkereskedelmi piac ismerete nélkül értelmezni. Az ázsiai gyűjtők felismerték, hogy a térségben valami különleges történik, ezért a nyugati művészettel szemben – érzelmi és befektetési okokból is – szívesebben áldoznak saját kultúrájuk támogatására. Sokat átvésznének a globális műpiaci szokásokból, megfizetik a nyugati szakemberek tanácsait, kapcsolatrendszerét, és magukat is képezik az európai és amerikai jeles intézetek kurzusain – mégis többre becsülik a „sajátjukat”. Még akkor is, ha az otthoni piac alakulásában egyelőre a „Vadkelet” törvényei uralkodnak. Talán a megalomániás kultúrák, az évezredes hagyományok

kulálásba fogtak. Kínai és külföldi aukciókon gyakran egymillió dollár feletti összegeket is költöttek. (Ezek a munkák alkalmanként még megjelentek a mesterségesen generált árakon, de értéküket a 2008–2009-es válság erősen megtépázta.) A nyugati gyűjtők mellett már a képzetesebb helyiek is inkább az új, fiatal, feltörekvő művészek felé kacsingatnak, és üdvözlők azokat a projekteket, amelyek segítségével ezeket felfedezhetik. A legmódosabb kínaiak még nem tartoznak a műgyűjtők közé. A középosztályra ez már inkább jellemző, de ők is szívesebben vásárolják saját művészettörténetük antik vagy modern darabjait, mint a tőlük érzelmileg távol álló nyugati kortárs művészetet, amelyet Kínán kívüli vásárlás esetén még 20 százalékos importadó is terhel.

Időközben az ázsiai szcena orientációja is megváltozott: a fiatalabb

Hong Kong Arts Center

a Kelet és a Nyugat közti kapcsolatok kezdeményezésére, térségbeli jelenlétére összpontosítja.

Más környékbeli galériák is irodaházakban telepedtek meg, köztük is főleg a helyiek. A Saamlung galéria három éve költözött egy toronyház 26. emeletére, ahol a kiállítótér mellett „titkos” bár is várja a vendégeket. A Schoeini galéria (1992) egy meredeken felfelé emelkedő utca tetején az egyik legtagasabb kiállítótér. Az Ora-Ora ázsiai kortárs művészeti galéria; elsősorban szobrászatra, új tusmunkákra és fiatal művészek felfedezésére összpontosít, de nemzetközi művészeket is képvisel. A párizsi de Sarthe (1977) szélesebb spektrumban, a modernektől a fiatalokig tervezi programját, s palettáján helyi és nemzetközi alkotók is szerepelnek. A Connoisseur Contemporary két szomszédos helyiségben nyitott teret, ahol főleg kínai kortárs művészetet tár a közönség elé. A Wellington galéria színes, nagyméretű pop art munkákra fekteti a hangsúlyt.

10 Chancery Lane Galéria

Szintén a Hong Kong szigeten, a Sheung Wan kerületben elszórtan, vagy csoportokba tömörülve találhatók az utcafrontra nyíló galériák – üzletek, kávézók, éttermek, butikok, designüzletek szomszédságában, gyakran egy helyiségből álló, alacsony belmagasságú, régi épületekben. A városrész hangulata a nyugati művésznegyedekre emlékeztet. A Hollywood Roadon és a környékbeli utcákban közel húsz galéria telepedett meg. Mások mellett ezen a környéken talált helyet a párizsi Agnès B. is, mely az újmédia műfaját, az interaktív munkákat részesíti előnyben. A The Cat Street programjában nemzetközi művészek kapnak lehetőséget a bemutatkozásra.

Chai Wan a sziget keleti részén található, a vízpart közelében fekvő ipari negyed, ahol műhelyekben és raktárházakban alakultak galériák. Ezeket hamarosan követték a design-, divat-, művész- és fotóstúdiók, kommunikációs és PR-cégek is. A környék a New York-i Chelsea és a brooklyni Williamsburg hangulatát idézi. A Platform China 2005-ben alakult Pekingben; Hongkongba csak az idén költözött, itt a képzőművészet mellett a társművészetek is megjelennek programjában. Az egyik legismertebb helyi kiállítóhely, a 10 Chancery Lane két teret is működtet Hongkongban: a Central környéken és itt. Feltörekvő és ismert hazai és nemzetközi művészeket képvisel.

A központtól messzebb, délnyugati irányban, az Aberdeen kerület-

ben, felhőkarcolók és ipari épületek környezetében nagyobb terekre tehetnek szert a galériák. Ennek ellenére nem jellemző a tömeges bevándorlás, az egymástól járó távolságnyira lévő tíz – épületenként egy-két – galéria magányos elvonultságban működik. Itt talált otthonra a Feast Projects és az experimentális, provokatív művészetet bemutató Exit. A Rossi & Rossi a Közel-Keletet és Kelet-Ázsiát törekszik közelíteni egymáshoz.

A nagy nemzetközi árverezőházak közül a Sotheby's 1973-ban tartotta első árverését Hongkongban, és 2012-ben nyitott reprezentatív galériát a One Pacific Place 5. emeletén. A Christie's és a Bonhams mellett kisebbek is jelen vannak, a Poly Auction például 2012-től működik, és főleg a kínai művészetre fókuszál.

A nonprofit szféra

Hongkongban meglepően sok kisebb-nagyobb nonprofit művészeti intézmény, kiállítótér működik,

Az Asian Society Hong Kong Center (az Ázsia Társaság hongkongi központja) két éve nyitott egy XIX. századi gyarmati stílusjegyeket mutató épületben, amelyben valamikor a brit hadsereg robbanóanyag-raktára volt. Most gyönyörű kertes környezetben, a kortárs építészet high-tech kivitelezésű eszközeivel kialakított – kiállítótérnek és előadásokra, beszélgetésre alkalmas – helyiségek várják a közönséget. A Hong Kong City Hall, az első (1962), kulturális céllal készült hatalmas építmény, elsősorban az előadó-művészetnek ad otthont. Koncertterem mellett színház, kiállítóterek és a város első könyvtára is itt található.

Távolabb, az Aberdeen negyedben a Spring nevű intézmény elegáns, otthonos, lakásnak, kiállítóteremnek és műteremnek is alkalmas terei nemzetközi interdiszciplináris programoknak adnak helyet, művészeknek és kurátoroknak biztosítanak rezidensprogramokat. Az Artist Tree szervezet 1800 négyzetméteren világszínvonalú performansz-produkciókat és kiállításokat hív meg és mutat be Hongkongban.

A szemközti Kaulung (Kowloon) kerületben, a Victoria-kikötő közelében épült (1989) a hatalmas Hong Kong Cultural Centre. A sokféle funkciót betöltő intézmény a kiállításokra is hangsúlyt fektet. Közéleben áll a Hong Kong Museum of Art többszintes épülete; benne 15 ezer műtárgy (történeti és kortárs kalligráfia, antik kínai kincsek, festmények), de érdekes tematikus tárlatokat is rendez, és külső, parkosított környezetben nem ritkák a szoborkiállítások. Távolabb, a másik oldalon, a Hong Kong Parkban álló tradicionális kínai teaház, a Flagstaff House Museum of Teaware is a művészeti múzeumhoz tartozik. Az Osage Art Foundation és galéria – egy helyi család által működtetett intézmény – 2004-ben alakult. Célja a kreatív közösségépítés, a kulturális együttműködés, a fiatalok művészeti oktatásában és képzésében való szerepvállalás, nemzetközi csereprogramok pártolása, projektek kezdeményezése.

Távolabb, az Új területeken (New Territories) használaton kívüli gyára-

Liu Wei: Hozzányúlni tilos!, 2011

Art Basel Hong Kong művészeti vásár

Cultural District (WKCD) néven készülnek, 40 hektárnyi területen. Az új művészeti negyed elkészültének első fázisát 2015-re, teljes befejezését 2017-re tervezik. A projekt népszerűségét mutatja, hogy az Art Basel Hong Kong alkalmával tartott prezentáción (az amerikai Paul McCarthy monumentális pneumatikus figuráit mutatták be) a kiállítást és a jövőbeli komplexum területét 150 ezren keresték fel. Itt 15 új létesítményt terveznek: helyet kap majd (többek közt) a Nagyszínház, a Tradicionális Kínai Opera Háza, M+ néven a kortárs művészeti múzeum, négy további színház, egy performanszhelyszín, művelődési és szórakoztató létesítmények. Ez lesz az egyik legnagyobb művészeti komplexum a világon. Mindehhez művészeti oktatással, szakemberképzéssel és közönségépítéssel az emberi feltételeket is fejleszteni kívánják. A projekt kidolgozását Michael Lynchre bízták, aki korábban a londoni Southbank Center és a Sydney Opera körül is tevékenykedett. Az ügyvezető igazgatói megbízást a Tate Modern alapításánál is közreműködött Lars Nittve kapta. A nagy vállalkozáson belül a legnagyobb Hongkong első kortárs múzeuma, az M+, amely a svájci Herzog & de Meuron építésziroda tervezésében a városállam legmagasabb épülete lesz. A felhőkarcoló 60

átadására is készülnek. Az egyik a Police Married Quarters (PMQ), melynek a gyarmati időkből származó épületét a kreatív ipar, a művészet és a design befogadására alkalmas terekké, valamint műtermekké, művészrezidenciává alakítják át. A másik jelentős vállalkozás a Hong Kong Jockey Club jótékonyági bizottsága által a költségek jelentős részének átvállalásával támogatott Central Police Station (CPS) épületeinek helyreállítása és a kulturális örökség, a művészet és a szabadidő központjává alakítása lesz. A projekt tervezésében három jeles nemzetközi építésziroda (Herzog & de Meuron, Purcell Miller Tritton, Rocco Design Architects Ltd.) működött együtt. A régi épületek mellé két újat is építenek majd. A projekt művészeti tanácsadója David Elliot, az európai és az ázsiai kortárs művészet ismerője; nevéhez öt múzeum vezetése és biennálék szervezése fűződik.

Egy hajdani gyárépületben kapott helyet a Jockey Club Creative Arts Centre (JCCAC), ahol több mint száz művész és művészeti szervezet dolgozik festmény, szobrászat, kerámia, üveg, grafika, installáció, fotó, videó, zene, tánc, színház műfajokban. Itt tartják az éves JCCAC művészeti fesztivált és a művészeti-iparművészeti vásárt is, de kísérleti színházi előadásokat és tematikus kiállításokat is rendeznek.

Az állami szerepvállalás mellett az ambiciózus magánvállalkozók is sokat tesznek a városállam művészeti életének fellendítéséért. Adrian Cheng például egy művészfalú felépítésére készül, és a párizsi Palais de Tokyóban tervez kortárs kínai kiállítást. Már folyó projektje, a K11 jegyében „életforma-művészeti bevásárlóközpontok” (lifestyle art malls) létesítését tervezi – hongkongi mintára – egész Kína területén.

Hongkongban többféle művészeti képzés létezik. A Hong Kong Art School (HKAS) 2000-ben alakult, és a Hong Kong Art Center részét képezi. A School of Creative Media a városi egyetemen belül működik. Ez a régió első ilyen jellegű intézménye, mely az interdiszciplináris művészet és a kreatív média szakokat ötvözi, új ötleteket és technológiákat fejleszt ki a kreatív ipar számára Hongkongban, Kínában és másutt. A University of Hong Kong szervezetében is működik képzőművészeti tanszék. A Hong Kong Campuson tavaly nyílt meg a Savannah College of Art and Design (SCAD). A magán-egyetem központja Amerikában található (Savannah), de a világ több városában is működtet iskolát.

BAGYÓ ANNA

Yin Xiuzhen: Kikötőváros: Shenzhen, 2008

installáció, bördönd, talált tárgyak, Pace galéria

kat, ipari épületeket alakítottak műtermekké. A Fontanian például nyílt napokat is tart, ilyenkor a közönség betekinthez a több száz műterembe. Tavaly a négy nap alatt 20 ezer látogató zárandokolt el hozzájuk. Az egyetemek területén szinte mindenhol vannak galériák, például a University Museum & Art Gallery (UMAG) a kiállítások mellett több mint ezer kínai antik műtárgyat is őriz.

A jövőbeli legnagyobb kulturális beruházásra West Kowloon

ezer négyzetméteres alapterületével a londoni Tate Modern és a New York-i MoMA épületeivel vetekszik majd. A kollekció gyarapítására az ismert svájci műgyűjtő, Uli Sigg 1400 kínai kortárs művet – a legismertebb művészekről is – ajándékozott a jövőbeli intézménynek. Így az M+ biztosan a világ legnagyobb kínai kortárs művészetet bemutató múzeumává válik majd.

Hong Kong szigetén két, várhatóan 2015-ben megnyíló létesítmény

Emlékkönyv a Bizományiról

Józan áttekintés

Impozáns albumot állított össze a Bizományi Áruház Vállalat – jogelődei-vel együtt számolt – fennállásának 240. évfordulójára. Két történész (Koltai Gábor és Rácz Attila) és egy művészettörténész (Rózsavölgyi Andrea) feldolgozta a cég közel két és fél évszázadának legfontosabb történéseit, a szöveget pedig a BAV archívumából és az árverésekről gyarapodó múzeumok anyagából származó műtárgyfotókkal illusztrálták.

A kötet nem titkoltan a közönségnek szól. Az elsősorban levéltári kutatásokra épülő szöveges tartalom a forrásokból kinyert adatok alapján vázol trendeket – kifejezetten történelmi munka, mely kevésbé eleméz, és alig következtet, inkább elmeséli, hogyan vált az első magyarországi zálogház a műkereskedelem néhol egyeduralkodó, máskor piacvezető, megint máskor konkurensekkel versenyben álló vállalatává.

A műkereskedelem története valójában social history – a politikatörténet és a művészettörténet hatása alatt. A témával foglalkozó szerzők nem tehetik meg, hogy figyelmen kívül hagyják a szereplők visszaemlékezéseit, a gyűjtők, művészek, műkereskedők, nepperek által alkotott háló alakulását és működését, amelyet a fennmaradt naplók, levelezések vagy életútinterjúk segítségével lehet rekonstruálni. Ugyanakkor egy műkereskedelemmel foglalkozó cég története megismerhető a működésével kapcsolatos dokumentumokból, telekkönyvi kivonatokból, cégalapítási és módosítási iratokból, szerződésekben és a leütési árak listáiból – ezeket meg is kapjuk a kötetben, mely az alcíme szerint is kizárólag a BAV műkereskedelmi üzletágának 240 éves történetére hagyatkozik, tehát nem kívánja elemezni és megérteni a 240 év hazai műkereskedelmét.

Az olvasónak sokszor olyan érzése támad, hogy a BAV sodródott az árral, tehetetlenebbül, mint a fürge privát konkurencia (például Ernst vagy Almásy-Teleki), a rendszerváltástól számított időszak pedig tényleg közismert. Mint ha a cég stratégiáját sokkal inkább a jogszabályok (ezeket hosszan felsorolva

a kötet végén találjuk), nem pedig az igény és a piac hullámai szabták volna meg. Úgy tűnik, hogy amikor a Postatakarék, majd a Bizományi egyedül maradt a színpadon, az egyszersmind a piac válságát is jelentette, amikor pedig versenytársakkal kellett szembenéznie, akkor sokszor nem tudta érvényesíteni hagyományait, erőfölényét, országos hálózatát vagy a zálogüzlet-ág segítségét.

Az „egyeduralom” 1949 után pedig valójában csak a nyilvános műkereskedelem visszaszorítását és egy kézben tartását jelentette. Mert ugyan más műkereskedés nem működött az országban, ám a világ-

háború előtti gyűjtők nagyobb mennyiségben adtak el – jobb híján – a múzeumoknak, a művészek pedig szinte mindent értékesítettek az Országos Képzőművészeti Kiállításokon. Ez akkor is a piac bizonyos formája, ha a vevő (akit hívhattak bár múzeumnak, minisztériumnak, pártirodának, tanácsnak) minden esetben az állam volt.

Ma is fennáll a kérdés, hogy a BAV hol rontotta el, hogyan és miért engedte át viszonylag könnyen a területet a magánkereskedőknek 1988 után. Nos, a kötetben szerepel egy igazán jellemző adat: 1989 szeptemberében (!) szovjet festők munkáiból rendeztek kiállítást (a 79. művészeti árveréshez kapcsolódva), és ugyancsak szovjet művészek munkáit árverezték fél évvel később a 4. nemzetközi aukción, amelyhez német nyelvű katalógust jelentettek meg (a tételek árait német márkában tüntették fel). Tudjuk, hogy mindeközben már létezett a Szekeres Anna vezette Qualitas, és árverezett a Műgyűjtők Galériája – talán ha erre reagál az akkori cégvezetés, ma egészen más a Bizományi pozíciója a műkereskedelemben. (Persze könnyű utólag okosnak lenni; a BAV állami vállalat volt, felülről diktált vagy kontrollált kiállítás- és üzletpolitikával, márpedig felül nem tudták, hogy a gyarapodó gyűjtő-társadalom már a magyar modernizmust, Nagybányát és a Nyolcakat keresi.)

A fő kérdés egy ilyen kötetrel kapcsolatban az, hogy a cég szerepének változásai és a műtárgypiacra való hatása megjelenik-e a szövegben, illetve hogy a témával behatóbban foglalkozó szerzők, kutatók nyernek-e ezzel a könyvvel, kapnak-e a maguk hasznára fordítható adatokat és információkat. A válasz inkább igen, mint nem – hiszen például egy gazdasági-politikai válság mértékét kiválóan le lehet mérni (vagy igazolni) az árverésre bocsátott (és zálogba adott) tételek mennyiségével. Beszédes adat, hogy az I. világháborút és a trianoni békeszerződést követően négy hónapon belül, 1920 októbere és 1921 februárja között három Nemzeti Vagyontmentő Vásárt, azaz aukciót tartott az Állami Árverési Csarnok (szintén jogelőd), alkalmanként 1218, 1476 és 2120 tételt kínálva. Ugyanakkor az olvasó (ha szakmabeli) némi hiányérzettel teszi le a könyvet, mert a BAV (vagy korábban: Postatakarék) szerepe ennél sokkal izgalmasabb volt, például a harmincas vagy az ötvenes-hatvanas években – és nem feltétlenül azért, mert a múzeumok állandó kiállításain látható műtárgyak némelyike ezekből a boltokból vagy árverésekről származik, és nem is azért, mert pár év alatt nagyjából kétszeresére növekedett a vállalat boltjainak száma. Tény, hogy az aukciós anyagok összeállításában és felmérésében közreműködő nagyszerű muzeológusok (Varju Elemértől Balogh Jolánon át Hoffmann Edithig és Felvinczi Takács Zoltánig) neve garanciát jelentett a tételek szakszerű meghatározásában, ám az effajta „emlékalbumokban” többnyire nem megnevezett statiszták – a mindenkor becsüsök és boltvezetők – „súgásai” kellett olyan hatalmas gyűjtemények és vagyonok kialakulásához, amelyeket ma is borzongva emlegetnek a régiek. (Koltai Gábor–Rácz Attila–Rózsavölgyi Andrea: *Szépség, szenvedély, századok*, BAV, Budapest, 2013, 97 oldal, ár nélkül.)

GRÉCZI EMŐKE

Svájci aukciós körkép

A nagy hal megeszi a kis halat

Tavaly nem „dübörgött” a svájci aukciós piac, és mint az alábbiakban látni fogjuk, eddig az idei esztendő sem hozott nagyobb fellendülést. Ennek oka kevésbé a hazai vásárlóerő gyengülése, mint inkább a lépéshátrányba kerülés a globális műkereskedelem nagy központjaival szemben. Ezzel párhuzamosan zajlik egy piaci átrendeződés is: a vezető cégek tovább erősítik pozícióikat, a kisebbek pedig mindinkább lemaradnak a legfelső kategóriás művek beadóiért és vevőiért folytatott versenyfutásban.

A berni **Dobiaschowsky** sokrétű kínálatában sosem lehet előre tudni, hol bukkannak fel igazi csemegék, de egy biztos: érdemes venni a fáradságot a több ezer tétel végigböngészésére. A legizgalmasabb alkotás májusban talán az amerikai minimalista művész, Robert Mangold nagyméretű akrilképe volt; a hetvenes évek jellegzetes munkájáért 160 ezer frankot fizettek. Ennél magasabbra csak a svájciak egyik hazai kedvence, Cuno Amiet tájképe jutott, amely 260 ezer frankért cserélt gazdát. Erdélyi-Gaál Ferenc a ház aukcióinak elmaradhatatlan szereplője; négy festménye közül ezúttal három kelt el 2200–3800 frank közötti áron. Gedő Lipót 1932-es, labdázó kislányt ábrázoló festményének 1500 frank, Vastagh György bronz oroszlánypárjának 1300 lett a leütése.

A Sotheby's május végi svájci témájú zürichi aukciója az átlagosnál gyengébben sikerült. Igazi csúcstétel nem került kalapács alá, és a művek alig kétharmada kelt el. A 7,3 millió frankos összforgalom alacsonyabb, mint az egy évvel korábban a legdrágább tételért megadott összeg. A legjobb árat ezúttal is Hodler munkái érték el, ám a milliós küszöböt ezek sem lépték át. Az aukciósház legfeljebb Richard Paul Lohse új rekord-árával vigasztalódhatott. A konkrét-konstruktív művészet jeles svájci képviselőjének fél évszázada született munkájáért 317 ezer frankot fi-

tájképe 500–700 ezer frankos becsértéssel várta a liciteket, de végül ennél kevesebbért, 460 ezerért kelt el. Hat számjegyjű összegig más tétel nem is vitte; a második legmagasabb leütést a becsértéket jóval meghaladó 67 ezer frankkal a tavaly elhunyt német Günther Förg absztrakt kompozíciója mondhatta magáénak. Tovább erősödtek a ház pozíciói a geometrikus munkák aukcionálásában; ezúttal többek közt Jesús Rafael Soto, Rita Ernst, Gottfried Honegger, Hans Jörg Glattfelder és Jean Albert Gorin műveire lehetett licitálni a néhány ezertől néhány tízezer frankig terjedő sávban. Victor Vasarelytól egy 200 példányban készült objekt 3200 frankért, négy szitanyomat pedig 380–550 frankért ment tovább. Kádár Béla tusrajzáért 850 frankot adtak, míg Földes Péter cím nélküli, 500–800 frankra tartott kollázsára nem akadt vevő.

A luzerni **Fischernek** ezúttal nem volt szerencséje a katalógus borítójára emelt képekkel: nem kelt el sem André Derain címoldali tájképe, sem Pierre Soulages hátoldalon szereplő, nagyméretű, 1966-os absztrakt kompozíciója; utóbbi 2–3 millió frankkal messze a legmagasabb becsértéket képviselte. A legjobb árat 400 ezer frankkal Ernst Ludwig Kirchner csendélete érte el, míg a XIX. századi helyi mester, Robert Zünd tájképéért 190 ezret adtak. A magyar tételek váltakozó sikerrel szerepeltek. A 3–4 ezres becsértékekkel szemben meglepően magas áron, 11 ezerért cserélt gazdát Révész Imre 1893-as park-jelenete, és a vártnál többet adtak Pekáry István Szüret című munkájáért is. Erdélyi-Gaál Ferenc, Fried Pál, Neogrady László, Péczely Antal festményeire és egy Gruber Bélának tulajdonított kisméretű enteriőrre nem volt licit. A kéziratok között bukkant fel Lehár Ferenc Bad Ischl-i keltezésű kottatöredéke és Liszt Ferenc francia és német nyelven írott rövid verse; előbbi a várakozásnak megfelelő 1,5 ezer frankért, utóbbi a becsértéknél magasabb áron, 500 frankért talált vevőre.

A hagyományosan az Art Basel alatt árverező berni **Kornfeldnél** ezúttal – nem először – Chagall volt a legnagyobb sztár, akinek a családi hagyatékából 46 műve (18 festmény és 28 papíralapú munka) került kalapács alá; a kínálat súlypontját a hatvanas években és az életmű legutolsó időszakában készült alkotások képezték. A tételek közül csak 7 nem talált gazdára; 6 művet egymillió frank feletti kalapácsáron – a legdrágábbat 2,3 millióért – üttették le. A modern és kortárs anyagban a modernnek vittek a prímek; itt a tételek 70 százaléka volt vevő. Egon Schiele Két lány című akvarellje 1,8 millió frankért, egy Giacometti-bronz 900 ezerért, Oskar Schlemmer Család című 1928-as festménye a becsértéket jóval meghaladó 760 ezer frankért kelt el, míg egy Morandi-csendéletért 480 ezer frankot adtak. Nem akadt viszont vevő Ferdinand Hodler 2,5 millió frankra becsült alpesi tájképére, pedig a svájci mester hasonló munkái általában ezen az áron is biztos befutónak számítanak. A kortárs munkák közül kiemelkedett Georg Baselitz Ida című, 1992-es festménye, melyért új tulajdonosa 260 ezer

Ferdinand Hodler: Valentine Godé-Darel portréja, olaj, vászon, 34x24,5 cm, 1909

frankot fizetett. A ház specialitásai közé tartoznak a régi mesterek grafikai is. A főszereplő ezúttal Rembrandt volt, akitől 17 tételt kínáltak, s ezek közül az egyik rézkarc 480 ezer frankért cserélt gazdát. Egy százezer frankra tartott Dürer-fametszet 230 ezret ért ezen az estén. Az aukció magyar vonatkozású művei nem keltettek érdeklődést; Joseph Csaky 15 ezerről indított bronz nő alakja éppúgy beragadt, mint Vasarely egy tételben, 2500 frankért kínált két színes szitanyomata.

A három éve alakult bázeli **Beurret & Baillynak** ezúttal is sikerült egy olyan tételt szerepeltetnie, amely átlépi a sajtó ingerküszöbét: Hodler tájképe hozta a formáját, 2,1 millió frankért ütötték le. Kádár Béla Sakkozók című szénrajza 2,8 ezer frankért ment tovább, Vasarely Háló című 1985-ös olajképe 30 ezer frankot ért meg vevőjének, míg az ennek kétszeresére becsült CHAND-R című, jóval korábbi munkájára nem akadt licit.

A legmagasabb árak a csúcsművek piacán mindinkább domináns szerepet játszó zürichi **Koller** szezonzáró aukcióján születtek, ám a kereslet itt is elmaradt a várakozástól. Az impresszionista és klasszikus modern szekcióban az elkelt tételek aránya csak kevéssel haladta meg az 50%-ot; nem volt licit például Sisley, Renoir és Chagall jóval egymillió frank felett indított képeire. Beváltotta viszont a reményeket Paul Signac viszonylag kései, 1925-ös munkája, amelyért 5,3 millió frankot adtak; ez egyben a svájci aukciókon elért legmagasabb első félévi ár. A svájci műkereskedőket nemcsak az összeg nagysága bátorítja, hanem az a tény is, hogy a festmény egy francia magángyűjteményből került az aukcióra, új tulajdonosa pedig amerikai, azaz még él a remény a tranzitország-szerep fenntartására a csúcsművek piacán is. Ferdinand Hodler allegorikus Tavaszának negyedik ismert változata ugyancsak igen jó áron, 4,7 millió frankért kelt el. A kortárs szekció árai már jóval alacsonyabban alakultak, igaz, kiugró sztártétel nem szerepelt a kínálatban. A legnagyobb érdeklődést egy erdei bokrot ábrázoló korai Baselitz-munka keltette a festőnek abból a korszakából, amikor elkezdett kísérletezni motívumainak fejtetőre állításával. A nagyméretű olajkép 572 ezer frankért cserélt gazdát.

E. P.

Egon Schiele: Két lány, 1911 akvarell, fedőfesték, papír, 45,2x31,5 cm

zettek. Lehet, hogy a Christie's járt jobban, amikor úgy döntött, hogy legközelebb csak szeptemberben árverez Zürichben...

A modern és kortárs művészetre szakosodott zürichi **Germann**-nál ritkán fordul elő, hogy egy XIX. századi mű szereplését kísérelje a legnagyobb figyelem. Ezúttal ez történt: Matisse korai, 1897-es tengerparti

Dorotheum, Bécs

Csúcsárak és világrekordok, orosz és kínai ritkaságok

Óra és ékszer, antik nemzetközi és külön orosz ezüst, szecessziós és XX. századi dísz tárgy, avantgárd és kortárs művészet került kalapács alá az osztrák fővárosban május 19. és 23. között. A kortárs árverés az eddigi legsikeresebb volt a cég történetében.

Töretlenül az érdeklődés előterében áll az ezüstmű, de most a barokk vagy a Wiener Werkstätte helyett az ortodox ikonok és az orosz ötvösműhelyek produktumai kerültek a figyelem középpontjába. A vlagyimiri Istenanya XVII. század elején festett ikonjához Vaszilij Szemjonovics Szalamatin moszkvai ötvösmester készített rekeszszomán-cos ezüstborítót, azaz okladot, a fémjel szerint 1899 és 1908 között. Az ikon 80–90 ezer eurós becsértékének többszörösét hozta 207 700 eurós leütéssel, és éppúgy az Egyesült Államokba került, mint az orosz nemesi tulajdonból származó, csupán 8 centiméter magas aranytriptichon Fabergé szentpétervári műhelyéből, Szent Vsevolod ikonjával (15–30 ezer eurós elvárás után 171 100-ért). A tucatnyi magyar tételből kilenc kelt el. A legtöbbet, 5000 eurót a XIX. század második feléből való díszmagyar ékszergar-nitúráért adták, amelynek előzetes értéke 2000–3000 volt. Az aranyozott ezüst fővegforgót, övet, mentekötőt és gombokat igazgyöngyök, smaragdok és rubinok díszí-

tik. Egyenként 4250-et fizettek egy 1666-os datálású, MH mesterjeles erdélyi szász serlegért, vésett német ajánlással (3000–5000-ról) és Martin Draudt brassói ötvös 1690 körüli poharáért (3000–4000 fölött). Tételként 2500 euróba került új tulajdonosának egy részben aranyozott erdélyi talpas pohár a XVII. század első feléből (2000–2500), illetve egy budapesti vadászpohár szarvasfajjal, ABA mesterjeggyel a XIX. század vé-

Oskar Kokoschka: Csipkeverőnő, 1933
olaj, vászon, 65,5x80 cm

géről (2000–2800). Egy 1900 körüli Amor-kisplasztika 800–1200 között ezerrel végzett, míg a 800–1000-es sávban 938 euró lett az ára egy XX. századi, szintén budapesti, igazgyönggyel és ékkövekkel díszített ovális, aranyozott szelencének.

A szecessziós és XX. századi iparművészet keretében öt magyar tételből három Zsolnay kelt el. Legtöbbet (5000–7000 fölött 7500

eurót) egy 1900–1902 körüli, szőlőkacsos fülű vázáért adtak. Egy másik, 1907–1918 között készült darab 1200–1500 eurós elvárásról 1875-ig jutott. A madárpárt formázó harmadik 1895 körül készült, ez 1600–2000 alatt indítva ezerért ment tovább.

A modernnek kategóriájában Oskar Kokoschka 1933-as, Csipkeverőnő című olaj-vászon munkája hozta a papírformát 180–220 ezer eurós sávjának felső határán, 215 380 eurós leütésével. Rudolf Hausner Tarka bolondsipkás önarcképe (1987) 70–90 ezertől 164 780-ig lépcsőzött, ami a művész számára nemzetközi viszonylatban a második legmagasabb ár. A Tullio Crali 1931-es Koldus és utcai mutatványos című kompozíciójáért viszont világrekord a 146 700 eurós leütés (a 70–100 ezer eurós sávból). Vörös Géza Izabella című, 1930 körüli temperája és Kassák Lajos Kompozíció vörösben című, 1960 körüli olajképe egyformán 20–30 ezerre becsülve visszamaradt, míg Patkó Károly temperával falemezre festett, 1930-as Olasz városa 40–50 ezer eurós becsértéke fölé araszolt 55 200-ig, Kádár Béla 1936 körüli kartonja, az Akt almával pedig ugyancsak túllépte 8–12 ezer eurós elvárását 14 940-es leütésével.

Az élgárdához tartozó kortárs kategóriában világrekordnak számít

Kínai ellenző, XVIII–XIX. század
8 lápisz lazuli tábla, egyenként 12x8,3 cm

a millió fölötti (egészen pontosan 1 079 300 eurós) leütés a 700 ezer és egymillió közötti sávból, amelyet Lucio Fontana ötvenes évekbeli Térkoncept-sorozatának 1957-es darabja ért el. Sean Scully monumentális vászna, a Lucia (1992–1996) 600–900 ezer fölött, 934 230 eurón végzett. Paolo Scheggi Visszatükrözött övszerű struktúrák (1965) című munkája esetében is világrekord az 573 300 eurós végösszeg, amely a 90–120 ezres sávból indult.

Victor Vasarely hat tételéből négy talált vevőre. Egyenként 61 300-at fizettek az 50–70 ezres olaj-vászon Garamért és a 30–40 ezres Törkepositif (1956–1964) című tempera-fa pannóért. Egyenként 28–38 ezer eurós szintről indulva a Helion-Neg (1957) akril-falemez 46 660-as, míg

a Deuton-W (1967–1971) akril-karton 34 460-as leütést ért el.

Az ázsiai művészet június 3-i licitálásán a másfélszáz tételből csak néhány maradt vissza, a csúcsáraknál pedig ötszörös, sőt tízszeres emelkedést is tapasztalhattunk. A cég féléves mérlegének tízes toplistájára is felkerült az a félméteres kínai asztali ellenző, amely nyolc lápisz lazuli táblából áll, mindkét oldalán vésett és ezüsttel, illetve arannyal festett úgynevezett luohan-alakokkal, vagyis megvilágosodott Buddha-tanítványokkal. A XVIII–XIX. század fordulójáról való ritkaságot 50–60 ezer euróra becsülték, de a kínai gyűjtők 268 700-ig verték fel az árat. Szintén a XVIII–XIX. századra datálható az a kínai jade papírnehézék három sárkányfigurával, japán fakazettában, amely 8–10 ezer helyett 73 500-at hozott, valamint a zsírkőből faragott, meditáló luohan (3500–5000 fölött 15 540-ért). A kínai és japán fő vonulaton túl újabban mind több tibeti, thai-földi és kambodzsai egzotikum jelenik meg az aukciókon, hasonlóan ahhoz, ahogyan az ezüstműeknél is láthattuk a kínálat bővülését. Okkal emelte ki Martin Böhm üzletvezető a féléves visszatekintésnél, hogy eredményes volt a nemzetközi kapcsolatok bővítése, ezért a közeljövőben is ennek erősítése marad a cég stratégiája.

WAGNER ISTVÁN

Bízva műtárgyait szakértőkre!

A műtárgyak, festmények, ékszerek, órák, bútorok és szőnyegek felvásárlása egész évben folyamatos!

- Kedvező beadói jutalékrendszer
- Ingyenes értébecslés és szaktanácsadás

2014. II. FÉLÉVI AUKCIÓINK:

65. Művészeti Aukció

Felvétel vége: szeptember 12.

Kiállítás: november 2–9.

Árverés: november 11–12–13.

91. Ékszer, 8. Ezüst Aukció

Felvétel vége: október 10.

Kiállítás: november 29 – december 7.

Árverés: december 9–10.

ANNO 1773
BAV

BÍZZA A BÁVRAI!

MŰKERESKEDELMI ÜZLETEINK ÉS ÉKSZERBOLTJAINK:

1027 Budapest, Frankel Leó u.13. 315-6588, 315-0417

1052 Budapest, Bécsi u. 1. 429-2090, 429-3020

1052 Budapest, Bécsi u. 3. 429-2064, 429-2066

1052 Budapest, Párisi u. 2. 411-0301, 318-6217

1055 Budapest, Szent István krt. 3. 331-0513, 473-0666

1055 Budapest, Falk Miksa u. 21. 353-1975

ÚJ ÜZLET:

1116 Budapest, Fehérvári út 7. 318-3733, 486-1331

www.bav.hu • bavmukereskedelem

Ügyfélszolgálat: 323-2190 • ugyfelszolgalat@bav.hu

www.bav.hu/felvasarlas

8. ART SALZBURG International Fair

Keleti nyitás a kínálatban

A barokk hercegérseki rezidencián augusztus 15. és 24. között nem a palota emeleti termeiben, hanem a földszinten – a Sala Terrena csarnokában és a Hof Dietrichsrud udvarán felállított óriás sátorban – rendezték meg a nemzetközi művészeti vásárt. A közel harminc részt vevő galéria most is a német nyelvterületről, azaz Ausztriából, Németországból és Svájból érkezett, de kínálatuk több kontinensre is kiterjedt.

Magyar vonatkozásokra koncentrálni említethetjük, hogy a Habsburg Birodalom időmérő eszközeire specializálódott bécsi Lilly's Artnál Zoller Xavér Ferenc soproni mester szignált útiórája a XVIII. század végétől – aranyozott bronztokban, negyedüti szerkezettel, fehér zománcos számlappal – 11 ezer euróba került. Érdekesség, hogy ennek a Baden-Badenből származó órásmesternek a neve azok között ismert, akik elsőként próbálkoztak Sopronban a szénbányászattal. A bécsi Galerie bei der Albertina – Zetter standján a Győrből Bécsbe települt Friedrich Otto Lófogat és Falusi piactér című, olajjal falpra festett képpárját 1908-ból egyenként 5800 euróért kínálták. Ugyanennél a cégnél a Salzburgban elhunyt Harta Albert 1945-ből való, akvarellle készült babás csendéletének ára nem volt publikus. Az ugyancsak bécsi Kunsthandel Wienerroither & Kohlbacher Egon Schiele és Alfons Walde művei mellett féltucatnyi vegyes technikájú,

Reigl Judit: Voluták, 1983
vegyes technika, vászon, 300x220 cm

monumentális Reigl Judit-képet árult. A Folyamat 1976-os vászna mellett függött A folyamat folytatása 1980-ból, a Voluták 1983-ból – ezt 250 ezer euróra tartották –, a monokróm fehér Hidrogén (1984), végül a Bejárat–Kijárat-sorozatból egy 1986-os és egy 1987-es variáció. Az innsbrucki Elisabeth és Klaus Thoman standjának mostani főszereplője a budapesti születésű, a budapesti és bécsi képzőművészeti főiskolán egyaránt tanult és Bécsben élő Bodnár Éva volt. Olajjal festett, nagyméretű vásznai közül a Tökéletes otthont (1991),

Hua Li: Alfred Jöchlinger portréja, 2014
olaj, vászon, 60x30 cm

a Madame Butterflyt (1993), Vízésés (1996–1998) című sorozatából egy fametszetekre emlékeztető fekete-fehér kompozíciót, valamint a Bruce Nauman (2012) című művet érdemes megemlíteni.

Két évtizedes sikeres együttműködés után végleg szétvált Thomas Salis és Vértes László útja. A francia

Victor Vasarely: Orne, 1957–1987
akril, karton, 38x26 cm

impresszionizmustól a német expresszionizmuson át az amerikai pop artig terjedő korábbi, közös profiljuk mellett előbbi salzburgi galériájában a fotó és a design felé nyit, míg utóbbi az elegáns zürichi Bahnhofstrassén kortárs kínai művészeket is felvontat kínálatában. A vásáron most Chu-Teh-Chun Kompozíció című, datálás nélküli, színes könyomata mellett Zhang Xiaogang Családi fotó (2003) című színes litográfiája is szerepelt piros nyakkendő úttörővel, valamint az utóbbi szerigrafia Önarcképe (2006) Mao-zubbonyban. Victor Vasarely továbbra is jelen van a Von Vertes galériában, a profilnak ezt az irányát ezúttal a Kerr (1951) olajjal papírra festett, stilizált galambja vagy az Orne (1957–1987) raszteres szerigrafija kép-

Zoller Xavér Ferenc útiórája, XVIII. század vége
tokja aranyozott bronz, 12,5 cm

viselte. Az 1995-ben alapított linzi Schütz Fine Art 2003-ban települt át Bécsbe, változatlanul az osztrák avantgárd festészetet és a Wiener Werkstätte termékeit propagálva kínálatával. 2011-től partnere lett a pekingi NAMOC (National Art Museum of China), ahol még abban az évben Willy Eisenschitz, tavaly pedig a német-osztrák Werner Berg – a német expresszionizmus hatása nyomán kibontakozott – életművét prezentálta. A kiállításért cserébe ősszel a bécsi Künstlerhausban Wang Xiaosong Ellenőrizetlen hangyak című egyéni tárlatát mutatta be, háromnyelvű (angol, német és kínai) monográfia kíséretében. A galéria Wang Xiaosongtól most a vásáron A mosolygó Mao (2008) rézlemezre vörös olajfestékekkel felvitt portréját árulta, valamint a mindössze 24 éves Hua Li munkáját, Alfred Jöchlinger 2014-ben festett, lendületes ecsetkezelésről tanúskodó portréját.

W. I.

NUDELMAN NUMISMATICA
A PATINÁS ÉLVONAL

NUDELMAN 14. AUKCIÓ
MAGYAR ÉS ERDÉLYI
Pénzek – Emlékérmek
PAPÍRPÉNZEK

2014. szeptember 27-én
Budapest
a HOTEL CORVINUS KEMPINSKIBEN

Aukcionáljon kényelmesen, akár otthonában vagy irodájában hallgathatja az árverést, láthatja a licitek alakulását, és élőben tehet ajánlatot – gyorsan, könnyedén, kényelmesen. A sikeres részvételhez csupán egy számítógépre, internetkapcsolatra és egy előzetes regisztrációra van szükség honlapunkon.

Megtekintés 2014. szeptember 22. és szeptember 26. közötti munkanapokon
10.00–18.00 óráig lehetséges üzletünkben, Budapesten a Petőfi Sándor utca 16. szám alatt.

info.numismatica.hu **40 ÉVE** www.numismatica.hu
MINŐSÉG, MEGBÍZHATÓSÁG, GARANCIA

BOCSKAI ISTVÁN
Tallér
1606,
RRR! Verdefényes!

I. LIPÓT
10 Dukát
1695 Kolozsvár,
RR!

APAFI MIHÁLY
10 Aranyforint
1689 Fogaras,
RRR!

CSAK

@R©

TE MIBEN HISZEL?

14. ARC közérzeti kiállítás

2014. szeptember 5-21. | Ötvenhatosok tere

ARC+ | Tények mögött a lényeg hvg

Fő médiatámogatók: Ringier, hvg

Kommunikációs támogatók: rellai, mezhó, AS SERVICES, CANALIZ, GIGAP, WITUMMI, UST, angol audio

Produkciós támogatók: brelia, EUROPEAN, WITUMMI, UST, angol audio

Támogatók: OMA, OZZA, BOR, medence, HAMMER, SZIGE, CURTAIN, brelia, medence, HAMMER, hvg, balloos.com, medaunio, HUB, HUB, HUB, HUB

Ilyen magazin sem volt még a kezemen: kiváló papírra nyomott, színes és vastag, divatlapszerű kiadvány, amely kizárólag a retróholmikkal és a bolhapiacokkal foglalkozik. A Retro nevű magazin a Ház és otthon (Hus och hem) című lakberendezési folyóirat évente hatszor megjelenő különkiadása. Egyik legutóbbi számában a korai, ritka Barbie-kat és a leghíresebb porceláncsészéket is megtaláljuk. De nem hiányzik a lapból az ABBA sem, persze még a hetvenes évek szenzációs, jószerivel sohasem publikált fotóin. Viveca Carlsson főszerkesztőről kiderül, hogy szenvedélyes felfedező és gyűjtő, aki a vezércikkben rögtön a bolhapiacokról szól.

A magazinban pontos térképpel közlik, hol lesznek az elkövetkező hetekben szerte az országban – szám szerint 558 helyen – kincseket rejtő bolhapiacok, azaz loppmarknadok, vagy becézve-rövidítve loppisok. Ez szó szerint tetűpiacot jelent – a bolha helyett egy másik kellemetlen, vérszívó állatka rejtőzhetett pár évszázada erre felé az akkori régi holmik között.

A vakációt is ehhez igazítják

Sokan a szezonális bolhapiacokat követve tervezik meg vakációjukat, főleg a lakókocsival útra kelők. Vannak köztük unatkozó, tárgymániás nyugdíjasok, huszonéves retróbolondok és profi műkereskedők: amit ők itt fillérekkért megvesznek, azt később a valós piaci árán, a saját üzletükben adják el.

A kisebb falvakban Loppis feliratú táblák jelzik a kincsvadászoknak, hogy hol érdemes megállni. A tábla még nem sejteti pontosan, hogy igazi lelőhelyre bukkanunk-e. Például lomtalanításból származó, vagy fillérekkért, netán ingyen, a szállítás fejében megszerzett hagyatékra, amelyből mi is potom áron szemezgethetünk? Vagy elegáns antikvitásüzletre, ahol éppen ezeket az olcsón beszerzett tárgyakat – persze az értékeesebbjét kiválogatva, restaurálva – árusítják, új designholmik, kézműves szappanok és levendulás home decor cuccok társaságában?

Az egyik ilyen, kisvárosi utcasarki loppisban – amelyet három bo-

hém, hippikülsejű, enyhén spicces fiatalember működtetett – bukkantam rá néhány hajszálvékony falú kínai teáscsészére aljjal együtt, meg egy réges-régi orosz kék-arany porcelán kistányérra, nem is beszélve egy igazi értéknek nem tekinthető, de annál mutatósabb karácsonyi ajtókoszorúról. Mindezt összesen 20 koronát, azaz 700 forintot kellett adni.

Kirakodóvásár az üdülőtelepen

A garázsvásárok egyik mai változata, amikor egy-egy közösség rendez nyáron kirakodóvásárt. Skarpnäck Stockholm egyik külső övezete,

üdülőfalu, ahol minden évben tartanak ilyet. Maga a víkendházak övezetének számító kertés városrész is izgalmas: mindegyik (bérelt) telek ugyanakkora, szinte egyforma stílusú, nagyságú házacsák épülnek rajta (csak ilyet engedélyeznek, a városkép egységessége végett), amelyekben nincsen se fürdőszoba,

Ócskapiac-túrán Svédországban

Bolha helyett tetű

kell állnia annak az önkormányzatnál, aki a hosszú távú bérleti jogot meg akarja szerezni. Meghatározott nagyságú földeket ingyen is lehet bérelni Stockholm külvárosában, de csak akkor, ha a bérlő vállalja, hogy azokat megműveli. Ennek a rendelkezésnek az egyik – környezet- és egészségvédő – célja, hogy az emberek ne csak a több ezer kilométerről importált zöldségeket és gyümölcsöket fogyasszák.

Minden négyzetcentimétert megbecsülnek

Ez a fajta üdülőtelep tipikus példája a svéd egyenlőségnek és a környezetvédelem sajátos északi értelmezésének. Valamiféle retróérzés is csatlakozik ehhez a tájhoz, hiszen ide még nem özönlöttek be a bevándorlók, akik az Európai Unióhoz való csatlakozás óta különösen el-

A patinás márka tárgyainak rangja, eszmei értéke magas, amit az is jelez, hogy nincs olyan jobb család Svédországban, ahol ne lennének az ebből a stúdióból kikerülő bútorok, vagy legalább tálcák, poháralátétek, párnák a lakásban, és nincs olyan svéd nagykövetség szerte a világon, ahol a szalon fotelje vagy a szófa ne Svensk Tenn textillel lenne behúzva.

Rózsás textilek és almáspiték

De kanyarodjunk vissza Skarpnäckhez. Az itt pihengetők büszkéek arra, hogy a házacska tiszta; ha szükséges, minden évben frissen lefestik; hogy a kis villanyfőzőn a saját termésű helyi paradicsomból készül a húsgombóc mártása; és a szederhez, a málnához, az áfonyához hasonló erdei bogyókat kínálnak antik tálkában.

A házigazdák, ahogy eléri a hőmérséklet a 15 fokot, és kisüt végre a nap, máris pólóra vetkőznek – a bőrük percek alatt leburnul –, és elkezdik ébresztgetni a kertet.

A teraszon, vagy a fa alatt megterítenek rózsás textilekkel, ahány csésze, annyiféle készlettel, de ezek együtt mégis harmonikus látványt nyújtanak. Előkerülnek a régi tortatálak és -lapátok is, hogy az egyszerű almás pité, no meg mellé a gyöngye svéd kávé megtiszteljük. A fák már roskadoztak az almától-körtétől, amikor ott jártam augusztusban, bár a termés csak szeptember végére, októberre érik be. De ha a vendég szerencsés, kóstolóba kap egy kis üveggel a tavalyiból varázsolt dzsemből.

A klipsztől a palacsintasütőig

Nos, ez a lakóközösség minden évben rendez vásárt, ahol igazi gyöngyszemekre lehet bukkanni.

Hajdan divatos amerikai klipszre csakúgy, mint vörösréz palacsintasütőre, húsdarálóra, könyvekre, francia karácsonyiégő-füzérre, poharakra – ráadásul fillérekkért. Jellemző, hogy az eladó eljött velem kipróbálni, működik-e az égősor (működött). Újabbán már egy kávézót is felhúztak, afféle félig fedett, teraszszerű alkalmatosságot, ahol az elmaradhatatlan süteményezés és kávézás mellett tudja mindenki megmutogatni egymásnak a vado-

natúj szerzeményeit, megpihenhet egy kicsit a véget nem érő járkálásban, behúzódva az eső elől. A vásár elején nagyobb a választék, de a vége felé jobban lehet alkudni.

Elegáns vintage holmik a belvárosban

A legelegánsabb bolhapiac kétségkívül Stockholm belvárosában található, ahol minden árus nagyon is jól tudja, mennyit ér, amit kirak az asztalára. Eredeti Dolce és Gabbana vintage, kétrészes, régi orosz szamovár, design örökzöldek, Picasso-mintás sál, bakelitlemezek. Szolid alku megengedett. Legalább annyi orosz szót hallani, mint angolt. Ha svéd barátok, ismerősök, rokonok kísérek el, érdemes őket megkérni – miután kinéztük az árut –, hogy inkább bonyolítsák le ők az üzletet. A külföldiekről azt gondolják erre felé, hogy gazdagabbak a helyi lakosoknál.

A másik végtelenség sem hiányzott. Nincs előnyösebb, mint az ingyen szuvenír. Vaxholmban, a bájos kis halászfaluban sétálva bukkantunk egy nyitott kertkapura, ahol kempingasztalon ki volt rakva mindenféle kifogástalan állapotú holmi, a lámpaburától a kaspóig, hogy vidd el ingyen, mert költözünk. Ez volt talán a legjobb loppis.

Adományboltok, svéd módra

Az adományboltok és a jótékonyági szervezetek együttműködése több száz évre tekint vissza. Ha stockholmi sétánk során Stadsmissionen vagy Myrorna nevet viselő üzletekre bukkanunk, feltétlenül áll-

Az IKEA és a Svensk Tenn

Volt szerencsém vendégségben lenni egy ilyen házban. Itt is szokás, hogy a lakásból kikerült holmik a víkendházban landolnak, de azért ezeket a tárgyakat valamikor jeles designer tervezte, és ez még másodvirágzásuk idején is feltűnik. Az IKEA retrókon kívül felfedezhetők olykor Svensk Tenn terítők és ülepárnák is. A Svensk Tenn fogalom. A belváros legszebb helyén, a nemzeti színház mellett található a legendás üzletbirodalom, amely virágos-madaras, élénk színekben pompázó textilek és különféle tárgyak tárháza. Az egzotikus színekben vibráló darabok fényt, életet, színt hoznak a fél évig tartó sötétségbe és télbe, és kielégítik a svédek azon vágyát, hogy otthonukat még jobban megbecsüljék, ízlésesen díszítsék, és évente többször is átrendezzék.

se mosógép, se vécé. Ez ritka Svédországban – ugyanakkor érthető is, hiszen nyilvánvalóan takarékosabb a közös zuhanyzó és vécé, amelyhez mindenkinek van kulcsa. Senki sem vész ezen össze, ellenben felváltva takarítják.

A kolonilottok csupán egy kis darab művelhető földet jelentenek, a kolonistugák esetében házat is lehet építeni az aprócska telken. Sorba

ELEK LENKE

A francia aukciósházak, galériák és vásárok legújabb hírei

Gyűjtőcsalogató akció és állami támogatás

Az elmúlt néhány hónapban igen-csak mozgalmas volt a francia mű-zeumok élete. Két új intézmény megnyitására is sor került: az egyik a Robert Mallet-Stevens tervezte modernista villában működő Musée Mendjisky – Écoles de Paris, a má-sik „a fekete festője”, Pierre Soulages munkáinak szentelt múzeum a dél-francia Rodez városában. Júniusban aateau-cambrésis-i Musée Matisse igazgatónője lemondásának, a pári-zsi Musée Picasso élén pedig egy bo-nyolult igazgatócserének lehettünk tanúi. A tavaszi és nyár eleji szezon a műkereskedelem terén több válto-zást és jelentős aukciós eredménye-ket hozott.

Árverések

A 80 aukciósházat tömörítő Drouot termeiben zajló aukciók jelentős le-ütései közé tartozott Zao Wou-Ki 1986-os nagyméretű olajképe, me-lyért egy hongkongi gyűjtő 2,7 mil-lió eurót fizetett (Aponem, április), s ez egyben a művész új francia leüté-si rekordját is jelenti. Edvard Munch 1896-os Aggodalom című, 100 pél-dányban nyomott és a művész által aláírt litográfiája becsértékét meg-négyszerezve 700 ezer euróért kelt el (Ferri, május), míg egy Qianlong-dinasztiabeli pecsét – amely a szá-zadforduló óta egy Pekingben élő francia diplomatacsalád tulajdonát képezte – közel 1,9 millió eurót ért meg egy ázsiai gyűjtőnek (Tessier-Sarrou, június).

Az egyik vezető francia aukciós-ház, az Artcurial bejelentette, hogy a már működő brüsszeli és milánói ki-rendeltsége mellett 2014 őszén Bécs-ben nyit új irodát. Ahogyan François Tajan, az árverezőház társelnöke fo-galmazott, mivel tavaly 70 százalék volt a nemzetközi – azaz nem francia – vásárlók részesedése, az elkövetke-zendő években a cég európai fejlesz-tését tervezik. Emellett az Artcurial három új terület felé is nyitott: a má-jusi fotó- és az úgynevezett Limited Edition árverések mellett az első

Musée Soulages, Rodez, építészek: építészek: RCR Architectes – Passelac & Roques Architectes

törzsi művészeti aukció is lezajlott. Ez utóbbi egyelőre még gyengének mondható, 225 ezer eurós forgalmat és 38 százalékos elkelesi arányt ho-zott. Ugyanakkor májusban itt szüle-tett új világrekord Jean Prouvé szá-mára: a designer 1956-ban készült, három méter hosszú, Trapéz elneve-zésű acélasztalát 1,24 millió euróért vásárolta meg egy amerikai gyűjtő.

A tradicionális párizsi aukciós vi-lágot minden bizonnyal felfrissíti a májusban nyílt Fauve Paris árve-rezőház, mely egy fiatalabb korosz-tályt és kezdő gyűjtőket kíván meg-szólítani.

Galériák

Párizs egyik vezető galériája, a JGM június közepén új, 200 négyzetm-teres kiállítóhelyet nyitott, és több mint negyedszázad után végre az alapító nevét „felvállalva”, Galerie Mitterand-ként folytatja tovább mű-ködését. A többek közt Niki de Saint Phalle és Marta Pan (Pán Márta) munkásságát képviselő Jean-Gabriel Mitterand – a volt köztársasági el-nök, François Mitterand unokaöccse – 2015-ben, Saint-Tropez közelében szoborpark nyitását is tervezi. A Szaj-na bal partjának egyik legismertebb galériája, a Galerie Demachy elköltö-

zése után mindenki azt találgatta, vajon ki lesz az új bérlő. Mint azóta kiderült, nem más, mint a 36 éves Thomas Bompard, a Sotheby’s im-presszionista és modern művészeti részlegének egykori vezetője. A má-jus végén nyílt Galerie Gradyva iga-zí ritkaságokat szeretne kínálni, erre kiténő példa volt a nyitó kiállítás egyik fő műve, Balthus Álom című 1956-os olajképe, közel 9 millió eu-rós árával.

A megvásárok állandó jelenlé-te, erősödése egyre komolyabb fej-törést okoz a galériáknak, melyek látogatottsága – néhány kivétel-lel – folyamatosan csökken. Erre a problémára igyekezett megoldást találni Marion Papillon, a párizsi Claudine Papillon galéria vezetője, a május utolsó hétvégéjén megtar-tott Choices, Collectors Weekend beindításával. Galériatulajdonosok, figyelem! Itt a titka annak, hogyan lehet becsalogatni a gyűjtőket. A rendezvény keretében a 35 részt vevő galéria mindegyike meghív-ta legfontosabb gyűjtőjét Párizsba, ahol a Le Meurice nevű luxusszál-loda vendégeként részt vettek a pén-tek esti közös megnyitón, majd két napjuk volt rá, hogy a francia fővá-rospan sétálgatva benézzenek a kü-lönléle galériákhoz. Bár egyelőre

még nem derült ki, hogy az akció milyen sikerrel zárult, az összefo-gás mindenképpen példaértékűnek tekinthető.

A francia állam már hosszú ide-je eldöntötte, hogy a kereskedelmi galériák működését segíteni kell. Ennek jegyében Aurélie Filippetti kulturális miniszter március végén bejelentette, hogy hamarosan két új, visszafizetendő támogatási rendszer fog elindulni. A film és a kulturális iparágak finanszírozásáért felelős intézet (Institut pour le financement du cinéma et des industries culturelles, IFICIC) irányítása alatt működő, évi egymillió euróból gaz-dálkodó FARGA (Fonds d’avances remboursables aux galeries d’art) a legalább két éve működő galéri-ákat legfeljebb 100 ezer euró ér-tékben, 12–48 hónapon keresztül fogja segíteni. A FARGA kiegészít-ője lesz annak a már létező rend-sernek, amely a galériák számára maximum 150 ezer euróig hitele-ző bankoknak kínál 50–70 száza-lékig garanciát. A másik támogatási rendszer a Centre national des arts plastiques-hoz (CNAP –Képzőműv-szetek Nemzeti Központja) kötődik, amely egy konkrét mű, katalógus, vagy első kiállítás létrejöttét fogja le-hetővé tenni.

a 2010-ben létrehozott Rosenblum Collection & Friends nevű alapít-ványukon keresztül igyekeznek minél szélesebb réteghez közelebb vinni a kortárs művészetet.

Mit hozhat az ősz?

Júniusban több fontos, már az őszi vásári szezonra vonatkozó hír is nyilvánosságra került. A FIAC is-mertette az októberben a Grand Palais épületében kiállító galériák listáját, amely olyan húzónevek-kel bővült, mint a Galerie Thomas (München) vagy a Helly Nahmad Gallery (New York). Ugyanakkor több neves francia kiállító nem tér-het vissza, így például a párizsi Jérôme Poggi és Jeanne Bucher. Több galéria elégedetlenségét fejez-te ki azzal kapcsolatban, hogy a vá-sár egyre inkább a nagy nemzetközi neveket részesíti előnyben, a részt-vevők kiválasztásáért felelős bizott-ság pedig nem műkritikusokból, ku-rátorokból vagy gyűjtőkből, hanem galeristákból áll. A rendezvény-től ötödik éve távol maradó Eric Dupont nyílt levelet intézett az igaz-gató Jennifer Flay-hez, amelyben ér-telenségét és aggodalmát kifejezve kérdéseket tett fel e döntést illetően. Kétségeit többek közt azzal indokol-ta, hogy Flay még egyszer sem tért be az 1997-ben alapított galériába, így nem is kaphat pontos képet an-nak működéséről, programjáról.

A FIAC-kal egy időben és szin-tén Flay vezetése alatt egy új szatellitvásár, az OFF(ICIELLE) je-lentkezik majd, amelynek bizottsá-gát a tervek szerint – talán éppen a fenti problémák miatt – inkább a múzeumi világ szereplőiből és ma-gángyűjtőkből szándékoznak össze-állítani.

Szintén októberben, Ami Barak művészeti vezetésével egy további új vásár, az Asia Now is útjára indul majd, amely mindenképpen hiány-pótlónak tekinthető, hiszen a fran-cia fővárosban a kontinens kortárs művészeti jelenléte egyelőre igen-csak alulreprezentált.

Végül, bár ez jelenleg még igen távolinak tűnik, 2015 áprilisában a régiségkereskedők, illetve a galé-riák szövetségének közös szervezé-sében egy új, „általános” vásár in-dul – nem kisebb ambíciókkal, mint hogy egyszerre legyen az Art Paris, a Pavillon des Arts et du Design, va-lamint a Drawing Now konkurense, azokkal egy időben megrendezve.

MOLNÁR DÓRA

25 árverés szeptember 5.–október 16.

Aukciós naptár

nap	óra	axio tárgy	árv	árv	kiáll	ideje
09. 05.	levelezési	képes levelezőlap nagyárverés	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
09. 06.	11.00	49. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	szept. 5-ig
09. 11.	17.00	könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
09. 11.	18.00	40. ékszerlicit	OREX Óra-Ékszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalón, VI., Andrassy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
09. 12.	levelezési	Jamboree árverés	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
09. 13.	11.00	50. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	szept. 9-12-ig
09. 14.	online	6. numizmatikai árverés	Valient Aukciósház	II., Margit krt. 64/b. fsz. 7.	www.valient.hu	az előző héten
09. 15.	18.00	234. filátelia, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrassy út 16.	az előző héten
09. 18.	17.00	műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
09. 20.	11.00	51. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	szept. 16-19-ig
09. 25.	levelezési	papírrégiség, filátelia	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
09. 26.	17.00	numizmatika, militaria	Pest-Budai Árverezőház	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten
09. 26.	levelezési	plakát nagyárverés	Pest-Budai Árverezőház	levelezési árverés	VII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	www.bedo.hu
09. 27.	11.00	52. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	szept. 23-26-ig
10. 01.	18.00	235. filátelia, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrassy út 16.	az előző héten
10. 04.	11.00	53. festmény-, grafika-, műtárgyárverés	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	szept. 30.-okt. 3.
10. 09.	17.00	könyv, plakát, kézirat	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	okt. 7-10-ig
10. 09.	18.00	41. ékszerlicit	OREX Óra-Ékszer Kereskedőház Zrt.	OREX Óra- és Ékszerszalón, VI., Andrassy út 64.	az árverés helyszínén	www.orex.hu
10. 11.	15.00	46. festmény- és műtárgyárverés	Villás Galéria	Debrecen, Bem tér 2.	az árverés helyszínén	okt. 2-11-ig
10. 11.	11.00	Kaposy K. Odón festőművész hagyatékának árverése	Műgyűjtők Háza	II., Zsigmond tér 13.	az árverés helyszínén	okt. 6-12-ig
10. 14.	17.00	XIX-XX. századi festmények	Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	okt. 6-12-ig
10. 15.	18.00	236. filátelia, papírrégiség, festmény, műtárgy, numizmatika	Darabanth Aukciósház	www.darabanth.hu	VI., Andrassy út 16.	az előző héten
10. 15.	17.00	néprajzi tárgyak	Nagyházi Galéria	V., Balaton u. 8.	az árverés helyszínén	okt. 6-12-ig
10. 15.	18.30	művészeti aukció, festmény, szobor, műtárgy, ezüst, porcelán, Zsolnay	Pintér Galéria és Aukciósház	V., Falk Miksa u. 10	az árverés helyszínén	az előző héten
10. 16.	17.00	műtárgy	Pest-Budai Árverezőház	VIII., Erzsébet krt. 37. I. emelet	az árverés helyszínén	az előző héten

A logóval jelölt aukciókon online lehet licitálni és/vagy az axioart.com címen a katalógusok megtekinthetők.

axio · art

www.axioart.com

Megtalálja a Műértőt az axioart.com-on is!

Központi Antikvárium, Budapest

Féléves összefoglaló és rekordleütések

Jó hírrel tudjuk kezdeni a tavaszi árverések értékelését, ugyanis több mint tíz év után megállt az első félévi aukciók számának csökkenése. A 2002-es csúcs, a 38 aukció után indult fokozatos lejtmenet tavaly érte el a mélypontját 25 árveréssel – ez a szám az idén 26-ra emelkedett. Mivel ugyanaz a 12 aukciósház maradt távol 2014 első félévében, mint tavaly, szinte biztosra vehető az Atticus, a Biblical World Gallery, a Custos-Zöld, a Dávidházy, a Fekete Hattyú, a Font, a Gyöngy és Lelkes, a Hess András, a Pergamon, a Pastinszky, a Tordai és az Ulysses végleges kiválása, bár nem szabad megfélekednünk arról, hogy volt már olyan aukciósház, amelyik többéves szünet után tért vissza a piacra. Prognózisunk a tekintetben is bevált, hogy új piaci szereplő nem bukkant fel, viszont idén a Studio már tavasszal is színre lépett – ez hozta az egygel több aukciót. Tovább erősödött a kínálat is, a tavalyinál lényegesen több magas leütés született. Ennek egyik oka az lehet, hogy a beadók végleg leszámoltak azzal az álmmal, hogy egyszer majd visszatér a 2002–2004 közötti, szinte megállíthatatlan licitverseny, és elfogadták azt a lassú emelkedést, amely már egy éve megindult. A milliós leütések száma az idén is 6 volt tavasszal, de az 500 ezer forintot elérő, illetve meghaladó leütések száma az előző évhez képest 11-ről 13-ra nőtt, és a 200–490 ezer forint közötti vételek száma is 26-ra emelkedett a tavalyi 22-vel szemben. A milliós eladások közül ötöt a Központi, egyet pedig a Studio mondhat magáénak. A 500 ezer forintot feletti 13 leütésen az idén is négy aukciósház osztozott. Az érdeklődésre jogosan számot tartó, de helyszűke miatt kimaradt

kinek. Bolyai Farkas (1775–1836) matematikus a nagyenyedi és a kolozsvári református kollégiumban eltöltött évek után 1796-tól a göttingeni egyetemen folytatta tanulmányait. Itt ismerkedett meg a szintén ott tanuló Gauss-szal, aki nagy hatással volt további kutatásaira. Hazatérése után, 1801-ben megnősült, gazdálkodni kezdett. 1804-től nyugdíjazásáig, 1815-ig a marosvásárhelyi református kollégium matematika–fizika–kémia szakos tanára volt. Ezen az aukción legfőbb művének, az először 1832-ben megjelent Tentamennek egy későbbi kiadását (Budapest, 1897–1904) már indulóáron, 60 ezer forintért hazavihette szerencsés vevője.

A mindössze kétfételes fényképblokk József Attilához kötődött. A költő egyik legtöbbet reprodukált, Várkonyi László műtermében 1936-ban készült arcképe 20 ezerről komoly licitverseny után 160 ezer forintért cserélt gazdát. Nővére 1926-os arcképe, a hátoldalán Dr. Makai Ödönné József Jolán felirattal 5 ezerről indítva csak 8500 forintot ért. Jakab Elek munkájának, a Kolozsvár történetének három kötete (Budapest, 1870–1888) 200 ezer forintos kikiáltási áron kelt el. Rudolf (1858–1889) Habsburg-házi osztrák főherceg és trónörökös, Ferenc József és Erzsébet királyné egyetlen fia sokat utazott és a természettudományokkal is foglalkozott, madártani ismereteit Brehm és más neves ornitológusok is elismerték. Két megjelent útleírása közül az Utazás a Keleten című, Brankovics György fordította (Budapest, 1883) kötetért ezen az aukción 20 ezerről 95 ezer forintot adtak. A legmeglepőbb licitversenyt Molnár György Világos előtt – Világostól Világosig – Világos után

Bíró Mihály: Fegyverrel és pénzzel védjük a hazát, litográfia, 1250x935 mm, 1917

talógus első tételeként egy plakáttal emlékeztek meg: a Bíró Mihály által tervezett Fegyverrel és pénzzel védjük a hazát. Jegyezzünk hadikölcsönt című (Budapest, 1917) litográfált lap 160 ezer forintos indulóáron ment tovább. Az utóbbi években egyre több, röpiratként terjesztett Petőfi Sándor-vers került terítékre. Az első felbukkanások komoly érdeklődést, néha licitversenyt váltottak ki, de az utóbbi időben csökkent az érdeklődés – olvasóink bizonyára emlékeznek rá, hogy a Mike és Társa tavaszi aukcióján kettő is beragadt 450, illetve 650 ezer forintos áron. A Központi nagyárverésén a költő Csataadal című (Karánsebes, tábori nyomda, 1849. április 16–18.) verse került be a kínálatba. Önálló műként ez volt az első kiadása, de korábban már folyóiratokban is megjelent, például a Közlönyben és az Életképekben. Ebben a formában viszont még sohasem aukcionálták, közgyűjteményekben is csak néhány példányát őrzik. A tábori körülmények között meglepően jó állapotban megmaradt nyomtatványra mindennek ellenére csak egy jelentkező akadt, aki így 400 ezer forintos kikiáltási áron jutott hozzá a ritkasághoz. Garay János költő az 1847-es év nyarát Füreden töltötte. Itt születtek a Balatoni kagylók. Költeményfüzér címmel kiadott (Budapest, 1848) versei. Ez az első olyan önálló kötet, amely a Balatonnal foglalkozik. A három ciklusból (Balaton, Füred, Tihany) álló mű elején Garay a „legnagyobb magyar” előtt tiszteleg Gróf Széchenyi és a Balaton című versével. Érdekesség, hogy a tihanyi kecskeköröm mondájának elterjesztésében a Tihany-ciklus egyik verse is fontos szerepet játszott. A költő legritkább könyvéért 1986-ban 260(!) forintot adtak, most 80 ezerről 130 ezer forintig licitáltak megszerzéséért. József Attila Nincsen apám, se anyám című (Budapest, 1929) verseskötetének dedikált első kiadású példánya 300 ezerről 480 ezer forintos leütést ért el ezen az aukción.

A metszet–látkép blokk figyelemre méltó tétele volt az 1885. évi Budapesti Országos Kiállítás látképe. A kiegyezés utáni első általános kiállítás létrehozásának előkészületei mintegy két éven át zajlottak, a helyszínül választott Városligetben nagyszabású átalakításokat végeztek: 105 új épületet emeltek a rendezvény céljaira. A vállalko-

zás fővédnöke Rudolf főherceg volt, a megnyitót 1885. május 2-án tartották. Fél év alatt több mint másfél millió látogató kereste fel, köztük Ferenc József és Erzsébet királyné is. Itt mutatta be pavilonjában a nagyközönségnek Dobos C. József híres, nemzetközi hírnévre is szert tett tortáját, amelyhez egy anekdota is fűződik. A tortát Dobos csemegekereskedésében 25 krajcárért árulták, de itt 80 krajcárt kértek érte. A csemegét megkóstolta Wekerle pénzügyminiszter is, aki Dobosék számláját nézve a következő kijelentésre ragadtatta magát: „No, az itteni árak nem egy szegény magyar pénzügyminiszternek valók!” A kiállítás látképének megszerzéséért 80 ezerről 160 ezer forintig küzdöttek a gyűjtők.

A szecessziós könyvművészet blokkjának különlegességei közül feltétlenül említést érdemel Walter Crane-től a Floral Fantasy in an Old English Garden című (London, 1899), kromolitográfiákkal illusztrált, Rozsnyay Kálmán újságírónak dedikált kötet. Crane 1900 őszén

lehetett hozzájutni. Az Özvegy Kazinczy Józsefné született Bossányi Susána emlékezete című (Sárospatak, 1813), Kazinczy Ferenc által édesanyja halálára írt és megjelentetett, páratlanul ritka alkalmi nyomtatványhoz szerencsés vevője 150 ezerről 260 ezer forintért jutott hozzá. A grafikai blokk legértékesebb tétele, Gara Arnold Magyar Parnassus című (Budapest, 1926) kötete a neves rézkarcoló és könyvillusztrátor 15 író vagy költő egy-egy verséhez készített, saját kezűleg szignált és képaláírással ellátott rézkarcait tartalmazza. Ezt is sikerült kikiáltási áron, 200 ezer forintért megszereznie egy telefonon licitálónak. A térképblokk darabjai közül a legmagasabb leütést a Giacomo Cantelli da Vignola nyomán Vincenzo Mariotti készítette L’Ungaria nuovamente descritta feliratú (Róma, 1692–1694) rézmetszetes térképlap érte el, amelyhez szintén 200 ezer forintos indulóáron lehetett hozzájutni.

A dedikált kötetek gyűjtőinek küzdelmét hozta a különleges ajánlások blokkja. Babits Mihály Irodalmi problémák című (Budapest, 1917), Juhász Gyulának dedikált, második kiadású kötete meglepetésre 150 ezerről 340 ezer forintig vitte. Az egész nagyárverés folyamán a legintenzívebb érdeklődést egy de-

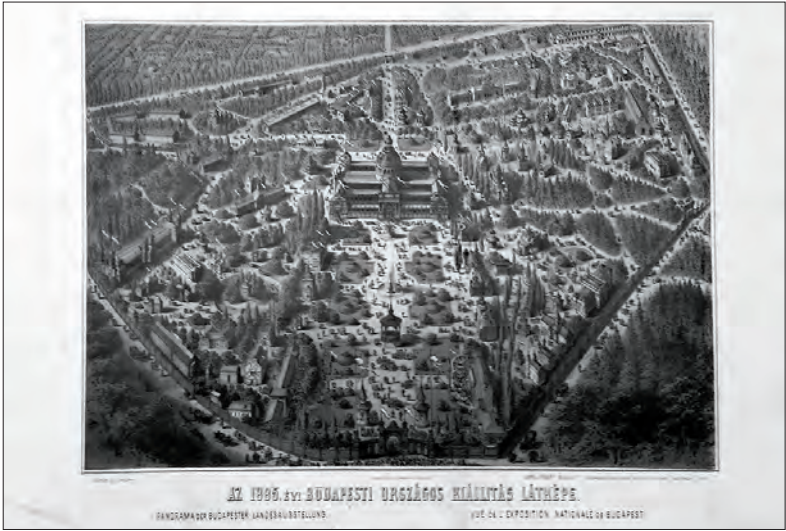
Walter Crane: A Floral Fantasy in an Old English Garden
London, 1899

leütések ismertetését szokás szerint a Központi felvezető árverésével kezdjük. A katalógus kézhezvétele után egyöntetű volt a gyűjtők véleménye, hogy ez volt az eddigi legerősebb felvezető kínálata a Központi Antikvárium csapatának, több tétel a nagyárverés anyagába is bekerülhetett volna. Az aukciósház tíz tétellel emlékezett meg az I. világháború kitörésének 100. évfordulójáról. Ebben a blokkban a legmagasabb leütést Makkay Pál Négyes honvédek fegyverben című (Budapest, 1934) kötete érte el, 15 ezerről 46 ezer forintot is megért vala-

című (Szabadka–Arad, 1880–1882), háromrészes műve hozta; a három kötet 10 ezerről indulva egészen 220 ezer (!) forintig szárnyalt. Az aukció rekordleütését az első nagyszabású, magyar nyelvű, enciklopédikus havi folyóirat, a Tudományos Gyűjtemény teljes sorozata (1817–1841) érte el. A Fejér György és Trattner János Tamás kezdeményezésére indult periodikum 25 évfolyamáért 700 ezerről 750 ezer forintot adtak.

A Központi nagyárverésének tételei közül is sok érdekesség kimaradt előző számunkból, most ezeket is pótoljuk. Az I. világháborúról a ka-

Az 1885. évi Budapesti Országos Kiállítás látképe
kromolitográfia, 430x610 mm

közel egy hónap alatt beutazta Magyarországot, ez idő alatt még Kalotaszegre is eljutott. Több előadást is tartott, munkáit pedig a budapesti Iparművészeti Múzeum kiállításán, valamint a kolozsvári I. Ferenc József Iparmúzeummal közös épületben lévő fa- és fémipari szakiskola rajztermében nézhette meg a magyar közönség. Magyarországi látogatásának Rozsnyay Kálmán volt a szervezője; a neki dedikált Crane-kötet 300 ezerről 420 ezer forintot ért új tulajdonosának. Ugyancsak a szecessziós könyvművészet blokkjában szerepelt Kozma Lajos Utolsó ábrándok – Melódiák című (Budapest, 1908), 300 példányban megjelent kötetének dedikált példánya, amelynek 300 ezerről 360 ezer forintra verték fel az árát.

A kéziratblokk egyik különlegessége volt egy menükártya Kosztolányi Dezső Szegények című verse egyik részletének saját kezű, ceruzával írt, aláírt kéziratával, valamint Szép Ernő alkalmi költeményének aláírt ceruzás autográfjával. A menükártya Veszai József író, újságíró 50 éves jubileuma alkalmából 1928. május 31-én, a Budapesti Napló egykori munkatársai által tartott vacsora alkalmából készült. A kuriózumhoz 300 ezer forintos indulóáron

dikált Radnóti Miklós-kötet váltotta ki. A Kaffka Margit művészi fejlődése című (Szeged, 1934) bölcsészdoktori értekezés második kiadását a szerző a következő ajánlással látta el: „Drága Tininek / Szerelem lelkem virága / tán csak képzelet lehet / lélek s szerelem világa / még is lelketlen velem. / Radnóti Miklós / Budapest, 1937”. Ferencz Győző irodalomtörténész 2014-es tanulmánya szerint e különleges vers címzettje feltehetőleg Klementine Tschiedel német gépírókisasszony volt, akit Radnóti az akkor Csehszlovákiához tartozó Reichenbergben ismert meg, az 1927–1928-as tanévben ugyanis ennek a városnak a textilipari főiskoláján tanult. A lány volt az első komoly kapcsolata, s a költő hazatérte után még évekig levelezett vele német nyelven. A lány 1937-ben meg is látogatta az akkor már nős Radnótit, ekkor kaphatta a kötetet. Kérdés, hogy a költő miért ajándékozott magyar nyelvű kötetet magyar dedikációval a magyarul nem tudó lánynak, valamint az is, hogyan került vissza Magyarországra a könyv. Akárhogy történt is, a dedikált kötetek gyűjtői a nap leghosszabb licitversenyén 500 ezerről egészen kétmillió forintig küzdöttek érte.

HORVÁTH DEZSŐ

Időszaki kiállítások szeptember 5.–október 3.

BUDAPEST

A38 Kiállítóhely
Petőfi hid budai hídfő, ny.: H.–Szo. 11–19
Bernát András, Szalag architektúrák , IX. 17–28.
Abigail Galéria
V., Váci utca 19–21, ny.: H.–P. 10–18
Magyar művészek Párizsban / értékesítéssel egybekötött kiállítás magyar festők és szobrászok Franciaországban készült alkotásaiból, 1887-től napjainkig , X. 4-ig
acb Galéria
VI., Király u. 76. Ny.: K.–P. 14–18
Igor és Ivan Buharov , IX. 12.–X. 22.
acb Attachment
VI., Eötvös u. 2. Ny.: K.–P. 14–18
Szombathy Bálint : Stemplik, IX. 12.–X. 22.
Art9 Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: K.–P. 14–18
Losonczy Béla képzőművész , IX. 9.–X. 1.
Art IX-XI Galéria
XI., Bartók Béla út 1. Ny.: H.–V. 11–22
T.A.K.T. / A Ternerini Művésztelep , IX. 18-ig
ARTE Galéria
V., Ferenczy István utca 14. Ny.: K.–Cs. 12–20
XX. századi magyar enteriőrök , IX. 23.–X. 16.
2B Galéria
IX., Ráday u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
Ipsics Barbara és Szász Lilla , X. 3-ig
Barabás-Villa Galéria
XII., Városmajor u. 44. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–12
Pató Károly kiállítása , IX. 22-ig
BMK Galéria
XI., Etele út 55. Ny.: H., Sze., Cs. 13–19, K., P 9–14
BMK Reflex Fotóklub kiállítása , IX. 13-ig
BTM – Budapest Galéria
III., Lajos u. 158. Ny.: K.–V. 10–18
Bögi Diána és Juhász G. Tamás , IX. 4.–X. 5.
Ioan Bunus képzőművész , IX. 5.–X. 5.
Chimera-Project Gallery
VIII., Klauzál tér 5. Ny.: K.–Szo. 15–18, Cs. 15–20
Peter Aerschmann, Faa Balázs, Kútvolgyi-Szabó Áron, Szabó Eszter, Waliczky Tamás: Szabadesés , IX. 11–30.
CULTIRIS Galéria
XIII., Szt. István krt. 26. Ny.: H.–P. 10–19, Szo. 10–14
Szalay Zoltán: Visszanéző , IX. 5.–X. 18.
Cseh Centrum
VI., Szegfű u. 4. Ny.: H.–P. 10–18
Jan Langer fotói , IX. 15-ig
Deák Erika Galéria
VI., Mozsár u. 1. Ny.: Sze.–P. 12–18, Szo. 11–16
Moizer Zsuzsa – festmények , IX. 12.–X. 11.
E-Galéria
V. Falk Miksa u. 8. Ny.: K.–P. 10–18
Simon Endre és Simon Zsolt , IX. 9.–X. 19.
Erdős Renée Ház
XVII., Báthori u. 31. Ny.: K.–V. 14–18
M. Novák András – MNA 70KEDIK , X. 18-ig
Ericsson Galéria
IX., Könyves Kálmán krt. 11/b. Ny.: H.–P. 8–17
Gaál József: Persona fragmenta , X. 19-ig
Erlin Galéria
IX., Ráday u. 49. Ny.: K.–P. 14–19
Kaci Simon: Brush print-lenyomatok , IX. 10–23.
Vashlány – csoportos kiállítás , IX. 24.–X. 14.
Ezüstgaléria / MOM Park
XII., Dolgos u. 2/2. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 10–13
Juhos Janka , IX. 30-ig
Faur Zsófi Galéria
XI., Bartók Béla út 25. Ny.: H.–P. 12–18, Szo. 10–13
Péter Ildikó: Határok , IX. 5–29.
Ferencvárosi Pincegaléria
IX., Mester u. 5. Ny.: K.–Szo. 10–18
Sarnyai Zoltán (Sinus) és Srdic Igor (Zigor) fotókiállítása , IX. 5–18.
Mata Attila szobrászművész , IX. 24.–X. 21.
Fészek Galéria
VII., Kertész u. 36. Ny.: H.–P. 14–19
Botlatókövek Magyarországon , IX. 26-ig
Komlós Attila fotóművész , IX. 16.–X. 10.
FISE / Fátal Iparművészek Stúdiója Egyesület
V., Kálmán Imre u. 16. Ny.: H.–P. 13–18
Varga Dóra üvegművész , IX. 9–26.
Forrás Galéria
VI., Teréz krt. 9. Ny.: H.–P. 12–18
Szajkó István: Odafigyelés , IX. 10-ig
Magyar László , IX. 16.–X. 1.
FUGA / Budapesti Építészeti Központ
V., Petőfi Sándor u. 5. Ny.: H.–V. 10–21
Baroque Brutal , IX. 30-ig
Galéria 13 Soroksár
XXIII., Hősök tere 13. Ny.: Sze.–P. 14–18
Új generáció , IX. 25.–X. 31.
Galéria Lénia
II., Széher út 74. Ny.: K. 16–20, Szo. 14–18
Szakráilis tájak, terek – csoportos tárlat , IX. 20.–XI. 8.
Galéria Neon
VI., Nagymező u. 47. Ny.: H.–P. 14–18
Bada Dada: Fotó kollázsok , IX. 12.–X. 3.
Godot Galéria
XI., Bartók Béla út 11–13. Ny.: K.–P. 9–14, Szo. 10–13
Gaál József: Persona fragmenta , X. 4-ig
Haas Galéria
V., Falk Miksa u. 13. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Modern klasszikusok – klasszikus modernek (X.). XX. századi festmények, rajzok , X. 6-ig
Higgs Mező
V., Hercegpírás u. 11. Ny.: H.–V. 10–19
Komoróczy Tamás , IX. 20-ig
Holdudvar Galéria
Margitsziget
Nagy Benjámin: Emberi természet , IX. 30-ig
Inda Galéria
VI., Király u. 34. Ny.: K.–P. 14–18
Az egész mozgása , IX. 12.–X. 20.
Iparművészeti Múzeum
IX., Üllői út 33–37. Ny.: K.–V. 10–18
A Bigot-pavilon , XII. 31-ig
Pompa az asztalon , X. 12-ig

Józsefvárosi Galéria
VIII., József krt. 70. Ny.: H.–P. 9–18, Szo. 9–13
A Százados úti művésztelep nagyjai , IX. 12.–X. 15.
Kassák Múzeum
III., Zichy-kastély, Fő tér 1. Ny.: Sze.–V. 10–17
Kaszás Tamás , IX. 21-ig
Kempinski Galéria
V., Erzsébet tér 7–8. Ny.: H.–V. 9–20
Bikácsi Daniela, Kondor Attila, Kroó Anita , IX. 28-ig
Kisterem
V., Képiró u. 5. Ny.: K.–P. 14–18
Kaszás Tamás , X. 12-ig
LISTING III – csoportos kiállítás , IX. 30-ig
Kleblsberg Kultúrkúria
II., Templom u. 2–10. Ny.: H.–V. 10–18
Számvetés – szakráilis alkotások , IX. 17.–X. 12.
Kerekes Zsuzsa fotókiállítása , IX. 11.–X. 5.
Knoll Galéria
VI., Liszt F. tér 10. Ny.: K.–P. 14–18.30, Szo. 11–14
Birkás Ákos: A fogoly , IX. 13–14.
Unicorn is More Than Nation – The Age of Nation , IX. 25.–XI. 22.
Kóka Ferenc Művészeti Alapítvány
XIII., Visegrádi u. 6. Ny.: H.–P. 15–19
Gábor István és Viski Balás László , IX. 8–23.
Körmendi Galéria
V., Falk Miksa u. 7. Ny.: H.–P. 10–18
Gádor Magda szobrászművész , IX. 18-ig
Benkő Imre fotóművész , IX. 22.–X. 9.
KULTI-Karinthy Szalon
XI., Karinthy Frigyes út 22. Ny.: H.–P. 9–17
XX. Szegedi Művésztelep (2014) , IX. 19-ig
Gálhidy Péter szobrászművész , IX. 23.–X. 15.
Latarika Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: H.–P. 10–18
Horváth Dániel és Lapos László , IX. 19-ig
Minden Van – csoportos kiállítás , IX. 24.–X. 15.
Liget Galéria
XIV., Ajtósi Dürer sor 5. Ny.: Sze.–H. 14–18
Medve András: Mégse robotok , IX. 11-ig
Anna Beata Bohdziewicz: Fotónapló , IX. 19.–X. 9.
Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum
IX., Komor Marcell u. 1. Ny.: K. 10–20, Sze.–V. 10–18
Csend – Egy holokauszt-kiállítás , IX. 28-ig
Az égbolt másik fele – Válogatás a Ludwig Múzeum gyűjteményéből , X. 21-ig
Cavellini , IX. 28-ig
Tolvay Ernő életmű-kiállítása , IX. 18.–XI. 30.
M Galéria
VI., Marczibányi tér 5/a. Ny.: H.–P. 9–19
RAKU , IX. 21-ig
Magyar Fotográfusok Háza – Mai Manó Ház
VI., Nagymező u. 20. Ny.: H.–P. 14–19, Szo.–V. 11–19
Magnum Photos: Elsők , X. 5-ig
Sánta István Csaba: Jazz , IX. 5.–X. 5.
Magyar Műhely Galéria
VII., Akácfa u. 20. Ny.: H.–P. 10–17
Láng Eszter , IX. 17.–X. 3.
Magyar Nemzeti Galéria
I., Szent György tér 2. Ny.: K.–V. 10–18
Hazatérő remekművek. Plakátok a Julius Paul-gyűjteményből , IX. 21-ig
Dada és szürrealizmus , X. 5-ig
Ártérendezett valóság , X. 5-ig
Életre kelt (film)kísérletek , X. 5-ig
Magyar Nemzeti Múzeum
VIII., Múzeum krt. 14–16. Ny.: K.–V. 10–18
VIII. Auerbach: Túlélők , X. 21-ig
Magyar Zsidó Múzeum
VII., Dohány u. 2. Ny.: V.–Cs. 10–18, P. 10–16.30
Bíró József , IX. 28-ig
Melange / Jászi Galéria
V., Markó u. 3. Ny.: H.–P. 11–18, Szo. 11–14
Álomtörédek – Bálint Endre monotípiái , IX. 19.–X. 18.
MissionArt Galéria
V., Balaton u. 4. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Horváth Gábor kiállítása , IX. 13–28.
MissionArt Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Lossonczy Tamás és Lossonczy Ibolya , IX. 18.–X. 15.
Molnár Ani Galéria
VIII., Bródy Sándor u. 22. Ny.: K.–P. 12–18
Cseke Szilárd: I have great desire , IX. 14-ig
Kondor Attila és Mátyási Péter , IX. 17.–XI. 21.
Molnár- C. Pál Múterem-Múzeum
XI., Ménesi u. 65. Ny.: Cs.–Szo. 10–18
120 éve született Molnár C. Pál , IX. 19.–XII. 30.
MUSEION No 1. Galéria
IX., Üllői út 3. Ny.: K.–P. 14–18
A csekszeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió gyűjteményéből , IX. 19-ig
Budapest Design Hét 2014 , IX. 30.–X. 10.
MUZIKUM
VIII., Múzeum u. 7. Ny.: H.–P. 9–19
Somogyi Ferenc szobrászművész , IX. 23-ig
Műcsarnok
XIV., Dózsa Gy. út 37. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 12–20
Zilvinas Kempinas: Ötödik fal , IX. 27.–XI. 2.
Műgyűjtők Háza
II., Zsigmond tér 13. Ny.: H.–P. 11–19, Szo. 9–14
Kaposy K. Ödön hagyatéki tárlata , IX. 29.–X. 10.
NextArt Galéria
V., Aulich u. 4–6. Ny.: K.–P. 12–18, Szo. 10–14
Horváth Dániel: Homo Passanger , IX. 11–26.
Haunted Lounge by NextArt – Design Hét , X. 3–11.
Óbudai Társaskör Galéria
III., Kiskorona u. 7. Ny.: K.–V. 15–19
Takács Szilvia: Nagyapám kertje , IX. 9.–X. 5.
Őnképtár
I., Attila út 133. Ny.: K.–Cs. 15–17.30
Gábelri Ajna, Mészáros Szabolcs, Schaller István, Udvardy Emese, Zsédely Teréz , IX. 11.–X. 30.
Pagoda Galéria
XIV., Egressy út 17–21. Ny.: H.–P. 9–17
Morschhauser Miklós és Nagy Imola , IX. 23-ig
Park Galéria
MOM Park, XII., Alkotás u. 53. Ny.: H.–V. 7–24
Csontó Lajos: Run with me , 2015. IV. 1-ig

Petőfi Irodalmi Múzeum
V., Károlyi Mihály u. 16. Ny.: K.–V. 10–18
A zsoldártól a rózsaszín regényig – Fejezetek a magyar női művelődés történetéből , XI. 25-ig
A könyvember , IX. 14-ig
Platán Galéria
VI., Andrássy út 32. Ny.: K.–P. 11–19
Dorota Buczkowska , IX. 17.–X. 19.
RE – Boros Mátyas kiállítása , IX. 12-ig
Radnóti Miklós Művelődési Központ / RaM
III., Kárpát u. 23. Ny.: H.–V. 9–21
Angyalföldi Szabó Zoltán , IX. 28-ig
Raiffeisen Galéria
V., Akadémia u. 6. Ny.: H.–V. 10–18
Szigethy Anna: Plaisir fekete-fehéren , XI. 2-ig
Robert Capa Kortárs Fotográfiai Központ
VI., Nagymező u. 8. Ny.: H.–V. 11–19
Magnum Photos – Kontaktok , IX. 21-ig
Scheffer Galéria
XI., Kosztolányi D. tér 4. Ny.: H.–P. 14–18
Haász Ágnes képzőművész , X. 15-ig
Semmelweis Orvostörténeti Múzeum
I., Apród u. 1–3. Ny.: K.–V. 10–18
VÁGOD? Az olló és a design , IX. 31-ig
Supermarket Galéria
VIII., Bródy Sándor u. 17. Ny.: K.–P. 14–19
Sárai Borbála Luca & Soós Károly , IX. 12–19.
Symbol Art Galéria
III., Bécsi út 56. Ny.: H.–V. 12–19
Naomi Devil festőművész , X. 1–8.
Thury Levente , K. 1-ig
Szatyor Bár és Galéria
XI., Bartók B. út 36. Ny.: H.–P. 10–20
Vámbéry nyomában – Páczai Tamás fotói , IX. 12-ig

Szépművészeti Múzeum
XIV., Dózsa Gy. út 41. Ny.: K.–V. 10–18, Cs. 10–22
Ilona Keserői Ilona / Cangiante , IX. 25.–XII. 14.

Tat Contemporary Art Gallery
V., Semmelweis u. 17. Ny.: K.–P. 14–19
László-Kiss Dezső , IX. 6–18.
Hegyes Sándor: Bóbita egy szemét különben , IX. 26.–X. 16.

TOBE Gallery
XIII., Herzen u. 6. Ny.: H.–P. 12–19
Amalia Pereira: Fohász/küzdelem/élet , IX. 10-ig
Talált táj , IX. 15.–X. 3.

Trafó Galéria
IX., Liliom u. 41. Ny.: K.–V. 16–19
Csákány István: Dioráma , IX. 11.–X. 19.

TRAPÉZ
V., Henszlmann Imre u. 3. Ny.: K.–P. 14–18
Ulbert Ádám , IX. 9.–X. 6.

Újlipótvárosi Klub Galéria
XIII., Tátra u. 20/b. Ny.: H.–P. 9–17
Holokauszt – kollektív kiállítás , IX. 6.–X. 3.

Várkok Galéria
I., Várkok u. 11. Ny.: K.–Szo. 11–18
aatoth franyo , IX. 13.–X. 11.

Várkok Project Room
I., Várkok u. 14. Ny.: K.–Szo. 11–18
Czigány Ákos: Genezis , IX. 13.–X. 11.

Várnegyed Galéria
I., Batthyány u. 67. Ny.: K.–Szo. 11–18
Hollós Ádám , IX. 27-ig

Vasarely Múzeum
III., Szentelek tér 6. Ny.: K.–V. 10–17.30
TÉR mint TÉR – nemzetközi kiállítás , IX. 28-ig
Hans Jörg Glattfelder , IX. 28-ig

Vigadó
V., Vigadó tér 2. Ny.: H.–P. 10–18
Molnár Edit , IX. 20-ig

Vintage Galéria
V., Magyar u. 26. Ny.: K.–P. 14–18
Gémes Péter , IX. 9.–X. 3.

Virág Judit Galéria
V., Falk Miksa u. 30. Ny.: H.–P. 10–18, Szo. 10–13
Radák Eszter: Fűtől a rigó , IX. 10–27.

Vízivárosi Galéria
II., Kapás u. 55. Ny.: K.–P. 13–18, Szo. 10–14
Fénynt hozzon III. , IX. 9–30.

VIDÉK

BALASSAGYARMAT
Mikszáth Művelődési Központ, Rákóczi út 50.
Hámori Anett kiállítása , IX. 5.–X. 30.

BALATONFÜRED
Vaszary Villa, Vaszary Galéria, Honvéd u. 2–4.
Magyar művészek Itáliában 1810–1800 , XI. 16-ig

BÉKÉSCSABA
Munkácsy Mihály Múzeum, Széchenyi u. 9.
Oroján István , IX. 11.–X. 12.

Csabagyöngye Kulturális Központ, Széchenyi u. 4.
Fotópoézis , IX. 18-ig

DEBRECEN
MODEM, Baltazár Dezső tér 1.

Alföld – Történetek kétszáz év magyar képzőművészetéből , IX. 21-ig
A fenséges geometriája. Válogatás az Antal-Lusztig-gyűjtemény és a Vass László Gyűjtemény anyagából , X. 5-ig

Birkás Ákos: A festő dolga , X. 12.–2015. II. 8.
Belvárosi Galéria, Kossuth u. 1.

Zilahi Képzőművészeti Csoport , IX. 19-ig
Újkerti Közösségi Ház, Jerikő u. 17–19.

Pallás Ferenc festőművész , IX. 16.–X. 10.
Újkerti Közösségi Ház, Süveg u. 3.

45 év – 45 kép – Fotókiállítás , IX. 15–26.
Józsai Közösségi Ház, Szentgyörgyfalvi u. 9.

Potyók Tamás festőművész , IX. 17–30.
Timárház, Nagy Gál I. u. 6.

A Kiskunhalasi Cspikemúzeum kiállítása , IX. 12.–X. 15.
--

Déri Múzeum, Déri Tér 1.
Ethno-trezor , X. 31-ig

Borbarát Galéria, Bajcsy-Zsilinszky u. 2.
Máthé András fotográfus , IX. 15-ig

DUNAÚJVÁROS
Interisca Múzeum / Pepper Art Project, Városháza tér 4.

Kim Corbisier emlékkiállítása , IX. 25.–X. 22.

EGER
Kepes Intézet, Széchenyi u. 16.

SZEGMENS9 – Kortárs Kínából , IX. 27-ig
--

ESZTERGOM
Vármúzeum, Rondella Galéria, Szent István tér 1.

A 19. Esztergomi Fotográfiai Biennále, Táj-Élmény című pályázat kiállítása , X. 14-ig
--

GÖDÖLLŐ
Gödöllői Iparművészeti Műhely, Körösfői u. 15–17.

Mű-Történetek. Az Emlékezés éve 1914–2014, csoportos kiállítás , IX. 30-ig

GYÖR
Römer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Király u. 17.

„Szeretem Győrt” fotókiállítás , IX. 21-ig
Magyar Ispta, Váczy Péter Gyűjtemény, Nefelejcs köz 3.

Mezei Gábor kiállítása , IX. 14-ig

JÁSZBERÉNY
Hamza Gyűjtemény és Jász Galéria, Gyöngyösi út 7.

Az utazó festőnő, Lehel Mária , X. 10-ig

Kunsthistorisches Museum, Bécs

Gyűjtőszenvedély

A bécsi Kunsthistorisches Museum Közép-Európa legjelentősebb, a Habsburgok osztrák ágának évszázados szorgalmával felépített művészeti gyűjteményének ad otthont. A kollekció története a reneszánsz és a barokk korra nyúlik vissza, és elsősorban az idén 400 éve született Lipót Vilmos főherceghez kapcsolódik. Lipót Vilmos gyűjteményének jelentőségét mutatja, hogy az állandó kiállításon látható 750 alkotásból mintegy 200 ebből származik. Nemcsak nagyszámú és nagyszerű képről van szó, hanem olyanokról, amelyek a gyűjtemény egészének jellegét meghatározzák, mint például Tiziano, Tintoretto és Veronese alkotásai.

Lipót Vilmos kollekciójának kialakulása ugyanakkor nemcsak a múzeum termeiben kiállított festmények történetével kapcsolatban tartalmaz lényeges információkat, hanem a modern képgyűjtemények fejlődésére és a művészettörténet-tudomány kezdeteire is rávilágít.

A műtárgygyűjtés a főherceg 1647 és 1656 közötti brüsszeli tartózkodása folyamán alakult ki, amikor ott unokatestvére, IV. Fülöp spanyol király megbízásából

nácsadóként és galériaigazgatóként is Lipót Vilmos szolgálatában állt. (Őt e szerepben a képen szintén látható, kis növésű Jan Anton van der Baren követte.)

A falakon és a terem közepén, székeknek támasztva mintegy félszáz, többségében velencei reneszánsz festmény látható. Így a jelenleg is a Kunsthistorischesben található Három filozófus Giorgionétól (a vászonból azóta mindkét oldalon levágtak egy-egy sávot), a Cseresznyés Madonna és Jacopo Strada portréja Tizianótól, a Fehér szakállú férfi Tintorettótól, vagy A naimi ifjú feltámasztása Veronesétől. A képek az 1650-ben megvásárolt Hamilton-gyűjtemény részét képezik. Teniers tehát azt a pillanatot örökölte meg, amikor a galériaigazgató bemutatja a szerzeményeket az új tulajdonosnak.

Lipót Vilmos kollekciójá számos szobrot, kegytárgyat és iparművészeti alkotást is tartalmazott. A korabeli felfogásnak megfelelően e tárgyakat két csoportba – Kunstammerre és Schatzkammerre, azaz műtárra és kincstárra – osztották, de a mai jelentéstől eltérve az elsőbe a narratív, a másodikba a deko-

jegyzékét, mintegy 2500 tárggyal. De ebbe számos olyan alkotás is belekerült, amely a Habsburg-család más tagjain keresztül jutott oda – így például az azóta is a Kunsthistorischesben látható, II. Rudolf szerzeményének számító Pieter Brueghel-művek is (bár ezek valójában öccsétől, Ernőtől származtak, aki 1594–1595-ben Spanyol-Németalföld helytartója volt). A Brüsszelben maradt Teniers 1660-ban adott ki egy Theatrum Pictorium nevű katalógust. A világ egyik első illusztrált gyűjteményi jegyzékének számító kötet összesen 243 munkát mutat be.

Teniers galériaképei (az először Prágába került bécsin kívül egy további változat Madridban található) és illusztrált katalógusa a képzőművészettel való módszeres foglalkozás korai emlékei. Jellemzően összefonódik bennük a dokumentáció, a reprezentáció és az enciklopédikus gondolkodás igénye, és számos, azóta elveszett alkotást is tartalmaznak. Teniers és Van der Baren katalógusát összehasonlítva feltűnik, hogy az előbbi olyan műveket is Giorgione saját kezű munkáinak tüntet fel, amelyeket Van der Baren saját kezű és neki tulajdonított csoportokba osztott. Míg Teniers manipulált – galériaképen megváltoztatta az ábrázolt festmények arányait, hogy jobban egymás mellé illeszthesse őket –, addig Van der Baren katalógusában a műveket nem témáik, hanem iskolához tartozásuk, tehát modern művészettörténeti kritériumok alapján sorolta be.

Lipót Vilmos, Teniers és Van der Baren abban a művészettörténeti pillanatban élt, amikor a kortárs művészetben a mecénás helyett a kereskedő, a közvetítő és a vásárló válik fontossá. Míg Hamilton gyűjteményét – kolonialista gesztussal – itáliai ügynökeivel vásároltatta össze, addig Lipót Vilmos az enciklopédikus egészre, abból pedig elsősorban az itáliai reneszánsz és a flamand barokk korszakra koncentrált – ezek azóta is az európai képzőművészet kimagasló periódusainak számítanak.

A Kunsthistorisches Museum az Intermezzo-sorozata részeként megrendezett Gyűjtőszenvedély című kiállítást Lipót Vilmosnak szenteli. A tárlat a különböző osztályok kurátorainak együttműködésével jött létre, és a ház gyűjteményei közti összefüggéseket hangsúlyozza – ezzel is visszatérve a főherceg szelleméhez. Ám ha a Gyűjtőszenvedély bezárása után jutnánk el a múzeumba, akkor is érdemes felfedező körútra indulni a termekben, azokban ugyanis jól érzékelhető, mivé teljesedett ki az egykori kollekció.

A történetnek máig nincs vége: II. Rudolf prágai kincsei közül a svéd fosztogatások során elkerült, ma spanyol magángyűjteményben található két Arcimboldo-kép a Kunsthistorisches szerint „először kerül itt nagyobb nyilvánosság elé” (2015. februárig), a prágai gyűjteményből származó további manierista alkotásokkal együtt. *(Megtekinthető szeptember 28-ig.)*

KÓKAI KÁROLY

David Teniers: Lipót Vilmos brüsszeli galériájában, olaj, vászon, 124×165 cm, 1650 körül, Gemäldegalerie

Lucius Verus, márvány, 100 cm, 160 k., Antikensammlung

Spanyol-Németalföld helytartója volt. Lipót Vilmos – II. Ferdinánd néven uralkodó apja és III. Ferdinánd néven uralkodó bátyja, e két német-római császár megbízásából – püspök és hadvezér is volt, ám mindkét téren sikertelen. Az idő viszont kedvezett a műgyűjtésnek, az 1648-as vesztfáliai béke viszonylagos nyugalmat hozott. Igaz, III. Ferdinánd prágai rezidenciáját 1648-ban kifosztották a svéd csapatok, és 1649-ben Cromwell forradalma következtében kivégezték I. Károly angol királyt. Lipót Vilmos viszont így megbízást kapott, hogy a prágai veszteségek pótlására, bátyja pénzén vásárolja meg egy kegyvesztett és kivégzett angol főúr gyűjteményét. És ugyanabban az évben, 1650-ben saját részére megvette egy másik kivégzett angol főúr, James Hamilton kollekcióját is.

David Teniers Lipót Vilmos brüsszeli galériájában című, 1650-es festménye a gyűjtemény kialakulásának egyik fontos eseményét örökíti meg. A Kunsthistorischesben őrzött képen egy festményekkel teli falat és néhány fekete ruhát viselő alakot látunk. Többek között David Teniers-t, aki a mellette álló kalapos, sétapalcát tartó főherceggel beszélget. Teniers nemcsak festőként, hanem műkereskedelmi ta-

ratív tárgyak (például az órák vagy hegyikristály edények) kerültek. E csoportosítás hatása máig észrevehető a múzeum gyűjteményein: a Kunstammer a főépület első emeletén, a Schatzkammer a Hofburg egy külön múzeumában látogatható. A narratív kategóriába tartozó festmények – az elefántcsont könyvfedelekkkel és a figurális antik gemmákkal együtt – az alapító korában még a Kunstammer részei voltak.

Teniers képén is láthatunk néhány, azóta más kategóriába sorolt alkotást, így a Marcus Aurelius társcsászáráként uralkodó Lucius Verus a két központi alak között, egy alapon álló antik mellszobrárt. Feltűnően prominens elhelyezésének az a magyarázata, hogy a korabeli értelmezés – amint a fennmaradt műtárgyjegyzékek bizonyítják – Marcus Aurelius portréjának vélte.

A kollekcióról több műtárgyjegyzék is készült. Egy 1647-es lajstrom szerint Lipót Vilmos brüsszeli tartózkodása előtt is rendelkezett gyűjteménnyel, de ez nem ment túl a szokásos arisztokrata kuriozitások kabinetjén, tehát a természet és a művészet furcsaságaira összpontosított. Hazatérése után három évvel, 1659-ben a munkaadóját Bécsbe is elkísérő Van der Baren készítette el az ottani anyag

KHB – Kunsthalle Bratislava

Paradox 90

Több évtizedes kultúrpolitikai huzavona, miniszteri ígéret és tagadás, türelmes és türelmetlen szakmai várakozás után 2014-ben létrejött a szlovákiai kortárs művészetet és nemzetközi kapcsolatrendszerét felvállaló és bemutató intézmény: a pozsonyi Kunsthalle.

Az év eleje óta Juraj Carny – a helyi Space Gallery egykori vezetője, valamint a nemzetközi AICA elnökhelyettese – az új intézmény megbízott vezetője. A kinevezett igazgató kilétét a pályázatok elbírálása után, szeptember végén, október elején ismerhetjük meg. A Kunsthalle otthona a belvárosi Művészet Háza lett, az a kiállítótér, amelyet a Nemzetközi Gyermekkönyv-illusztráció Biennále vagy a Pozsonyi Fotóhónap központi tárlatainak helyszínéként ismerünk. A város nem kezdeményezett új épülettel járó koncepciót, de a gyors döntéshez minden bizonnyal a komoly presztízsveszteség lehetősége is hozzájárult, hiszen Kassa a 2013-as EKF-projekt alkalmából már megteremtette a maga Kunsthalléját, és Zsolna is rövidesen a célegyenesbe ér – tehát nem lehetett tovább folytatni az időhúzás korábban bevált taktikáját.

A szlovákiai művészeti élet sem mentes a belső szövevényektől. Két és fél évvel ezelőtt az akkori kormányzat a Danubianát szemelte ki Kunsthallénak. Holland tulajdonosa szerződésben állapodott meg a kulturális tárcával az ingatlanoknak az állam tulajdonába való fokozatos átmenetéről és a mesterséges Duna-sziget további múzeumi-galériai fejlesztéséről. Ezt az alternatívát – a pénzügyi konstrukció zavaros háttere miatt – a szlovákiai kortárs művészeti szakma visszautasította. Tiszta lappal induló intézményalapítást követelt – immár a 2010 utáni kulturális kormányzattól.

Az új intézmény első kiállítása PARADOX 90 címmel szeptember 19-én nyílik. A főkurátorok a magyar közönség előtt is ismertek, hiszen Juraj Carny és Richard Gregor volt a debreceni MODEM Zéró évek című tárlatának két meghatározó szakembere. Most – fiatal műtörténészekkel és kritikusokkal együtt – az 1992 utáni szlovákiai kultúra és művészet egyik legnehezebb időszakára, az 1993 és 1998 közötti Meciar-korszakra fókuszálnak.

Gregor katalógusszövege szerint „a meciari rendszer politikai hatalomgyakorlói ellenőrzésük alá vonták Szlovákia minden kulturális intézményét, saját embereiket ültették mindenhova. Csak elvétve akadt galéria vagy néhány kimagasló személyiség, akik kompromisszumok nélkül folytathatták magas szintű szakmai tevékenységüket, minden helyi vagy egyéb kultúraellenes nyomásgyakorlás ellenére. Ma már állíthatjuk, hogy ez a maréknyi kurátor, aki ezen igyekezete miatt előbb vagy utóbb állását is elvesztette, vált a kortárs művészet, azon belül is az új médiumok intézményes kontinuitásának letéteményesévé Szlovákiában.” *(Megtekinthető 2015. február 1-jéig.)*

HUSHEGYI GÁBOR

Belvedere, Bécs

A másik oldal – másképp

Tükrök és tükröződések a kortárs képzőművészetben alcímmel az ősi médium jelentéseit kutatja Edelbert Köb és Thomas Mießgang kurátor az 1960-as évektől máig – plasztikák, installációk, fotók, videók és filmek, illetve ezek kombinálása révén. Képesszékükbe nemcsak a látogatót, hanem az Orangerie épületét is bevonják, a barokk dísztermektől az összekötő white cube részeként át a homlokzat előtti parkig. Bolondosan csapongó, olykor ijesztő ez a játék.

A rendezők „tér-dialógusoknak” és „párbeszéd-termeknek” nevezik azokat a műtárgygyűjtéseket, amelyeket jól egymáshoz rendelhetőségük alapján válogattak össze, vagy erre a tárlatra alkottak a felkért művészek. A katalógusban Michelangelo Pistoletto vall a nemzetközi képzőművészetben bekövetkezett „tükrörrobbanás” jelenségéről, az Arany Terem közepén pedig a négyzetmintás parkettán, a cirádás falak között ott áll mérnöki precizitással szerkesztett, köbméteres tükröckockája (Metrocubo d’infinito, 1966), amelyet a végtelenségig sokszoroznak az egymást visszaverő tükrőfalak. Erwin Wurm plasztikái a Díszterem groteszk mustráival konkurálnak. A Haragdudorok (2007) nikkelezett bronzból és a Stresszdudorok (2008) magas fényű alumíniumból készült életnagyságú, overallos, ám fejetlen férfialakján bizzarr kitüremkedések éktelenkednek, amelyek egyszerre torzítják félelmetes szörnyekké és humoros karikatúrákká a figurákat. Hasonlóképp csillogóra polírozott nemesacél alkalmazva, mégis egészen más úton jár Hans Kupelwieser – a K-Effektus (2007) motorral forgatott kerek tükrén egy technikai trükk révén a szemlélő is körbefordul.

Az előtérben Brigitte Kowan z háromszögű (Dedicates, 2007) és négyzet alakú (Connect, 2011) tükrökre rögzített fehérén világító, megsokszorozódó neonfeliratokat. Áttetszőek, de bizonyos nézetekben mégis tükrözőek Gerold Tagwerker üveglapjai (Construct unfinished, 2008–2014). A színes, cikornyás barokk márványpadló tovább fokozza a zűrzavart, így a látogató inkább biztonságos távolságból járja körbe ezt az alumíniumvázakra rögzített, negyedszáz táblából álló „labirintust”. Michael Schuster trükkös megoldással korhúrámba és üveg mögé helyezte a szemközti enteriőr fotóját, így a néző nem érti, hogy amikor a konzolasztalka elé áll, miért nem jelenik meg ő is ebben a környezetben (Barokk falitükrő, 2014). Az Elmgreen & Dragset páros fűdőszoberaszletének dupla mosdókagylója az egybehegesztett krómácel vízvezetékcsövekkel komikus hatást kelt (Marriage, 2004), de a morbid humor sem idegen tőlük: egyik munkájuk színészöltöző, a sminkasztal alatti felrúgott székekkel, fölötté lógó akasztókötéllel (Last Performance, 2009).

Cindy Sherman film-állóképei a nyolcvanas évekből Hollywood álomgyárának „kétarcúságát” rögzítik a tükörbe tekintő divák portréjának színével és fonákjával. Jean Cocteau legendás kultuszfilmjében (Orphée, 1950) Jean Marais tükrön át távozik egy párhuzamos dimenzióba, ahol modern Kharón módján, ladik helyett autóban ülve, véletlenül a visszapillantó tükörbe tekintve veszíti el örökre Eurüdikéjét. Douglas Gordon videoinstallációján Martin Scorsese Taxifófor című filmjét használja fel a tükör általi én-építés érzékeltetésére: Robert de Niro kíméletlen gyilkos-alteregójának gesztusait gyakorolja (Through a looking glass, 1999).

A tárlat a mai média hamis és felszínes, celeblocsgástól zajos világára szeretné irányítani a kritikus figyelmet. *(Megtekinthető október 12-ig.)*

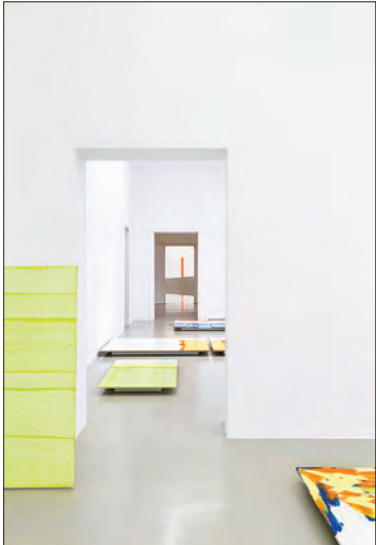
W. I.

Tilo Schulz a közelmúltban szerepelt a Folyamatos múlt – Kortárs reflexiók a szocializmus kulturális hagyatékára című kiállításon, 2009-ben Dunaújvárosban volt bemutatója, és A Lipcse-jelenség című műcsarnoki tárlaton is részt vett. A következő két évben két egyéni kiállításra készül Budapesten. A keletnémet születésű művésznek jelenleg Orbit (azaz keringési pálya) című nagyszabású egyéni kiállítása látható a hannoveri Kunstvereinben.

Schulz sokrétű művészi (és nem elhanyagolható kurátori) munkásságának fókuszában a prezentáció és a reprezentáció kapcsolata áll. Műveiben anyagok és formák révén idéz meg történelmi referenciákat és társadalmi jelenségeket, kihasználva az adott anyaghoz és formához társuló kulturális konnotációkat. Esetében fontos szerepet játszik a tér manipulációja, és installációiban, environmentjeiben erősen épít a befogadó percepciójára.

Hannoverben – eddigi gyakorlatának megfelelően – helyspecifikus installációt hozott létre. Az adott terekre komponált, festészeti és szobrászati elemekből összeállított műegyüttest összefogó alapgondolat a mozgás, amelyet a művész a város gazdag kultúrtörténeti kontextusából emelt műve fókuszává. Hannover európai hírű barokk kertegyüttese, ahol többek közt a híres tudós és matematikus, Gottfried Wilhelm Leibniz számos korszakalkotó ideája is megszületett, bevalótan fontos inspirációs forrást jelentett a Leibnizhez hasonlóan lipcsei születésű Schulz számára.

Az 1832-ben átadott, eredetileg is kiállítási célokra tervezett Kunstverein egy 700 négyzetméter alapterületű, hét térből álló terem-sor, amely az impozáns lépcső-

Tilo Schulz: Moments before the solution (The world isn't ready yet) 2, 2014
akril, furnér, farostlemez, változó méret

házat öleli körül – az Orbit cím így a tér végigjárása folytán bejárt útra utal. Az előcsarnok felé mindkét irányban nyitott teremfűzér most csak az egyik bejárat felől közelíthető meg, mert a másik ajtónyílásnál egy keresztben rögzített bútorlap akadályozza a bejutást (a betekintést azonban nem), azaz már a kezdetektől fogva a művész szándéka szerint mozgunk a tárlaton.

Az első két teremben a kert alapgondolata köszön vissza a vízszintesen elfektetett, nagyméretű festmények és a közöttük képződő közlekedőterek alkotta installációban. Az egymással párhuzamosan, különböző csoportokban a padló-

Kunstverein, Hannover

Irányított figyelem

tól eltartva lebegő, szabványméretű fehér laminált bútorlapok felületére négy színnel foltokban festéket folytatott és kent el a művész. A két terem alapos bejárása nyomán a festmények elhelyezkedéséből és a rajtuk lévő színek és mintázatok megjelenéséből rendszer bontakozik ki: egyes bútorlapok párokat, illetve csoportokat alkotnak, ezeknek egymással párhuzamos élei eldolgozatlanok maradnak, és a rajtuk lévő mintázat folytatódik. Néhol ezek a párok és csoportok egymás mellett, máskor egymástól távolabb helyezkednek el, azt is sugallva, mintha a struktúra állandó mozgásban volna.

A második teremből egy ferdén az ajtókeretnek támasztott festmény vezet át a következő térbe, amelynek túlsó felében majdnem a mennyezetiig érő, íves falú, hat méter széles, erődtéményszerű szobrászati képződmény látható. A kör alakú építménybe besétálhatunk, és belőle átjutunk egy ugyanolyan térbe. Az átjáróul szolgáló nagyméretű, az 1970-es évek monumentális minimalizmusát is felidéző konstrukció falai ívesen meghajlított és barna kordbársonnyal kárpitozott szivacs-elemekből állnak. Az átjáróban megváltoznak a fény- és akusztikai viszonyok: a mennyezeti ablakok felől jövő természetes fény félhomályba fordul, a visszhangosság letompul. Az átjáró külön térére emelése felidézi Schulz műcsarnokbeli installációját, amelyben a főhajó terei közötti ajtónyílások két oldalán egy-egy különböző színű, monokróm függöny-nyel alakított ki environmenteket

az átmenet köztes terének hangsúlyozására.

Az átjáróból kilépve nagy, üres térbe jutunk, amelynek csak a túlsó végén folytatódik a kiállítás. A következő terembe fekete zsinór fut át a tér bal hátsó sarkától, innenső vége pedig függőlegesen lefelé lóg, egy félméteres festett hasábot tartva. A függesztett szobor átvezet az ötödik térbe, ahol festett, szögletes és

Tilo Schulz: There's a circle in your life that needs to be repeated, 2014
kordbársony, szivacs, fa, egyenként 420x600 cm

hengeres betontömbök függenek különböző magasságban a térben keresztbező zsinórokon. A terembe egyforma szürke falapokból álló, a tér felét elfoglaló alacsony dobogón keresztül lépünk be, de mell- és vállmagasságban futó zsinórok alatt között kell átbújnunk, ráadásul a dobogó egy-egy fakockája kissé billeg, enyhe térbeli bizonytalanság érzését okozva.

Az installáció egy nyúlványa a hatodik terembe irányítja a látogatót,

ahonnan a kiállítás utolsó terébe való átjárást az ajtófélfák közé erősített, szabálytalan alakú fehér bútorlap akadályozza: csak benézni tudunk, messziről feltérképezni az ott elhelyezett objektumokat. A térben három totemszerű, szabadon álló, karcsú, festett henger látszik.

A lezárt átjárónál ébredünk rá, hogy a tárlatot visszafelé is végig kell járnunk, ám ezt végül nem bánjuk, mert az élmény ugyanúgy megkomponált a visszaúton is: ki van tervezve, hogy utunk melyik fázisában mit látunk, illetve olyan részletek tárulnak fel, amelyek a másik irányból rejtve maradtak. Persze már a belépés pillanatától tudtuk, hogy az installációban közlekedésünk irányított, s arra is hamar rájöttünk, hogy vizuális és térbeli percepciónk egy alaposan átgondolt művészi elképzelés mentén alakul. A befogadói figyelem ilyen mértékű irányítására szükség is van ahhoz, hogy a grandiózus, sokelemű installáció integritása és hangsúlyai kirajzolódjanak a látogató számára, koncepciója ne csak a művész fejében, esetleg tájékozta-tó szöveggént létezzen. Az egyszerű anyagokból és formákból, valamint a kiállított objektumok egymás közötti és térrel való viszonyából létrehozott kódrendszerbe bele van építve saját dekódolásának kulcsa.

Tilo Schulz legnagyobb erénye, hogy a helyszínből kiindulva, a térstruktúrát saját céljai szerint átfarmálva olyan nagyvolumenű, komplex installációt hoz létre, amely kizárólag absztrakt festészeti és szobrászati elemekből építkezve közvetíti a történelmi és filozófiai referenciákban gazdag, a mozgás fizikai, szenzuális és mentális vonatkozásaira összpontosító koncepciót. *(Megtekinthető szeptember 28-ig.)*

HEGEDÜS ORSOLYA

Amikor a Deutsche Bank levált a Solomon R. Guggenheim Foundationról, és KunstHalle néven újranyitotta kiállítótermét, egy vérfriessítő akcióban amatőr művészeket invitált falai közé: bárki az utcáról bevihette munkáit, melyek közül egy művészekből álló team kiválogatta az arra érdemeseket, és egy hétvégére a közönség elé tárta. A legjobbak azután a stúdióprogramban egyéni bemutatkozásra is lehetőséget kaptak; így fél tucat „névtelen” művész kezdhette el karrierjét.

A művészvilág mintha kifogyott volna a nagy egyéniségekből. Pár évvel ezelőtt még felszínre került egy-egy új befutó – Neo Rauch, Damien Hirst, Ai Weiwei –, ma viszont a média nem hordoz körbe ilyen „biztos tét” neveket. A művészet feloldódik a szubjektív sokféleségben, az intermedialitásban, a globális jelenlétben, a virtualitásban, nomád csoportokban, melyek fesztiválról fesztiválra vándorolnak, vagy hazájuktól távol, ösztöndíjakkal dolgoznak. A Stroke fesztivál kitalálói, Marc és Christian

Rebecca Horn: Festőgép, 1991
installáció, Neue Nationalgalerie

Tematikus kiállítások Berlinben

Régi nevek, új leosztások

Schwalbe szerint ma a fejlődési potenciál az alulról jövő kezdeményezésekben van.

A nyugati nyilvánosság a tömegkultúrából építkező, megszólító, társadalomra érzékeny alkotói aktivitások, a komputer-, városi, utca- és klubkultúra világát éli, miközben a háttérben, az üzleti szférában, az aukciókon és a galériákban folytatódik a klasszifikálás, az esztétikai értékek pénzre váltása, szelektálása, szisztematikus felhalmozása és „újraelosztása”. Sok magánvagyon fekszik műtárgyakban, gyűjteményekben, melyek – egy kritikus tömeget elérve – előbb-utóbb a széles közönség rendelkezésére állnak. Az utóbbi évtizedben többek közt a jelentős Picasso-kollekciót birtokló Heinz Berggruen, a divatfotós Helmut Newton és a fegyvergyártásból származó vagyon örököse, Friedrich Christian Flick helyezett el fontos modern gyűjteményeket a német fővárosban, részben nagyvonalú ajándékként.

A Deutsche Bank birtokában van a világ egyik legnagyobb modern és kortárs kollekciója. Az említett KunstHalle (a hajdani Deutsche Guggenheim) sorozatot indított, melyben a tekintélyes anyagból nemzetközi hírnevű kurátorok válogatnak. Eddig az egyes művészek munkássága, személye, szándéka – tehát az alkotói tevékenység – volt

Katharina Grosse: Azt hiszem, ez egy fenyőfa, 2013
installáció, Hamburger Bahnhof

előtérben, most egy zárt gyűjtemény lett a kurátori ideáknak alárendelt, rendező-rendszerező tevékenység médiuma.

Ez történik a Neue Nationalgalerie (A harc területének kiterjesztése) és a Hamburger Bahnhof (A XX. század vége – Falmunkák) párhuzamosan futó tematikus kiállításain is, ahol egy-egy elméleti szempont alapján részben már ismert anyagot „keverték” újra. A Marx-gyűjteményből, amely a Hamburger Bahnhof egyik szárnyát foglalja el, Warhol falmére-

tű terepszínű festménye és Anselm Kiefer két munkája átkerült a Neue Nationalgalerie aktuális kiállítására, míg az anyag fennmaradó részét Karl Valentin egy kijelentése köré rendezték: „Die Zukunft war früher auch besser” – Régebben a jövő is jobb volt). A Hamburger Bahnhofban Joseph Beuys kiállítás-címadó, híres bazalttömbjeit (ezeket eddig az épület másik szárnyában, több további munkája között láthattuk) most különböző generációkhoz tartozó és különféle felfogásban alkotó művészek (Marcel Broodthaers, Mario Merz, Rodney Graham) egy-egy alkotásával próbálták összehangolni. Beuys alkotásaival mindig élményszerű a találkozás – a nézőre egyfajta tisztító erővel hatnak.

A Falmunkák című látványos és sokszínű válogatáson az ötvenes évektől napjainkig terjedő korszak jelentős alkotói (Sol LeWitt, Jannis Kounellis, Michelangelo Pistoletto, Blinky Palermo, Imi Knoebel, Gordon Matta Clark, Bruce Nauman és mások) fal és műalkotás viszonyát érintő, helyenként a humort sem nélkülöző konceptuális alkotásait lehet látni.

A Neue Nationalgalerie gyűjteményét bemutató sorozat aktuális, harmadik részében Beuys 1970-es években tartott előadásainak közel száz, krétával teleírt palatáblából álló ins-

tallációja és akcióvideói idézik fel az intermédia-művészet keletkezésének pillanatait. A kiállítás címe – vezérmotívumaként – a francia Michael Houellebecq első regényére (Extension du domaine de la lutte – A harc területének kiterjesztése), az 1990-es évek generációjának életérzésére utal. A válogatás az 1968–2000 közötti időszakot öleli fel Bruce Nauman, Nam June Paik, Martin Kippenberger, Katharina Sieverding, Werner Tübke, Rainer Fetting, Gerhard Richter, Sigmar Polke, George Baselitz, Neo Rauch, Andreas Gursky, Jeff Koons, Damien Hirst (és sok más alkotó) munkáin keresztül. A rendezés a háború utáni háborúkra összpontosít, melyek váltakozó frontokon folytak – és folytatódnak ma is. Diáklázadás, szexuális forradalom, rettegés az atomháborútól, harc a környezetért, a Fal leomlása, tözsdekrach, globalizáció, punkmozgalom, terrorizmus, komputer, internet, új gazdaság (New Economy) motiválta az alkotókat, miközben a műfaji határok feloldásával (folyamat- és intermédia-művészet) a művészet megjelenése és fogalma is átalakult.

Ha valakinek az életében fontos tényező a művészet, de nincs abban a szerencsés helyzetben, hogy szellemi igényeinek megfelelő eredeti művekkel vegye körül magát, a berlini kiállításokon különféle kurátori „útvonalak” mentén kalandozva tehet új felfedezéseket, találhat inspiráló erőre. *(Neue Nationalgalerie, december 31-ig, Hamburger Bahnhof, 2015. január 11-ig.)*

VARGA MARINA

Manifesta10, Szentpétervár

Egyensúlyozás, (köz)térszervezés

Nem kétséges, hogy az orosz–ukrán konfliktus történelmi pillanatában fokozott figyelem irányult Európa utazó biennáléjára, a Szentpéterváron megrendezett 10. Manifestára. Ezt a kiállítást ugyanis éppen a vasfüggöny megszűnése után alapították, és az így nyitottabbá vált kontinens kulturálisan kevésbé jelen lévő régióinak felfedezését tűzték ki céljául. A kurrens politikai-háborús események akaratlanul is átírták, pozícióváltásra és a biennále eredeti céljainak újragondolására kényszerítették a szervezőket. Mint ahogyan korábban írtuk (Műértő, 2014. május), a Manifestát bojkottálók felrótták a főkurátornak, Kasper

mitázsba a bürokratikus eljárás és a felújítás elhúzódnása miatt került a központi kiállítás, hogy kezdetét vegye a művészettörténészek (a múzeumigazgató Mihail Pjotrovskij és Kasper König) kelet–nyugati párbeszéde. A Manifesta és az Ermitázs strukturális működése közötti különbségben – a nyugat-európai intézmény a rugalmasságra és a kommunikációra helyezi a hangsúlyt, ám a hagyományos orosz apparátus hatalmas stábjával nem mindig jutott közös nevezőre – némiképp felmorzsolódó König (aki a münsteri köztéri szoborprojekt alapító kurátora volt) Péterváron is a térszervezést helyezte középpontba, és koncepcióját a tér problematikájára fűzte fel. A kérdést nem építészeti témaként, hanem hálózatok bonyolult szövevényeként kezelte, a történetiség fogalmát pedig Marc Augé elméleti felvetéseire („nem-helyek” és virtuális kommunikációs tér) reflektálva emelte be. A központi kiállítás tereiként szolgáló Téli Palota–Új Ermitázs–Palota tér–Vezérkar épületegyüttest műalkotásokkal kötötte össze. Az Ermitázs termeiben – ma már általános kurátori gyakorlattként – a meglévő történeti anyagban helyezte el a kortárs műveket, posztmodern felfedező útra invitálva a látogatót. König művészettörténeti tudása és érzékenysége itt vált láthatóvá, mivel minden kortárs munka szoros, megfontolt és releváns kapcsolatban áll a történeti környezettel és művekkel.

A japán fotográfus, Yasumasa Morimura a múzeumot és a látogatókat vizsgálja úgy, hogy kivonja a térből a műalkotásokat. E módszer akkor nyeri el értelmét, amikor hőstörténeti dokumentumfotóit felfedezve konstatáljuk, hogy a II. világháború áldozatos mentési-kitelepítési akciója idején az Ermitázs termeiben csak a képeretek maradtak. A fotók kapcsán König a gyűjtemény és a múzeumi tér egységéről, illetve kiüresedéséről/telítődéséről gondolkodik

Lara Favaretto: Installációrészlet, 2014
beton, vas, Téli Palota

az új muzeológia által felvetett szempontok felől közelítve. Lara Favaretto betonszobrai a római márványszobrok közé keveredtek, az anyagok tartósságáról alkotott művészi állásfoglalások változását jelezve. Francis Aljés Belgiumból Pétervárig tartó útja mementójaként az Ermitázs udvarán hagyott Zsiguliját (a szim-

Ivan Pljus: Process of Passing, 2013
installáció, az Ana Nova Galéria támogatásával

bolikus utazás dokumentációja és a videoinstalláció a Vezérkar épületében látható) és a történeti emlékezzettel terhelt Palota teret Joanna Warsza köztéri programjának performatív eseményei kapcsolják egybe a központi kiállítás másik nagy egységének teret adó vezérkari épülettel (ez a Manifestára frissen átadott termeivel a későbbiekben az Ermitázs XX–XXI. századi kiállításának ad majd helyet). Az irányt König talán kijelölte azzal, hogy elsőként Matisse képeit költöztette át ide.

A Vezérkar épületében a hatalmas méretű installációk kaptak helyet. Pazarlóan és szabadon építhette meg Thomas Hirschhorn a lepusztult városi környezetre, a kommunálikák zárt közösségi léte-re reflektáló munkáját, amely egyben kimutat a központi tárlatból a városi szövetbe szőtt nyilvános-közösségi programok világába (ezek koncepciója a public–private gondolkörökön alapul), különös tekintettel a szentpétervári undergroundra, a nonkonformista kultúrára, amely nagyrészt magánlakásokban szerveződött. (A városban számos párhuzamos kiállítás mutatja be e korszak alkotóit.) A nagyvonalúan kezelt térben a meghívott művészek – a klaszszikus múzeumi szisztémát követve – termeket rendezhettek be (Bruce Nauman, Vadim Fishkin, Henrik Olesen). A térszervezés–átalakítás–értelmezés kurátori koncepcióját a legszorosabban Erik van Lieshout követi, aki az Ermitázs pincéjében élő macskáknak épített kényelmes lakhelyeket (a folyamatot rögzítő videója a kiállítóterben látható, a járatokat imitáló alagútba installálva).

Bár a kritikai attitűd sem hiányzik az Ermitázs és a Vezérkar épületében bemutatott művekből, a kortárs geopolitikai problémákra való adekvát reflexióra sokkal alkalmasabbnak tűnnek a köztéri intervenciók, események, performanszok – azaz a public program eseményei. König inkább személyes érdeklődése kísérletező-felfedező terepeként fogja fel rendezvényét, és a kollekció történetére, az orosz/szovjet sztereotípiák lebontására-értelmezésére fókuszál (Rineke Dijkstra, Klara Lidén), amely mellett jól megfér a konkrét festészettörténeti kérdések tematikus és formai összekapcsolódása alapján kiválasztott művek finom hálózata (Olivier Mosset, Otto Zitko, Ann Veronica Janssens). A művészek párba

rendezése sokszor megmarad az általánosság szintjén, ráadásul az efféle szembeállítás ma már több mint kétséges. Mint ahogy az a Kelet–Nyugat dichotómiája is, mely fogalom párok újragondolása és meghaladása is megjelenik a Manifesta tárlatain.

A központi kiállításban nyílt reflexió az LMBT-jogokat csorbító törvénykezésre Marlene Dumas kulturális területen tevékenykedő, híres meleg személyiségeket ábrázoló portréorozata, valamint a tavaly elhunyt Vlagyiszlav Mamisev-Monroe szerepeltetése (párhuzamos

Jelena Kovilina performanszának videodokumentációja (Egyenlőség, 2014) explicit politikai álláspontot képvisel. A performansz szereplői különböző méretű székekre állnak fel a Téli palotával, a politikai hatalom szimbólumával szemben, így fejük (az izokefália ábrázolási módszerét idézve) azonos magasságba kerül. Kovilina munkája a Manifestán látható azon – kisebbségben lévő – művekhez tartozik, melyek nyílt állásfoglalást fogalmaznak meg a szociális egyenlőtlenség ellen és a szabad véleményformálás érdekében. Elgondolkodtató, hogy Oroszország idei legfontosabb kortárs művészeti eseményén – a krími események tükrében – nem az ilyen, proteszt jellegű, társadalmilag elkötelezett művészi pozíció lett volna alkalmas válasz a felvetett kérdésekre.

Az integráció és a kirekesztés problémája erőteljesen merül fel a helyi művészek bemutatkozása kapcsán, akik leginkább a párhuzamos programokon kaptak lehetőséget, amelyek Szentpétervár egyéb kiállítóhelyeit, múzeumait és galériáit integrálták a Manifesta eseményeibe. Céljuk elsősorban arra irányult, hogy bemutassák: az Ermitázson kívül is létezik művészet Nagy Péter városában, ezért a kortárs kezdeményezéseket és a nonkonformista művészek munkásságát helyezték

Jelena Kovilina: Egyenlőség, 2009
performansz, Palota tér, részlet a videóból

önálló kiállítása a Novij Muzejben látható). Dijkstra fiatal pétervári táncosok és tornászok sztereotípiáit használja, a köztudatban élő orosz teljesítményekből indul ki, s a lenyűgöző technikai tudás mögé rejtett egyéniség felszínre törésére helyezi a hangsúlyt. A Manifestára készült videójában egy balerina próbáját követhetjük nyomon egészen addig, míg a kislány kiesik a szerepéből, azaz az önkontrollból az öntudatlanság területére jut. A rózsaszínre festett, csipkefüggönyös szoba a gyermeki álom kiterjesztéséről szól, az emberi interakció azonban kimerül az edző instrukcióinak teljesítésében, de a műben a festészeti párhuzam sem mellékes (Degas).

A történelmi események állandó tanúja, a Téli palota és a Vezérkar épülete által közrefogott tér több köztéri alkotás és public program (Christina Norman fémből készült fenyőfája, Pavel Braila akciója) helyszíne volt. A moszkvai

előtérbe. Szerteágazó törekvések prezentálására szintén a történelmi épületegyüttesben került sor. Teret kaptak – hiszen az egykori kadétiskola hatalmas, ám lepusztult épülete rendelkezésükre állt –, de a központi kiállítás pompás és frissen felújított palotáival szemben, elkülönülve, nem múzeumi körülmények között mutatkozhattak be. Maga a kirekesztő gesztus akkor is bírálendő, ha egyes munkáknak az omladozó tér kifejezetten megfelelő környezet teremtett (például Ivan Pljus installációjának). Ugyanakkor művészet-felfogás tekintetében Kasper König hagyományos történeti aspektusa nyilvánult meg a kadétiskola tárlatain is: a folklórelemek beemelése, a klasszikus avantgárdhoz fűződő viszony tisztázása, a szovjet örökség reflexiója mellett az új médium csendes felsorolásként hatottak inkább, semmint radikális művészeti-politikai tettként. *(Megtekinthető október 31-ig.)*

BOROS LILI–UHL GABRIELLA

ESEMÉNYNAPTÁR 2014.

Helyzetfüggő vezetés

Hogyan fokozzuk munkatársaink teljesítményét, motiváltságát és elkötelezettségét?

 Hotel President,
Budapest

 09.24.

Eladni emberi dolog

Értékesítés - meglepő tények és gyakorlatok

 Budapest

 10.15.

Big Data a marketingben

Adathalmazból hatékony kommunikációs eszköz

 Budapest

 10.29.

Toyota Kata

Vezessük, irányítsuk és fejlesszük munkatársainkat a Toyota módszerével!

 Hotel Gellért, Budapest

 11.05.

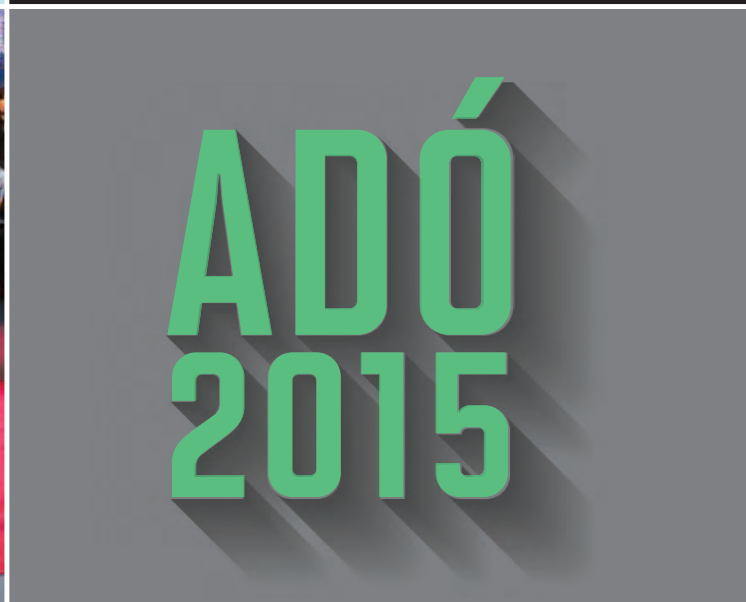

TED prezentációs technikák

Az átütő nyilvános beszéd titkai

 Budapest

 12.03.

Adóváltozások 2015. konferencia

 Hotel Gellért, Budapest

 12.10.